

N° 31

Uluslararası
Göç
Hukuku

Göç Terimleri Sözlüğü

İkinci Baskı

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

N° 31

Uluslararası
Göç
Hukuku

Göç Terimleri Sözlüğü

İkinci Baskı

Editörler

Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath - Cross

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

İKİNCİ BASIMIN ÖNSÖZÜ

IOM Göç Sözlüğünün ilk basımı, 2004 yılında İngilizce olarak yayınlandığından beri geniş çevrelere ulaştı ve şimdiye dek Rusça, Tacikçe, Arapça, İspanyolca, Slovence, Fransızca, Arnavutça, Boşnakça, Çince, Türkçe, Yunanca, Portekizce, İtalyanca ve Makedoncaya çevrildi. Sözlük, göç konularının tartışıldığı bölgesel ve uluslararası forumlarda etkin biçimde kullanılarak, uygulayıcılar, devlet göç yetkilileri, öğrenciler ve diğer insanlar için değerli bir araç olma hedefini devam ettirmektedir. IOM, bir ihtiyacı açıkça karşılamış olan ve diğer dillere de çevrilmesi yönünde talepler almayı sürdüren sözlüğün olumlu yankı bulmasını memnuniyetle karşılamaktadır.

Ancak ilk yayınlanışı sırasında dahi, bizler bunun bir ilk deneme olduğunun ve sözlükteki terimlerin ilettilmesi, gözden geçirilmesi ve yeni terimlerin eklenmesi için ihtiyaç olduğunun bilincindeydik. Sözlüğün 2004 basımının önsözünde, ileride daha eksiksiz bir basımın yayınlanması ihtimaline değinmiştik. Şimdi IOM Göç Sözlüğünün, daha kapsamlı olduğunu düşündüğümüz ve sözlük kullanıcılarının değerli tavsiyelerini de nazara alan ikinci bir basımını sizlere takdim etmekten memnuniyet duyuyoruz. Büyük bir itinayla gözden geçirilen ve eklenen tanımların yanı sıra, IOM'in sözlüğünün yayınlanışından bu yana kendileri de göç ve ilgili konularda sözlükler yayınlayan partner organizasyonlarla tutarlılığın sağlanması amacıyla tanımların yakınlaştırılması yönünde de gayret sarf edilmiştir. Bununla beraber sözlüğün, göçün evrilen niteliği itibarıyla zaman içinde güncellenmeye devam etmesi gerekecek “yaşayan bir belge” olduğu düşüncesindeyiz ve bu bağlamda kullanıcıların geri bildirimlerini memnuniyetle dikkate almayı sürdüreceğiz.

IOM bu geliştirilmiş basımın, uluslararası toplumu göç konularını ele alırken ortak bir dil kullanmaya doğru yönlendireceğini ümit etmektedir. Terimlerin kullanımında birlik sağlanması, araştırma ve istatistik toplamayı ve Devletler arasında bilgi paylaşımını büyük ölçüde arttıracaktır. Kritik terimlerin karşılıklı olarak anlaşılması, küresel göçün getirdiği zorluklara karşı eşgüdümlü müdahalelerin başarıya ulaşabilmesi için önemli bir ilk adımdır.

Son olarak, bu revizyonda görev yapan IOM çalışanları saygıdeğer meslektaşlarımız Shyla Vohra, Paola Pace, Cara Wulf, Anna Lillicrap ve Ryszard Cholewinski'ye yorulmak bilmeyen çabaları ve bu önemli çalışmaya sağladıkları katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Richard Perruchoud
Jillyanne Redpath-Cross
Editörler

BİRİNCİ BASIMIN ÖNSÖZÜ

Göç konusu gün geçtikçe daha fazla küresel bir yaklaşım ile eşgüdümlü müdahale gerektiren bir mesele olarak kabul edilmektedir. Göç konusunu Devletler artık sadece ikili düzeyde değil, bölgesel ve son dönemlerde olduğu gibi de küresel ortamlarda tartışılmaktadırlar. Bu tür uluslararası eşgüdüm ve işbirliğinin başarılı olabilmesi için herkesin ortak bir şekilde anladığı bir dil oluşturulması gerekliliği yadsınamaz. Bu sözlük çalışması, uluslararası işbirliğinin ilerletilmesi için faydalı bir araç sağlamayı hedeflemekte ve göç alanında terim ve kavramlar karmaşasını ortadan kaldırmak için bir kılavuz görevi görmek amacını taşımaktadır.

Bu sözlük uzun bir süre içerisinde hazırlanmıştır. Resmi olmayan taslaklar 1970’lerde IOM tarafından hazırlanmış ve IOM personeli tarafından kullanılmıştır. Sözlüğün sağlamlaştırılması çalışması 1980’lerin sonunda Uluslararası Göç Örgütü’nün Viyana’daki teknik işbirliği merkezi tarafından yapılmış ve bu çalışmanın çıktısı 2001 yılında düzeltmeleri P.J.Van Krieken tarafından yapılan “Göç Elkitabı” olarak yayınlanmıştır. Yakın geçmişte Uluslararası Göç Örgütü’nün uluslararası göç hukuku konusuna müdahil olmasını güçlendirmeye ve arttırmaya yönelik inisiyatifi çerçevesinde bu sözlüğün üretilmesi ve kullanılan terminolojinin tek bir açıklayıcı metin içerisinde birleştirilmesi kararı alınarak, uygulayıcılar, devlet göç yetkilileri, öğrenciler ve başka kişilere yönelik güvenli bir başvuru kaynağı oluşturulması amaçlanmıştır. Mevcut ürünün çok kapsamlı olduğu söylenememekle beraber, daha kapsamlı ikinci bir baskıya yönelik her türlü yorum ve öneriler memnuniyet verici olacaktır.

Bu sözlüğün derlenmesi sırasında, bu alandaki tanımların genellikle anlaşılmaz, tartışmalı ya da çelişkili olduğu hemen göze çarpmıştır. Genel olarak kabul edilmiş olan tanımların eksikliğinin bulunması söz konusu olmakla birlikte, bu durumun temel sebebi göçün geleneksel olarak sadece ulusal düzeyde ele alınmış olması gerçeğidir. Sonuç olarak, göç terimlerinin kullanım şekilleri ülkeden ülkeye fark göstermektedir. Dahası bu terimler, aynı ülke içerisinde dahi, anlam ve imaları açısından çeşitlilik gösterebilmektedir. Tanımlar belli bir bakış açısı ya da yaklaşıma göre değişiklik gösterebilir (bu sadece göç konusunda değil, tüm terminolojiler açısından geçerlidir). Göç konusu, gönderen ve alan konumundaki ülkeler, polis ve sınır yetkilileri, hükümet ve hükümet-dışı örgütler ve göçmenlerin kendileri için de olmak üzere, pek çok kurumun ilgi alanına giren bir konudur. Genel anlamda kabul edilmiş tanımlar bulunmadığında, resmi ya da gayri resmi bir şekilde, her bir grubun kendi bakış açısına göre kendi tanımına karar verme olasılığı ortaya çıkacaktır. Örnek vermek gerekirse, “insan ticareti” terimi için farklı tanımlardan oluşan geniş bir yelpaze var iken, yakın bir geçmişte uluslararası bir sözleşme ile getirilen tanım kapsamında bu tanımlar birleştirilmiştir. Ancak, halen üzerinde bir anlaşmaya varılmamış pek çok terim tanımı da bulunmaktadır. Uluslararası bir tanımın mevcut olduğu hallerde sözlük içerisinde bu tanım kullanılmıştır; böyle bir tanımın olmadığı durumlarda ise genel bir tanım ve alternatifleri sunulmuştur.

Bu derleme hazırlanırken karşılaşılan diğer bir güçlük de aynı ya da benzer olgular için kullanılan terimlerin çeşitliliği olmuştur. Örneğin “yasadışı göç” ile “gizli göç” ve “belgesiz göç” ile “düzensiz göç” gibi terimler arasında nüanslar olabilmekte, ancak bu terimler geniş ölçüde birbiri yerine de kullanılmaktadır. Bu nedenle, bazı terimlere ilişkin göndermeler

okuyucuyu alternatif ya da birbiri yerine geçebilecek terimlere yönlendirmek açısından kaçınılmaz olmuştur.

Son olarak ise bu çalışmayı gerçekleştirme isteğime ve bu çalışmayı hayata geçirmeme katkıda bulunan Hukuki Hizmetler Bölümü'ndeki meslektaşlarım Shyla Vohra ve Katarina Tomolova'ya teşekkürlerimi ifade etmek isterim; onların bilgileri güler yüzlü çalışkanlıkları, yorulmak bilmeyen çabaları bu sözlüğün hayata geçirilmesini sağlamıştır.

Richard Perruchoud
Editör

A

Açık Denizler (high seas)

Bir Devletin münhasır ekonomik bölgesi, bitişik bölgesi, karasuları veya iç sularında ya da takımda devletlerinin takımda sularında yer almayan deniz bölgeleri. Açık deniz kavramı içine giren okyanus bölgeleri herhangi bir Devletin egemenliği altında değildir. Açık denizde yapılan kontroller, bayrak Devleti tarafından gemi üzerinde yapılan kontrolleri ya da açık denizde gerçekleşmesi yasak olan faaliyetlerle (ör. köle taşımacılığı, insan ticareti, korsanlık, narkotik ve psikotropik madde ticareti, sıcak takip, kaçakçılık) mücadele amacıyla yapılan kontrolleri kapsar.

Ayrıca bkz. 'bitişik bölge', 'bayrak Devleti', 'göç bölgesi', 'kara suları'.

Adam kaçırma (kidnapping)

Genelde kaçırılan kişiden veya üçüncü bir taraftan ekonomik veya siyasi çıkar elde etmek amacıyla bir kişi veya grubun yasalara aykırı olarak ve zorla kaçırılması veya alıkonması. Adam kaçırma suçu genelde Devletlerin kendi ceza kanunlarına tabidir. Ancak, bazı adam kaçırma vakaları devletler hukuku kapsamına girmektedir (örneğin, korsanlık).

Ayrıca bkz. 'kaçırma', 'insan ticareti'.

Adımlı göç (Step migration)

Bir kişinin farklı bir ülkeye göç etmeden önce ülke içerisinde bir veya birden fazla yere taşınması, ya da nihai veya son varış ülkesine taşınmadan önce bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmesi.

Adil yargılama (fair trial)

Kurumsal kurallar (kanuna uygun şekilde kurulmuş, tarafsız ve çıkar gütmeyen bir yargı organını gerektiren) ve prosedüre ilişkin haklar (kişinin kendisini suçlayanlarla yüzleştirilme hakkı, halka açık duruşma görülmesi hakkı, geciktirilmeden çabuk yargılanma, kendi kendini itham etmeme hakkı (susma hakkı), kararların kamuya paylaşılması hakkı ve aynı suçtan çifte yargılanmama hakkı) çerçevesinde bir mahkeme veya yargı organı tarafından yürütülen yargılama. Hukuk çerçevesinde herkes adil yargılanma hakkına sahiptir.

Ayrıca bkz. 'adil yargılama süreci', 'mahkeme kararı'.

Af (amnesty)

“Düzenli hale getirme” veya “yasallaştırma” ile eşanlamlı olarak kullanılan ve her ne kadar yasadışı olsa bile affın sağlandığı ülkede ikamet ettiklerini gösterebilen kişilere uygulanan genel bir bağışlama.

Bkz. ‘yasallaştırma’, ‘düzenli hale getirme’.

**Aile birleşimi
(family reunification/reunion)**

Zorla ya da gönüllü göç nedeniyle birbirinden ayrı düşmüş aile üyelerinin menşe ülke dışında başka bir ülkede, yeniden bir araya gelme süreci.

Ayrıca bkz. ‘bakmakla yükümlü olunan kişiler’, ‘aile göçü’, ‘aile birliği hakkı’.

**Aile birliği hakkı
(family unity, right to)**

Bir ailenin birlikte yaşama hakkı ve toplumun temel birimi olarak saygı görme, korunma, yardım ve destek alma hakkı. Bu hak sadece kendi Devletlerinde yaşayan vatandaşlarla sınırlı değildir ve uluslararası hukukun koruması altındadır (*örn. Madde 16, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi, 1948; Madde 8, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi, 1950; Madde 16, Avrupa Sosyal Şartı, 1961; Madde 16, Avrupa Sosyal Şartı (gözden geçirilmiş), 1966; Madde 17 ve 23, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, 1966; Madde 1, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1966; Madde 17, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 1969; Madde 18, Afrika Halk ve İnsan Hakları Şartı, 1981*). Bu hak, aile birleşimi hakkını içermediği gibi, özellikle aile üyelerinin başka bir ülkede ikamet etmesinin mümkün olduğu durumlarda, aile olarak istedikleri ülkede birlikte yaşamaları konusunda mutlak bir hak vermez.

Ayrıca bkz. ‘insan hakları’, ‘aile birleşimi’, ‘ailenin üyeleri’.

**Aile fertleri
(members of the family)**

En geniş manada, aynı soydan gelen ve evlilik ya da hısımlık bağları olan bir grup insandır. 1990 tarihli *Tüm Göçmen İşçileri ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin* 4. maddesi uyarınca aile fertleri ifadesi, ‘Göçmen işçilerle evli olan veya ilgili hukuk sistemine göre bu kişilerle evliliğe eşdeğer bir ilişki içinde bulunan kişiler ve ilgili hukuk veya ilgili Devletler arasında geçerli olan ikili veya çok taraflı anlaşmalara göre bu kişilerin bakmakla yükümlü olduğu ve aile ferdi sayılan çocuklar ve diğer kişiler’ anlamına gelir.

Ayrıca bkz. ‘çocuk’, ‘bakmakla yükümlü’ ve ‘ikincil başvuru sahibi’.

Aile göçü (family migration)

Aile birleşimini ve ailenin bütün olarak göç etmesini kapsayan genel kavram.

Ayrıca bkz. ‘aile birleşimi’, ‘aile birliği hakkı’, ‘ailenin üyeleri’.

Aile üyeleri (family members)	<i>Bkz. 'ailenin üyeleri'.</i>
Akın (influx)	Vatandaş olmayan çok sayıda kişinin bir ülkeye aniden ulaşmaları. <i>Ayrıca bkz. 'kitlesel/toplu göç'.</i>
Akit (Covenant)	<i>Bkz. 'antlaşma'.</i>
Akredite Devlet (accredited State)	Diplomatik bir temsilci kabul eden Devlet. <i>Ayrıca bkz. 'akredite eden Devlet'.</i>
Akredite eden Devlet (accrediting State)	Diplomatik bir temsilci gönderen ülke. <i>Ayrıca bkz. 'akredite Devlet'.</i>
Alıkonulan (detainee)	Alıkonulan kişi. <i>Ayrıca bkz. 'alıkoyma'.</i>
Alıkoyma (detention)	Bir kişinin, idari veya yargı mercilerinin emriyle bir yere hapsedilerek hareket özgürlüğünün kısıtlanması. İki tür alıkoyma vardır: cezai alıkoyma, işlenen suç için ceza verme amacını taşır; idari alıkoyma, bir başka idari önlemin (sınırdışı etme gibi) uygulanabilmesini teminat altına alır. Ülkelerin çoğunda, düzensiz göçmenler, göç yasalarını ve düzenlemelerini ihlal ettiklerinden ve bu da suç sayılmadığından, idari alıkoymaya tabii tutulur. Pek çok ülkede, vatandaş olmayan bir kişi mülteci statüsü hakkında ya da ülkeye giriş veya ülkeden gönderilme kararları verilinceye kadar tutulabilmektedir. <i>Ayrıca bkz. 'idari alıkoyma', 'gözetli', 'alıkonulan'.</i>
Ana/birincil/esas başvuru sahibi (principal/primary/main applicant)	Göç bağlamında, mülteci veya diğer göçmen statüsü için başvuru yapan kişi. Genel uluslararası uygulamalara göre, kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişiler (genelde eşi ve reşit olmamış çocukları) ikincil başvuru sahibi olarak kabul edilmekte ve kendilerine ana başvuru sahibine verilen statünün aynısı verilmektedir. <i>Ayrıca bkz. 'ikincil başvuru sahibi', 'göçmen' ve 'mülteci'.</i>
Anayasa (constitution)	Bir Devletin konseptini, niteliğini, hükümet organizasyonunu, egemenlik gücünün kapsamını ve nasıl uygulanacağını belirleyen temel ve organik hukuk. Uluslararası kamu hukukunda, uluslararası bir örgütü kuran ve yetki alanını, işleyişini belirleyen antlaşmaya işaret eder.

Anlaşma (accord)

Genel anlamda, fikirlerin buluşması. Uluslararası kamu hukukunda, antlaşma ve sözleşme ile eşanlamlı olarak kullanılan bir terimdir.

Ayrıca bkz. 'anlaşma', 'sözleşme', 'akit', 'belge', 'antlaşma'.

Anlaşma (agreement)

İki ya da daha fazla taraf arasında hukuken bağlayıcı niteliği olması amaçlanan karşılıklı bir mutabakat (yazılı ya da yazılı olmayan).

Ayrıca bkz. 'anlaşma (accord)', 'sözleşme', 'akit', 'hukuki belge', 'antlaşma'.

Antlaşma (treaty)

Devletler arasında yazılı olarak akdedilen ve uluslararası hukuka tabi uluslararası bir anlaşma; bu anlaşma tek bir belge formunda olabileceği gibi, iki ya da daha fazla belge olarak belirlenebilir (Madde 2.1(a) Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, 1969).

Ayrıca bkz. 'katılım', 'anlaşma'(accord), 'anlaşma'(agreement), 'ikili', 'ikili iş göçü antlaşmaları', 'sözleşme', 'akit', 'hukuki belge', 'çok taraflı', 'onaylama', 'antlaşmaya çekince koymak'.

Antlaşmaya çekince koymak (reservation to a treaty)

'Bir Devlet tarafından ne şekilde ifade edilirse edilsin veya isimlendirilsin bir antlaşmayı imzalarken, onaylarken, kabul ederken, tasdik ederken veya antlaşmaya katılırken, antlaşmadaki belirli hükümlerin o Devlet açısından hukuki geçerliliğini kapsam dışı tutan veya değiştiren tek taraflı beyan' (Antlaşmalar Hukukuna İlişkin Viyana Sözleşmesi, 2(1)(d) Maddesi, 1969).

Ayrıca bkz. 'onaylama', 'antlaşma'.

Asgari standart (minimum standard)

Bkz. 'uluslararası asgari standart'.

Asıl yerinde mülteciler (refugees in situ)

Bkz. 'yerinde mülteciler'.

Asimilasyon (assimilation)

Bir etnik ya da sosyal grubun –genellikle azınlığın– diğer bir gruba uyumlu hale gelmesi. Asimilasyon, dil, gelenek, değer ve davranışlarda ya da hatta temel hayati çıkarlarda değişiklik olması anlamına gelir. Grup geleneksel kültürel uygulamalarını muhtemelen tamamen bırakmasa da, genelde asimilasyon bir grubun sosyal anlamda toplumun diğer fertlerinden ayırıt edilemez hale gelmesine yol açacaktır. Asimilasyon kültürel uyumun en aşırı halidir.

Bkz. 'kültürel uyum', 'kültür', 'dahil olma', 'entegrasyon'.

Ayrılma hakkı (right to leave)

“Herkesin kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılma hakkı vardır” (*İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 13(2) Maddesi, 1948*). Bu hak, 1966 tarihli *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme* gibi diğer uluslararası hukuki belgelerde de öngörülmüştür. *Sözleşme’nin 12(2). Maddesine göre*: “Herkes, kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılmakta özgürdür”. Dolaşım özgürlüğünün bir unsuru olan bu hak herkes için ayırım yapılmaksızın geçerlidir. Ancak, devletler hukukuna göre, bu hakka bağlı olarak kişiler belirli bir ülkenin topraklarına girme hakkına sahip değildir.

Ayrıca bkz. ‘ülkeden göç’, ‘dolaşım özgürlüğü’, ‘insan hakları’, ‘uluslararası asgari standart’, ‘geri dönüş’ ve ‘dönüş’.

Ayrımcılık (Discrimination)

Lehte ve aleyhte arasında hiçbir makul ayırımın yapılamadığı bir durumda, herkese eşit olarak davranılmaması. Ayrımcılık “ırk, cinsiyet, dil ya da din” açılarından (*Madde 1(3), 1945 BM Şartı*) ya da “ayrımcılığın her türü, örneğin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka düşünce, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet ya da diğer statüler” (*Madde. 2, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*) açısından yasaklanmıştır.

Ayrıca bkz. ‘ayrımcılık yapmama’, ‘zulüm’, ‘ırka dayalı ayrımcılık’, ‘ırkçılık’, ‘yabancı düşmanlığı’.

Ayrımcılık yapılmaması (non-discrimination)

İnsanların sadece belirli bir kategoriye ait olmalarından dolayı kendilerine olumsuz bir şekilde ayrımcılık yapılmasını reddetme. Devletler hukuku ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır. Örneğin, 1966 tarihli *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 26. Maddesi* uyarınca: “Herkes hukuk önünde eşittir ve hiçbir ayırım yapılmaksızın hukukun sağladığı korumadan eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Bu bağlamda, hukuk, her tür ayrımcılığı yasaklar ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka görüş, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü nedeniyle yapılan ayrımcılığa karşı eşit ve etkili koruma sağlamayı garanti eder.”

Ayrıca bkz. ‘ayrımcılık’ ve ‘insancıl ilkeler’.

Az/düşük vasıflı ve yarı-vasıflı göçmen işçi (less/low skilled and semi-skilled migrant worker)

Az veya düşük vasıflı ve yarı-vasıflı göçmen işçinin uluslararası ölçekte kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Geniş anlamda, yarı-vasıflı bir işçi, azami/optimum verimlilikte çalışabilmesi için bir süre eğitim alması veya işe aşına olması gereken bir kişi olarak

değerlendirilir. Bu eğitim, vasıflı (veya zanaatkarlık düzeyinde) bir işçiliğe yükselmesi için gereken uzun ve yoğun bir eğitim olmadığından, burada söz konusu süre birkaç yıldan ziyade birkaç hafta veya birkaç gün olup normalde yüksek okul eğitimi gerektirmez. Dolayısıyla, ‘beden işçisi’ olarak adlandırılan (yani, üretim, inşaat işçileri) çalışanlar da yarı-vasıflı işçiler olarak kategorize edilebilir. Öte yandan, az veya düşük vasıflı işçi, yarı vasıflı işçiden daha az eğitim görmüş veya hiç eğitim görmemiş, yine de işinde ehilleşmiş kişiler olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca bkz. ‘vasıflı göçmen’.

Azınlık (minority)

Devletler hukukunda azınlıkla ilgili olarak genel kabul gören bir tanım bulunmamakla beraber, azınlıklar, bir Devletteki genel nüfusa göre sayıca daha az olan, hâkim konumda bulunmayan, genel nüfustan farklı etnik, dinsel veya dilsel özellikler taşıyan ve zımnen, kendi kültür, gelenek, din veya dilini muhafaza etmek için dayanışma içindeki gruplar olarak nitelenebilir.

Ayrıca bkz. ‘azınlıkların korunması’, ‘hassas gruplar’.

Azınlıkların korunması (protection of minorities)

Azınlık gruplara ve bu grupların münferit üyelerine koruma sağlayan, anadillerini özgürce kullanabilme hakkı, dini vecibelerini özgürce yerine getirebilme hakkı vb. haklara koruma sağlayan hukuki kurallar. Ayrıca bkz., 1966 tarihli *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 27. maddesi*.

Ayrıca bkz. ‘insan hakları’, ‘azınlık’, ‘hassas grup’.

B

Bakmakla yükümlü olunan kişiler (dependants)

Genel kullanımında, destek için bir başkasına bağlı olan kişi. Göç bağlamında, eş ve reşit olmayan çocuklar, eş ekonomik olarak bağımlı olmasa da, genellikle 'bakmakla yükümlü olunan kişiler' olarak sayılır.

Ayrıca bkz. 'çocuk', 'de facto eş', 'ikincil başvuru sahibi', 'aile üyeleri', 'küçük'.

Barınma merkezi (accommodation centre)

Bkz. 'bekletme merkezi'.

Barışa karşı suçlar (crimes against peace)

Uluslararası antlaşmaları, anlaşmaları veya güvenceleri ihlal edecek şekilde bir taaruz harbinin veya savaşın planlanması, hazırlanması, başlatılması veya sürdürülmesini içeren eylemler.

Ayrıca bkz. 'suç', 'uluslararası', 'insanlığa karşı suçlar', 'savaş suçları'.

Başvuru (application)

Göç bağlamında, bir kişi ya da kuruluş tarafından kamusal bir işlem yapılmasına yönelik olarak Devlete sunulan talep (genellikle yazılıdır).

Ayrıca bkz. 'istem'.

Başvuru sahibi (applicant)

Göç bağlamında, mülteci statüsü, vize ya da çalışma izni verilmesi gibi kendisine kamusal ya da yasal bir işlem yapılmasını isteyen kişi.

Ayrıca bkz. 'iyi niyet', 'iyi niyetli başvuru sahibi', 'mülteci', 'vize', 'başvurunun geri çekilmesi', 'çalışma izni'.

Başvurunun geri çekilmesi (withdrawal, of an application)

Daha önce yapılan bir başvurunun iptali veya geri alınması talebi veya başvuruda bulunan kişinin artık söz konusu haklardan veya statüden yararlanma talebinin bulunmadığının ilgili yetkililere bildirilmesi.

Ayrıca bkz. 'başvuru sahibi' 'başvuru'.

Bayrak Devleti (flag State)

Bayrak Devleti, bir geminin bayrağını taşıdığı ülkedir. Bayrak Devleti, bayrağı altındaki geminin teamüli ve sözleşmeden kaynaklanan uluslararası hukuk kapsamındaki ilgili yükümlülüklerini gözetmesinden sorumlu olur.

Ayrıca bkz. 'açık deniz', 'denizde kurtarma', 'gemi'.

Bekletme merkezi (holding centre)

Düzensiz durumdaki sığınmacı veya göçmenlerin statüleri belirlenirken, kabul eden ülkeye varır varmaz

bekletildikleri tesis. Ayrıca kabul merkezi olarak da bilinir.

Belirli bir sosyal gruba mensubiyet (membership of a particular social group)

1951 Mülteci Sözleşmesi'nde yer alan mülteci tanımının dayanaklarından biri olan ifade, zulme uğrama riskleri dışında ortak bir özelliği paylaşan ya da toplum tarafından bir topluluk olarak algılanan bir grup anlamına gelir. Söz konusu özellik çoğu zaman doğuştan gelir, değiştirilemez veya kişinin kimliği veya inancı açısından temel teşkil eder.

Ayrıca bkz. 'mülteci'.

Beyin göçü (brain drain)

Eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin menşe ülkelerinden diğer bir ülkeye, menşe ülkenin beceri kaynaklarında azalmayla sonuçlanacak şekilde göç etmesi.

Ayrıca bkz. 'beyin gücü kazanımı', 'ülkeden göç', 'nitelikli vatandaş', 'tersine beyin göçü'.

Beyin gücü kazanımı (brain gain)

Eğitilmiş ve yetenekli kişilerin hedef ülkeye göçü. "Tersine beyin göçü" olarak da adlandırılır.

Ayrıca bkz. 'beyin göçü', 'ülkeye göç', 'yeniden entegrasyon (ekonomik)'.

Bireysel göç (individual migration)

Kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç ettiği durumlar. Kitlesele programların aksine, bu gibi hareketler genelde kişinin kendisi tarafından finanse edilir veya bireyler, örgütler veya Devletlerin desteğiyle gerçekleşir.

Ayrıca bkz. 'kitlesele/toplu göç'.

Birincil inceleme (primary inspection)

Uluslararası uygulamalarda, kontrol noktalarında giriş yapmak isteyen başvuru sahiplerinin tabi tutuldukları inceleme 'birincil' ve 'ikincil' inceleme olarak ikiye ayrılmaktadır. Başvuru sahiplerinin büyük çoğunluğu, giriş yapmadan önce birincil inceleme kabinlerinde kısa bir taramadan geçirilmektedir. Göç yetkililerinin şüpheye düştükleri ve Devlet'in gözetleme sistemlerinde kayıtlı başvuru sahipleri ikincil incelemeye sevk edilmektedir. Buna göre, kişi bir mülakata alınmakta veya ek bir soruşturmaya tabi tutulmaktadır. Bu iki aşamalı bir yaklaşım hem daha etkindir hem de çoğunlukla meşru şekilde seyahat edenlerin yaşadıkları gecikmeleri asgariye indirmektedir.

Ayrıca bkz. 'ülkeye giriş', 'kontrol noktaları', 'mülakat' 'gözetleme sistemi' ve 'ikincil inceleme'.

Bitişik bölge (contiguous zone)

Bir kıyı devletinın karasularına bitişik olan deniz bölgesi. Bitişik bölgede, bir Devlet a) ülkesi üzerinde veya karasularında gümrük, maliye, sağlık veya muhaceret ile ilgili kanun ve kurallara riayetsizlikleri

önlemek ve b) bu kanun ve kurallara karşı ülkesi üzerinde veya karasularında meydana gelebilecek riayetsizlikleri cezalandırmak amacıyla gerekli kontrolleri yapabilir. (*Madde 33 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, 1982*).

Ayrıca bkz. 'açık deniz', 'kara suları'.

Biyometrik (biometrics)

Ölçülebilir biyolojik özellikler üzerine çalışma. "Biyometrik belirleyiciler" bir insanın kendine has ve eşi olmayan biyolojik özelliklerini (örneğin parmak izi, retina taraması ya da ses taraması) kodlayan küçük bilgilerdir. Bazı Devletler pasaport, vize ya da ikamet izni verirken güvenlik artırıcı bir önlem olarak biyometrik sistemlerin kullanılmasını uygulamaya koymuştur.

Ayrıca bkz. 'gözetleme sistemi', 'pasaport', 'vize'.

BMMYK'nın tanıdığı mülteci (mandaterefugee)

Bkz. 'mülteci' (BMMYK'nın tanıdığı).

Borç esareti (debt bondage)

Bir kişinin bir borca teminat olarak kendi şahsi hizmetini ya da kendi kontrolü altındaki kişilerin hizmetini taahhüt etmesinden doğan hal ya da durum (eğer bu hizmetlerin makul şekilde belirlenen değeri borcun tasfiyesine yönelik kullanılmıyor ya da bu hizmetlerin süresi ve niteliği sınırlandırılmıyor ve tanımlanmıyor ise) (*Madde 1(a), 1956 tarihli BM Kölelik, Köle Ticareti ve Kölelik Benzeri Uygulamaların Kaldırılmasına İlişkin Ek Sözleşme*).

Ayrıca bkz. 'borçlandırma', 'borçlandırarak çalışma', 'sömürü', 'kulluk', 'kölelik', 'insan ticaret', 'çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri'.

Borçlandırarak çalıştırma (bonded labour)

Kredi ya da avans nedeniyle borç altında olma gibi ekonomik sebeplerden kaynaklanan, esaret koşullarında işçi tarafından sağlanan hizmet. Esaretin temel nedeninin borç olması durumunda, işçi (ya da bakmakla yükümlü oldukları kişiler veya varisleri) kredi geri ödenene kadar belirli ya da belirsiz bir süre boyunca alacaklıya bağlıdır.

Ayrıca bkz. 'esaret', 'borç esareti', 'göçmen işçi', 'insan ticareti'.

Bölgesel istişare süreci (regionalconsultativeprocess)

Devlet ve uluslararası örgütlerin işbirliği içinde göç konularını tartışmak üzere bölgesel olarak bir araya geldikleri, bağlayıcı olmayan istişare forumları. Bazı bölgesel istişare süreçleri diğer paydaşların (yani Hükümet Dışı Örgütler ya da diğer sivil toplum aktörleri) da katılımına fırsat tanır.

Ayrıca bkz. 'göç yönetimi'.

C

Celp (summons)

Bir kişinin jüri üyesi veya şahit olarak mahkeme veya idari kurum önünde hazır bulunmasını emreden tebliğ.

Ceza (penalty)

Göç bağlamında ceza genellikle para cezası anlamına gelir, ancak ülkeye giriş yasağı şeklinde de olabilir.

Cinsel istismar (sexualexploitation)

Bir başkasını cinsel açıdan istismar ederek mali, sosyal veya siyasi kazanç sağlamak dahil ve bunlarla sınırlı olmamak üzere, cinsel amaçlarla, hassas durumun, güç farklılıklarının veya güvenin fiilen kötüye kullanılması veya kötüye kullanmaya teşebbüs edilmesi.

Cinsel saldırı (sexualassault)

Cinselliğe dayanan bir eylemin zor kullanılarak veya eşit olmayan ya da baskıcı koşullarda fiilen gerçekleşmesi veya bu husustaki tehdit.

Ayrıca bkz. 'tecavüz'.

Cinsiyet (gender)

Herhangi bir bağlamda kadın veya erkeklerin rol, sorumluluk, kısıtlama, fırsat ve ayrıcalıklarını ifade eder. Bu özellikler öğrenilmiş ve toplum tarafından oluşturulmuş özellikler olup zaman içinde değişebilir, kültürler içinde ve arasında farklılık gösterebilir. Cinsiyet kavramı ilişkiseldir, sadece kadını veya erkeği değil, aralarındaki ilişkiyi ifade eder.

Cinsiyete dayalı şiddet (gender based violence)

Bir kişinin cinsiyetinden dolayı kamusal veya özel hayatta fiziksel, cinsel veya psikolojik hasar veya acı çekmeyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel fiiller ile bu fiillere ilişkin tehdit, zorlama ya da özgürlüğün keyfi olarak kısıtlanması. *Bakınız Madde 1, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge, 1993.*

Ayrıca bkz. 'kadına karşı şiddet'.

Ç

Çalışma izni (working permit)

Bir Devletin yetkili bir mercii tarafından verilen, göçmen işçilerin ev sahibi ülkede çalışmasına geçerliliği süresince izin veren hukuki belge.

Ayrıca bkz. 'başvuru sahibi', 'izin'.

Çevresel göçmen (environmental migrant)

Çevresel göçmenler, ağırlıklı olarak ani ya da kademeli gelişen çevresel değişikliklerin yaşamlarını ya da yaşam koşullarını olumsuz etkilemesinden dolayı mutat evlerinden geçici veya kalıcı süreyle ayrılmak zorunda kalan ya da ayrılmayı tercih eden ve kendi ülkelerinde ya da yurtdışında dolaşan kişi veya gruplardır.

Ayrıca bkz. 'çevresel nedenlerle yerinden edilmiş kişiler'.

Çevresel nedenlerle yerinden edilen kişiler (environmentally displaced person)

Mutat ikamet ülkesinde yerinden edilen ya da uluslararası bir sınırı aşan ve yerinden edilmesinde esas nedenin, tek başına neden oluşturmaya da, çevresel bozulma, kötüleşme ya da yıkımın olduğu kişiler. Bu terim, devletler hukukunda yasal dayanağı ya da var olma nedeni (*raison d'être*) bulunmayan çevresel mülteci veya iklim mültecisi terimlerine daha az tartışılan bir alternatif olarak dolaşımı açıkça zorunluluktan kaynaklanan çevresel göçmen kategorisini ifade etmek için kullanılır.

Ayrıca bkz. 'çevresel göçmen'.

Çıkış damgası (exit stamp)

Bir sınır görevlisi tarafından kişinin pasaportuna Devletten çıkış tarihi ve yerini belirtmek üzere koyulan işaret.

Ayrıca bkz. 'giriş damgası'.

Çıkış noktası (point of exit)

Bkz. 'kontrol noktası'.

Çıkış vizesi (exit visa)

Vizelerinin süresi bitmiş ancak ülkeden çıkmadan önce vizelerinin süresini uzatmak ihtiyacında olan kişilere çıkarılan vize. Bazı ülkelerde bu vize 'köprü vizesi' olarak da anılır.

Ayrıca bkz. 'vize'.

Çift/çoğul vatandaşlık (dual/multiple nationality)

Bir kişinin aynı anda iki veya daha fazla ülkenin vatandaşlığına sahip olması.

Ayrıca bkz. 'tabiiyet'.

Çocuk (child)

İlgili hukuk sisteminde reşit olma yaşı daha küçük belirlenmediği sürece, on sekiz yaşın altındaki kişi (Madde 1, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989).

Ayrıca bkz. 'küçük (minor)', 'ebeveyninden ayrı düşmüş çocuklar', 'refakatsiz çocuklar'.

Çocuk evlat edinme (uluslararası) (child adoption (international))

Yabancı bir ülkeden bir çocuğun evlat edinilmesi; çocuğun menşe ülkesinden ayrılarak ve evlat edinen ailenin ülkesine giderek yer değiştirmesini ifade eder.

Ayrıca bkz. 'evlat edinme'.

Çocuk işçiliği (child labour)

Çocuğu çocukluk çağından, potansiyelinden ve insanlık onurundan mahrum bırakan ve sağlığına, eğitimine, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da sosyal gelişimine zararlı olarak çocuk tarafından ifa edilen her türlü iş (Bkz, *Çocuk Hakları Sözleşmesi*, 1989).

Ayrıca bkz. 'çocuklara yönelik sömürü', 'kölelik', 'çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri'.

Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri (worstforms of childlabour)

'a) Kölelik veya kölelik benzeri uygulamaların bütün biçimleri (çocukların satılması ve çocuk ticareti, borçlandırma, serflik, zorla veya zorunlu çalışma, silahlı çatışmalarda çocukların zorla veya zorunlu olarak kullanılması gibi);

b) fuhuş, pornografik yapımlar veya performanslar için çocukların temin edilmesi veya sunulması;

c) ilgili uluslararası antlaşmalarda tanımlandığı şekilde, özellikle uyuşturucu üretimi ve ticareti amacıyla, yasadışı faaliyetler için çocukların temin edilmesi veya sunulması veya

d) işin doğası veya gerçekleştiği koşullar yüzünden çocuğun sağlığı, güvenliği veya ahlakına zarar vermesi ihtimali bulunan diğer işler' tanımına atıfta bulunan ifade. (1999 tarihli *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanmasına ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemlere Dair Sözleşme* hakkındaki 182 sayılı ILO Sözleşmesi, Madde 3.)

Ayrıca bkz. 'çocuk istismarı', 'çocuk işçiliği', 'borçlandırma', 'istismar', 'kulluk', 'kölelik' ve 'insan ticareti'.

Çocuklara yönelik sömürü (child exploitation)

1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi ve 1999 tarihli *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanmasına ve Ortadan Kaldırılmasına Konusunda Derhal Alınacak Önlemlere İlişkin Sözleşme* uyarınca çocuk sömürüsüne şunlar dâhildir: ekonomik sömürü (çocuğun eğitimi açısından tehlikeli ya da engelleyici, sağlığına ya da fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da sosyal gelişimine

zararlı olabilecek her türlü iş), cinsel sömürü (cinsel istismar, fuhuş, çocuk pornografisi) ve çocukların kaçırılması, satılması ya da ticareti ya da çocuk sömürüsünün diğer çeşitleri.

Ayrıca bkz. 'kaçırma', 'çocuk işçiliği', 'sömürü', 'adam kaçırma', 'insan ticareti'.

Çok taraflı (multilateral)

Anlaşmalar ve müzakereler bağlamında, çok taraflı (veya çok parçalı) terimi, sürece ikiden fazla Devletin dâhil olduğunu ifade etmektedir.

Ayrıca bkz. 'ikili' ve 'antlaşma'.

Çok vasıflı/nitelikli göçmen (highly skilled/qualified migrant)

Uluslararası ölçekte kabul gören bir tanımı olmamakla birlikte, genelde, birbiriyle örtüşen iki anlam kastedilir. Çok geniş anlamda, çok vasıflı göçmen yükseköğrenim görmüş bir kişidir. Tipik olarak, ikinci öğretimden sonra en az iki yıllık bir eğitimi tamamlamış kişidir. Daha özel anlamda, çok vasıflı göçmen yüksek öğrenim veya mesleki deneyim yoluyla belirli bir mesleği icra etmek için gerekli olan nitelik düzeyine ulaşmış olan kişidir.

Ayrıca bkz. 'vasıflı göçmen', 'nitelikli vatandaş'.

D

Dahil olma (inclusion)

Belirli bir topluluk ve toplumun ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel hayatına tam katılıma olanak sağlamak ve bu katılımı gerçekleştirmek amacını taşıyan süreç. Genel kabul gören bir tanımı olmamakla birlikte, kapsayıcı toplum fikri insan hakları ve temel özgürlüklere, kültürel ve dini çeşitliliğe, sosyal adalete, hassas ve dezavantajlı grupların özel ihtiyaçlarına, demokratik katılıma ve hukukun üstünlüğüne saygıya dayanır (*Bölüm 4, Nokta 66, 1995 BM Sosyal Kalkınma Zirvesi*).

Ayrıca bkz. 'asimilasyon', 'entegrasyon'.

Daimi ikamet (permanent residence)

Ev sahibi Devletin yetkili mercileri tarafından vatandaş olmayan kişilere verilen daimi (sınırsız veya sürekli) yaşama ve çalışma izni.

Daimi ikametçi (permanent resident)

Bir ev sahibi Devlette daimi olarak ikamet etme hakkından faydalanan vatandaş olmayan kişi.

Ayrıca bkz. 'uzun vadeli göçmen'.

Daimi yerleşimciler (permanent settlers)

Kabul eden ülkeye yerleşmeleri kabul edilen, yasal olarak ülkeye girişine izin verilen göçmenler. Buna, aile birleştirilmesi amacıyla ülkeye giriş izni verilen kişiler de dâhildir.

Ayrıca bkz. 'soya bağlı yerleşimciler', 'uzun vadeli göçmen', 'kısa vadeli göçmen', 'ziyaretçi'.

Dava (suit)

Bir tarafın veya tarafların birbirleri aleyhinde mahkemede başlattıkları herhangi bir prosedür.

Davacı (plaintiff)

Bir mahkemede dava açan taraf (şikayet dilekçesi vermek suretiyle).

Ayrıca bkz. 'davalı' ve 'karşı taraf'.

Davalı (defendant)

Hukuk yargılamasında dava edilen ya da ceza kovuşturmasında suçlanan kişi.

Davalı/Karşı taraf (respondent)

Bir özel hukuk davasında dilekçede belirtilen iddialara cevap vermesi gereken kişi.

Ayrıca bkz. 'davalı' ve 'davacı'.

De facto (Latince)

Fiilen var olan. Resmen veya yasalarca tanınmasa bile etkisi olan.

Ayrıca bkz. 'de jure'.

De facto eş (de facto partner)

Fiilen var olan birliktelik. Gittikçe artan sayıda Devlet, daimi ikamet izni ya da diğer göçmen statülerinin verilmesinde sadece eşleri değil, aynı zamanda evli olmayan yetişkinler arasındaki bazı ilişkileri de tanımaktadır. Örneğin, belirli bir süre boyunca gerçek ve sürekli bir heteroseksüel veya eşcinsel ilişki içinde birlikte yaşayan eşler de “*de facto eş*” tanımına girmektedir.

Ayrıca bkz. ‘bakmakla yükümlü olunan kişiler’.

De facto koruma (de facto protection)

Bir örgütün amacının uygulanmasının sonucu ya da etkisi olarak ortaya çıkan koruma.

Ayrıca bkz. ‘uluslararası koruma’.

De facto mülteciler (de facto refugees)

1951 tarihli BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1967 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol kapsamında mülteci olarak tanınmayan ve vatandaşı oldukları ülkeye, vatandaşlıkları yoksa mutlak ikamet ülkesine dönemeyen veya geçerli kabul edilen sebeplerle dönmek istemeyen kişiler.

Ayrıca bkz. ‘yerinden edilmiş kişiler’, ‘ülkesi dışında yerinden edilmiş kişiler’, ‘ülkesinde yerinden edilmiş kişiler’, ‘mülteci’.

De facto vatansızlık (de facto statelessness)

Bir Devletin vatandaşlığına sahip olan, ancak oradan ayrılınca ya kendileri koruma talep etmeyi reddettiklerinden ya da Devletin onlara koruma sağlamayı reddetmesinden dolayı Devlet tarafından korunmayan kişilerin durumu.

De facto vatansızlık genelde mültecilerle bağlantılı olarak kullanılan bir terimdir.

Ayrıca bkz. ‘tabiiyet’, ‘vatansızlık’.

De jure (latince)

Hak olarak ya da hukuken var olan.

Ayrıca bkz. ‘de facto’.

Delil standardı (Standard of proof)

Sunulan kanıtın, belirli bir vakada gerekli ikna edicilik derecesi ya da düzeyi Örneğin, mülteci bağlamında, zulüm görme korkusunun “haklı nedene” (*well-founded*) dayanması bir delil standardıdır.

Denizci (seafarer)

Göç bağlamında denizci terimi, vatandaşı olmadığı bir ülkeye kayıtlı olan gemide çalışan göçmen işçi (sevkiyat gemisindeki kişiler dâhil) anlamına gelir. (*Bütün Göçmen İşçi ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 2(2) (c) Maddesi, 1990*).

Ayrıca bkz. ‘göçmen işçi’.

Denizde kurtarma (rescue at sea)

Bir deniz taşıtının denizde tehlikedeki bir kişiye veya gemiye yardım etmesi durumu.

Denizde tehlike altındaki kişileri kurtarma görevi hem antlaşmalarda hem de uluslararası teamül hukukunda yerleşik bir kuraldır. Kurtarma çabalarının koordinasyonundan sorumlu olan Devlet güvenli bir yerde karaya çıkarma konusunda görüşmelerde bulunacaktır. Yardımda bulunan Devlet geminin boşaltılmasını reddedebilir ve gemi tayfasının topraklarından ayrılmasını talep edebilir. Bu Devlet, karaya çıkarmayı, Bayrak Devlet, üçüncü bir ülke veya uluslararası bir kuruluş tarafından yerine getirilmesi gereken yerleştirme, mülakat, geri dönüş vb. şartlarına bağlayabilir.

Ayrıca bkz. 'bayrak devleti', 'gemi'.

Destek beyannamesi (affidavit of support)

Yetkili merci huzurunda, yemin altında verilen yazılı ifadeyi içeren tasdikli bir hukuki belgedir. Göç bağlamında bir beyanname, genellikle, bir göçmenin bir ülkeye girişinin sağlanması için tüm bakım masraflarını garanti altına alan bir sponsor tarafından imzalanır ve çoğu zaman kendilerine bakamayan yaşlı ya da hasta göçmenler için istenir.

Ayrıca bkz. 'garanti', 'sponsorluk'.

Devlet (State)

Tanımlanmış bir alanda yasal yetki alanına ve etkin kontrole, daimi bir nüfus adına kolektif kararlar alma yetkisine, meşru güç kullanımı tekeline ve diğer varlıklarla formel ilişkiler kurarak etkileşim içinde bulunan ya da bulunma kapasitesine haiz uluslararası tanınmışlığı olan bir hükümete sahip olan siyasi varlık. Uluslararası hukuk bağlamında devlet olma kriterleri genellikle daimi bir nüfusa, tanımlı bir alana, hükümete ve diğer Devletlerle uluslararası ilişkilerde bulunma kapasitesine sahip olmaktır. (*Madde1, Montevideo Devletlerin Haklarına ve Görevlerine İlişkin Sözleşme, 1933*).

Ayrıca bkz. 'egemenlik', 'uluslararası hukuka tabi öge'.

Devletler özel hukuku (private international law)

İçinde yabancılık unsuru taşıyan, örneğin ulusal sistem dışında başka bir hukuk sistemi ile bağlantısı olan, davalarla ilgilenen disiplin. Devletler umumi hukukunun bir dalı değildir.

Dış kaynak kullanımı (outsourcing)

Tasarım veya imalat hizmeti gibi spesifik ticari işlemlerin bir kuruluş tarafından bir alt yükleniciye verilmesi. Küresel kaynak kullanımı olarak da adlandırılır.

Ayrıca bkz. 'kıyı ötesi ticari faaliyet'.

Diaspora (Diaspora)

Genel anlamda diaspora, menşe ülkesinden ayrılmış olan ancak anavatanıyla bağları süren birey ve üyeleri veya ağ, dernek ve toplulukları ifade eder. Bu kavram, daha ziyade geçici yurtdışında yerleşik toplulukları, geçici süreyle yurtdışında yerleşik göçmen işçileri, ev sahibi ülkenin vatandaşlığına sahip yabancı çalışanları, çift vatandaşlığı bulunan kişiler ve ikinci/üçüncü nesil göçmenleri kapsar.

Ayrıca bkz. 'toplu göç', 'nitelikli vatandaş'.

Dilekçe (petition)

Bkz. 'sponsorluk'.

Din (religion)

1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında bir mülteciye statü verilmesine dayanak teşkil eden sebeplerden biridir. Dine dayalı zulüm, dini bir topluluğa mensubiyetin yasaklanması, gizlice veya umumi alanlarda ibadetin veya dini eğitimin yasaklanması, dini vecibelerini yerine getirmeleri ya da belirli bir dini topluluğa mensup olmaları nedeniyle kişilere ciddi ayrımcılık gözetilen tedbirler uygulanması gibi çeşitli şekillerde vuku bulabilir.

Diplomatik iltica (diplomatic asylum)

Bkz. 'iltica (diplomatik)'.

Diplomatik koruma (diplomatic protection)

“Tebaasının bir başka Devletin uluslararası hukuka aykırı eylemlerinden zarar görmesi üzerine, normal kanalları kullanarak tatmin edici bir sonuç elde edememesi halinde, bir Devletin tebaasını koruma yükümlülüğüne dair temel uluslararası hukuk ilkesi. Kendi tebaasından bir kişinin vakasını üstlenerek ve o kişi adına diplomatik korumaya ya da uluslararası adli takibata başvurmakla, bir Devlet aslında kendi haklarını - tebaasının şahsı üzerinden uluslararası hukuk kurallarına saygı gösterilmesi hakkını, ileri sürmektedir.” (Mavrommatis Filistin İmtiyaz Davası (Yargı Yetkisi), P.C.I.J.1924).

Ayrıca bkz. 'devletler hukuku (kamu)'.

Diplomatik sığınma (asylum (diplomatic))

Devletlerin sınırları dışında, kendilerine yargı muafiyeti sağlanan yerlerde kendisine zulmeden bir otoriteye karşı koruma talep eden bireylere sağladıkları korunma. Diplomatik sığınma diplomatik misyonlar ve misyon başkanlarının özel malikanelerinde, savaş gemileri ya da savaş uçaklarında sağlanabilir, ancak uluslararası örgütlerin binalarında ya da konsolosluklarda sağlanamaz. Bir bireyin mutlaka diplomatik sığınma alma hakkı bulunmadığı gibi, Devletlerin de diplomatik sığınma verme mecburiyetleri yoktur.

Ayrıca bkz. 'sığınma (ülkesel)', 'sığınmacı', 'geri gönderme (non-refulman)', 'sığınma hakkı'.

Doğum Belgesi (birth certificate)

Bir kişinin ne zaman ve nerede doğduğu gibi bilgileri içeren ve genellikle kamu makamları ya da dini merciler tarafından düzenlenen belge.

Ayrıca bkz. 'kimlik belgesi'.

Dolaşım halindeki mülteciler (refugees in orbit)

Doğrudan zulüm görebilecekleri bir ülkeye gönderilmemelerine rağmen sığınma talepleri reddedilen veya taleplerini incelemeye istekli bir Devlet bulamayan ve sığınma arayışı içerisinde bir ülkeden diğerine giden veya gönderilen mülteciler.

Ayrıca bkz. 'sığınma', 'mülteci'.

Döngüsel göç (circular migration)

Dairesel göç, ülkeler arasında geçici ya da daha kalıcı şekilde gerçekleşen akışkan insan hareketi. Dairesel göç gönüllü olarak gerçekleştiğinde ve hem menşe ülke hem de hedef ülkenin işgücü ihtiyaçları ile ilişkilendirildiğinde ilgili herkes için yararlı olabilir.

Ayrıca bkz. 'işgücü göçü'.

Dönüş (return)

Geniş anlamıyla, ayrılan noktaya geri dönme eylemi ya da sürecini ifade etmektedir. Bu dönüş, ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin (IDP) ve terhis edilmiş muhariplerin durumunda olduğu gibi bir ülkenin sınırları içinde olabileceği gibi, göçmen işçi, mülteci, sığınmacı ve kalifiye vatandaşların durumunda olduğu gibi ev sahibi ülkeden (transit veya hedef ülke) menşe ülkeye dönüşü ifade edebilir. Dönüşün ne şekilde gerçekleştiğini tanımlayan alt kategoriler bulunmaktadır: örneğin, gönüllü, zorla, destekli veya kendiliğinden dönüş). Ayrıca, dönüşte kimlerin yer aldığını açıklayan alt kategoriler bulunmaktadır: örneğin, mülteciler için geri dönüş.

Ayrıca bkz. 'destekli gönüllü dönüş', 'zorla sınır dışı', 'sınır dışı', 'geri kabul anlaşması', 'ülkeden yeniden göç', 'geri gönderme (refulman)', 'yeniden entegrasyon', 'yeniden entegrasyon (kültürel)', 'yeniden entegrasyon (ekonomik)', 'yeniden entegrasyon (sosyal)', 'geri dönüş', 'gönüllü geri dönüş' ve 'gönüllü dönüş'.

Dönüş göçü (return migration)

Genelde, bir kişinin en az bir senesini başka bir ülkede geçirdikten sonra menşe ülkesine veya mutlak ikamet yerine gitmesi. Bu dönüş gönüllü veya istek dışı olabilir. Dönüş göçüne gönüllü geri dönüş de dahildir.

Ayrıca bkz. 'dairesele göç', 'zorla geri gönderme', 'yeniden entegrasyon', 'yeniden entegrasyon (kültürel)', 'yeniden entegrasyon (ekonomik)', 'yeniden entegrasyon (sosyal)', 'gönüllü geri dönüş'.

Dönüş hakkı (right to return)

Dolaşım özgürlüğünün diğer bir unsurudur. *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 13(2) Maddesine (1948)* göre: “Herkes kendi ülkesine geri dönme hakkına sahiptir”. *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12(2) Maddesi (1966)* uyarınca: “Hiç kimse kendi ülkesine girme hakkından mahrum bırakılamaz”. Ancak, Sözleşme'nin 3. Maddesi birtakım kısıtlamalar getirmektedir: “yukarıda belirtilen haklar [*Madde 12(2)*]’de], ulusal güvenlik, kamu düzeni, kamu sağlığı, kamu ahlakı veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacını taşıyan ve mevcut Sözleşmede tanınan diğer haklarla tutarlı olan, kanunen öngörülen kısıtlamalar dışında herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulamaz”.

Ayrıca bkz. ‘dolaşım özgürlüğü’, ‘insan hakları’, ‘geri dönüş’, ‘gönüllü geri dönüş’.

Dublin II Tüzüğü (Dublin II Regulation)

Üçüncü ülke vatandaşı tarafından Üye Devletlerden birine iltica başvurusu yapıldığında, başvuruyu incelemekten hangi Avrupa Birliği Üye Devletinin sorumlu olduğunu belirlemeye yönelik kriter ve mekanizmaları öngören, *Dublin Konvansiyonu*’ndaki (15 Haziran 1990’da imzalanan ve Avrupa Topluluklarına Üye Devletlerden birine iltica başvurusu yapıldığında, başvuruyu incelemekten sorumlu Üye Devleti belirleyen konvansiyon) hükümlerin yerine geçen ve “Dublin II” olarak anılan 343/2003 sayı ve 18 Şubat 2003 tarihli Avrupa Konseyi Tüzüğü (EC) (OJ 2003 L 50/1). Dublin II Konvansiyonu uyarınca, Üye Devletler, kendi topraklarında yapılan iltica başvurusunu hangi Üye Devletin incelemesi gerektiğini objektif ve hiyerarşik kriterlere göre değerlendirmek zorundadır. Sistem, “iltica alışıverişini” (sığınmacının birkaç Devlet nezdinde iltica talebinde bulunması) önlemek, aynı zamanda, iltica başvurusunun sadece bir Üye Devlet tarafından işleme konmasını sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Ayrıca bkz. ‘(ülkesel) sığınma’, ‘sığınmacı’, ‘sığınma hakkı’, ‘mülteci’, ‘dolaşım halindeki mülteciler’, ‘Schengen Anlaşması’.

Durdurma (interception)

Bir Devletin gerekli belgeleri bulunmayan kişilerin kara, hava veya deniz yoluyla ülkesine ulaşmalarını engellemek, kesintiye uğratmak veya durdurmak amacıyla ulusal sınırları dışında aldığı herhangi bir tedbir.

Ayrıca bkz. ‘hedef ülke’.

Duruşma (hearing)

Bir davayla ilgili olarak mahkeme tarafından dinlenilme veya kendi tarafını temsil etme fırsatı.

Düzenli göç (orderly migration)

Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri.

Ayrıca bkz. 'göç yönetişi', 'göç yönetimi', 'düzenli göç'.

Düzenli göç (regular migration)

Tanınan, izin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göç.

Ayrıca bkz. 'gizli göç', 'düzensiz göç', 'düzenli göç', 'belgesiz göçmen işçi/düzensiz durumdaki göçmen işçiler'.

Düzenli hale getirme (regularization)

Devletlerin düzensiz durumdaki yabancıların ülkede meşru şekilde ikamet etmelerine olanak sağlayacağı her türlü süreç ya da program. Tipik uygulamalardan bir tanesi, belirli bir süre boyunca ülkede ikamet etmiş olan ve başka açılardan kabul edilemez görülmeyen kişiler için af çıkartılmasıdır (ayrıca 'yasallaştırma' olarak da anılmaktadır).

Ayrıca bkz. 'af' ve 'yasallaştırma'.

Düzenli hale getirme (regularization)

Bkz. 'idari gözaltı' 'düzensiz göçmen' ve 'kayıtdışı göçmen işçi'.

Düzensiz durumdaki göçmen işçi (migrant worker in an irregular situation)

İlgili Devlete girmiş, bu devlette kalma veya ücretli bir faaliyetle istihaleme izni olmayan göçmen işçi.

Bkz. 'kayıt dışı (belgesiz) göçmen', 'düzensiz durumdaki göçmen', 'göçmen işçi', 'belgesiz göçmen işçi'.

Düzensiz göç (irregular migration)

Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise örneğin, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur. Ancak, "yasadışı göç" terimini göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle kısıtlamak gibi bir eğilim söz konusudur.

Ayrıca bkz. 'gizli göç', 'düzensiz göçmen', 'düzenli göç' izinsiz/yasadışı giriş/ülkeye kabul' ve 'kayıtdışı göçmen', 'kayıt dışı göçmen işçiler/düzensiz durumdaki işçiler'.

Düzensiz göçmen (irregular migrant)

Yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi. Bu terim, diğerlerinin yanı sıra, bir transit veya ev sahibi ülkeye meşru yollarla giriş yapan, ancak izin verilen kalış süresini aşan veya akabinde yetki verilmeden çalışmaya başlayan kişileri içermektedir (aynı zamanda gizli/kayıt dışı göçmen ya da düzensiz bir durumda olan göçmen olarak anılmaktadır). Cezai bir anlam taşıması ve göçmenlerin insanlığını göz ardı etmesi bakımından ‘yasadışı’ ifadesinden ziyade ‘düzensiz’ ifadesi tercih edilmektedir.

Ayrıca bkz. ‘gizli göç’, ‘kayıtlı göçmen’, ‘yasadışı giriş’, ‘düzensiz göç’ ve ‘kayıtdışı/belgesiz göçmen’.

E

Ebeveynlerinden ayrı düşmüş çocuklar (separated children)

Her iki ebeveyninden veya önceki hukuki veya örfi olarak esas bakıcısı kabul edilen kişiden ayrı düşen, ancak diğer akrabalarıyla birlikte olabilecek çocuklar. Dolayısıyla bu terim diğer aile üyelerinin refakatindeki çocukları kapsamaktadır. *Avrupa'daki Ebeveynlerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar Programı, 2004, İyi Uygulamalar Bildirisi*'ne (SCEP) göre, ebeveynlerinden ayrı düşmüş çocuklar 'menşe ülke dışında bulunan ve her iki ebeveyninden ya da önceki hukuki/örfi olarak esas bakıcısı kabul edilen kişiden ayrı düşmüş çocuklardır'. SCEP, 'ebeveynlerinden ayrı düşmüş bazı çocuklar Avrupa'ya vardıklarında birinin 'refakatinde' görünseler de, refakat eden yetişkin bu çocukların bakımına ilishinsorumluluğu üstlenemeyebilir veya bu kişinin üstlenmesi uygun olmayabilir' görüşüyle, 'refakatiz' ifadesi yerine 'ebeveynlerinden ayrı düşmüş' ifadesini kullanır.

Ayrıca bkz. 'çocuk', 'küçük', 'refakatsiz çocuk'.

Egemenlik (sovereignty)

Uluslararası hukuk bağlamında egemenlik üç temel açıdan incelenebilir: Harici, dâhili ve ülkesel. Egemenliğin harici boyutu bir Devletin diğer devletlerle yada diğer varlıklarla ilişkilerini, başka bir devletin kısıtlaması ya da kontrolü olmadan özgürce belirleme hakkıdır. Egemenliğin bu boyutu aynı zamanda bağımsızlık olarak da bilinir. Egemenliğin dâhili boyutu bir Devletin kendi kurumlarının karakterini belirleme, kendi seçtiği yasaları uygulama ve bunların saygı görmesini sağlamaya ilişkin sahip olduğu hakkı ya da yetkisidir. Göç bağlamında bu, bir Devletin egemen ayrıcalığının, hangi yabancıların topraklarına kabul edileceğini, geri göndermeme (non-refoulement) ilkesi, insan hakları ve ikili veya bölgesel anlaşmalar (yani, serbest dolaşım veya entegrasyon anlaşmaları) tarafından getirilen kısıtlamalara tabi olarak belirlemesi anlamına gelir.

Ayrıca bkz. 'sınır yönetimi', 'insan hakları', 'yargı yetkisi/ yetki alanı', 'geri göndermeme', 'kişiler üzerindeki yargı yetkisi', 'Devlet', 'ülkesel yargı yetkisi', 'evrensel yargı yetkisi'.

Ekonomik göçmen (economic migrant)

Yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla kendi menşee ülkesinin dışına yerleşmek üzere mutat ikamet yerini terk eden kişi. Bu terim, genelde göçmenleri zulümden kaçan mültecilerden ayırt etmek için kullanılırken, aynı zamanda, bir ülkeye yasal izni olmadan ve/veya *bona fide* (iyi niyetli) bir gerekçesi bulunmadan sığınma usullerini kullanarak girmeye teşebbüs eden kişilere atıfta bulunmak için kullanılır. Ayrıca, istihdam amacıyla menşee ülkesinden ayrılan kişileri için de kullanılabilir.

Ayrıca bkz. 'sınır işçisi', 'göçmen işçi', 'mevsimsel işçi'.

Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar (economic, social, and cultural rights)

Eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkeleri doğrultusunda, kişilere ekonomik, sosyal, kültürel, maddi ve fikri açıdan uygun refah seviyesinin sağlanmasını amaçlayan haklar. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların etkili bir şekilde uygulanabilmesi genelde Devletin aktif müdahalesini gerektirir. Uluslararası kamu hukukunda, bu haklar 1966 tarihli *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi*'nde çalışma hakkı, adil ve uygun çalışma koşulları hakkı, sendika oluşturma ve sendika üyeliği hakkı, grev hakkı, sosyal güvenlik hakkı, ailenin korunması hakkı, uygun yaşam standardı hakkı, barınma hakkı, sağlık hakkı ve eğitim hakkına ilişkin hükümlerde öngörülmüştür.

Ayrıca bkz. 'medeni ve siyasi haklar', 'insan hakları'.

En iyi (etkili) uygulamalar (best (effective) practices)

Mevcut norm ve ilkelerin uygulanışını hem ulusal hem uluslararası düzeyde ileriye götürmek anlamına gelmektedir. En iyi uygulamalar, operasyonel yönergeler, davranış kodları ya da diğer yumuşak (bağlayıcı olmayan) hukuk kuralları haline dönüştürülebilirler, ancak pozitif hukuk açısından bir zayıflığa ya da erozyona yol açmamalıdır. Daha ziyade yenilikçi, yaratıcı çözümler geliştiren, göçmen haklarının uygulanması açısından olumlu etki gösteren, özellikle göçmenlerin kendi katılımlarını sağlayarak sürdürülebilir etki yaratan ve örnek alınma potansiyeli bulunan uygulamalardır.

Ayrıca bkz. 'kapasite oluşturma', 'bölgesel istişare süreci', 'yumuşak (bağlayıcı olmayan) hukuk', 'teknik işbirliği'.

En yakın akraba (next of kin)

Bir kişiye kan yoluyla en yakın akrabalık ilişkisinde bulunan kişi ya da kişiler.

Entegrasyon (integration)

Farklı ülkelerde ve bağlamlarda farklı kullanılan ve anlaşılan “entegrasyon” terimi, göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç olarak tanımlanabilir. Genellikle göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında iki yönlü bir süreçte atıfta bulunur. Ev sahibi toplumların göçmenleri kabul konusundaki gerekli somut koşullar, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Entegrasyon ile daimi yerleşimin kast edilmesi gerekmez. Ancak göçmenlerin ve ev sahibi toplumların haklarına ve yükümlülüklerine, farklı türde hizmetlere ve işgücü piyasasına erişime, göçmenleri ve ev sahibi toplulukları ortak bir amaç için bir araya getiren temel değerlerin tanımlanmasına ve bunların gözetilmesine ilişkin hususlara işaret eder.

Yerel entegrasyon mültecilerin içinde bulundukları sorunlu duruma önerilen üç kalıcı çözümünden biridir.

Ayrıca bkz. ‘kültürel uyum’, ‘asimilasyon’, ‘kültürel oryantasyon’, ‘kültür’, ‘kalıcı çözüm’, ‘dahil olma’, ‘yeniden entegrasyon (kültürel)’, ‘yeniden entegrasyon (ekonomik)’, ‘yeniden entegrasyon (sosyal) yerleştirme’, ‘gönüllü geri dönüş’.

Esaret (servitude)

Bir kişinin özgürlüğünden mahrum kalması ve bir başkasına boyun eğmesi durumu.

Bkz. ‘borçlandırma’, ‘istismar’, ‘çocuk işçiliğinin en kötü şekilleri’ ve ‘kölelik’.

Esaret (bondage)

Başka bir insanın kontrolü altında bulunma.

Ayrıca bkz. ‘borçlandırarak çalıştırma’, ‘borç esareti’.

Esnek hukuk (soft law)

Hukuken bağlayıcı olmayan standartlar.

Ayrıca bkz. ‘en iyi (etkili) uygulamalar’, ‘kapasite oluşturma’, ‘bölgesel istişare süreci’.

Ev sahibi ülke (host country)

Bkz. ‘hedef ülke’, ‘kabul eden ülke’, ‘istihdam Devleti’.

Evlat edinme (adoption)

Bir çocukla ilgili doğal ebeveynlerin hak ve ödevlerinin sona erdirilmesine ve benzeri hak ve ödevlerin evlat edinen ebeveynlerce üstlenilmesine ilişkin yasal süreç (aile hukuku).

Uluslararası kamu hukukunda bu terim, teklif edilen anlaşma metninin ne olması gerektiği konusunda tarafların fikir birliğine vardıklarını ifade etmek için ‘benimsemek/kabul etmek’ anlamında kullanılır.

Antlaşma, müzakereye katılan Devletlerin ve uluslararası organizasyonların istekliliğini ifade eden

belirli bir eylemle, yani metnin oylamaya açılması, paraflanması, imzalanması veya benzeri bir yolla kabul edilir. Kabul, bir antlaşmaya veya antlaşma kapsamındaki düzenlemelere getirilecek değişikliklerin şeklini ve içeriğini belirlemek için kullanılan mekanizma da olabilir.

Ayrıca bkz. ‘çocuk evlat edinme (uluslararası)’.

Evrensel yargı yetkisi (universal jurisdiction)

Sanığın tabiiyeti veya mahkemenin bulunduğu yerle herhangi bir bağlantı olmaması farketmeksizin dünyanın herhangi bir yerindeki ulusal bir mahkemenin, suç işlediğinden şüphelenilen bir kişiyi soruşturabileceğini ve kovuşturabileceğini belirten ilke. Evrensel yargı yetkisi mutlaklıdır.

1999 tarihli *Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü*’nün gerekçesinde ‘Uluslararası suçların sorumluları üzerinde yargı yetkisini kullanılması her Devletlerin görevidir’ denilerek, evrensel yargı yetkisinin uygulanması desteklenir: Evrensel yargı yetkisinin amacı, başta ağır soykırım suçları, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları, işkence, yargısız infazlar ve ‘ortadan kaybolma’ vakaları olmak üzere belirli ihlallerin önlenmesinde uluslararası hukukun etkinliğini arttırmaktır. Uluslararası toplum, bu tür suçların insanlığın tümüne karşı işlenmiş bir suç olarak değerlendirilecek kadar ciddi olduğu; dolayısıyla faillerin adalet karşısına çıkartılmasındatüm Devletlerin mesuliyeti olduğu görüşündedir.

Ayrıca bkz. ‘suç, uluslararası’, ‘insanlığa karşı suçlar’, ‘egemenlik’, ‘savaş suçları’.

F

Feragat (renunciation)

Bireyin, gönüllü olarak bir haktan vazgeçerek, bu hakkı kullanma imkânını kaybetmesine yol açan fiil.

Ayrıca bkz. 'vatansızlık'.

Feragat (waiver)

Yasal bir hak ve avantajdan kişinin açıkça veya zımnen kendi isteğiyle vazgeçmesi veya terk etmesi. Göç kanunları, belirli zorunlu durumlarda belirli birtakım yasal koşulların veya kabul edilmeme nedenlerinin uygulanmamasına imkân sağlayarak, uygun bir kurumun belirli bir olayda bir koşuldan muafiyet sağlama konusunda karar verme yetkisine sahip olmasını öngörebilir.

Firar etme (absconding)

Bir kişinin bir mahkemenin gözetimine teslim olmayarak kanuni takibattan kaçınmak için yaptığı eylem.

G

Garanti (guarantee)

Bir kişinin borcu veya yükümlülüğünü ödeyememesi veya ifa edememesi halinde borcun veya yükümlülüğün bir başkası tarafından üstlenilmesine dair anlaşma. Göç bağlamında, bir Devlete giriş yapmak isteyen vatandaş olmayan kişilerden kalışlarının sonunda o Devletten ayrılmaya niyetli olduklarına dair garanti.

Ayrıca bkz. 'destek beyannamesi', 'teminat', 'sponsorluk'.

Geçici (işçi) göçü (temporary (labour) migration)

Belirli ve sınırlı bir süre için yabancı bir ülkeye giren, ardından menşe ülkelerine geri dönen işçilerin göçü.

Geçici göçmen işçiler (temporary migrant workers)

Münferit bir işçi ile yapılan iş sözleşmesi ya da bir şirket ile yapılan hizmet sözleşmesi dâhilinde belirli süreler boyunca kabul eden ülkede kalan kalifiye, yarı kalifiye ya da kalifiye olmayan işçiler. Sözleşmeli göçmen işçiler olarak da geçer.

Ayrıca bkz. 'mevsimsel işçi', 'kısa süreli göçmen'.

Geçici koruma (temporary protection)

Çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın Devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme.

Geçici seyahat belgeleri (temporary travel documents)

Çoğu zaman pasaportu olmayan bireylerin menşe ülkelerine geri dönmelerini sağlamak üzere bu bireylere verilen belgedir. Bu belgeler tipik olarak kısa süreli olarak düzenlenir ve hamilin menşe ülkeye giriş yapmasıyla geçerliliğini yitirir.

Ayrıca bkz. 'kimlik belgesi', 'lesepase', 'pasaport', 'seyahat belgeleri', 'seyahat belgeleri (Sözleşme)', 'vize'.

Gemi (vessel)

Genel anlamda “gemi” ifadesi ile, su üstünde devinen (non-deplasman) araçlar ve deniz uçakları dahil, suda ulaşım için kullanılan veya kullanılma kabiliyetine sahip herhangi bir’ su aracı kastedilir” (*Uluslararası Denizde Çatışmayı Önleme Sözleşmesi, 1972, kural 3*). Uluslararası sözleşmeler bu genel tanımla aynı doğrultuda ancak sözleşmenin amacına bağlı olarak oldukça farklı tanımlar teklif etmiştir. (*Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol’ün (2000) 3(d) Maddesi*) “Gemi”, bir devlet tarafından sahip olunan veya işletilen ve kullanımı sırasında hükümetin ticari olmayan hizmetlerinde bulunan

gemiler, yüzer hizmet araçları ve savaş gemileri hariç, su kesimi olmayan tekne ve deniz uçakları dahil olmak üzere, su üzerindeki taşımacılıkta kullanılan veya kullanılmaya müsait her çeşit yüzer araç anlamına gelir.

Ayrıca bkz. 'bayrak devleti', 'açık denizler', 'denizde kurtarma'.

**Gerçek ve istikrarlı evlilik
(genuine and stable marriage)**

Konsolosluk veya göçmen yetkililerine göre uzun vadeli ve münhasıran sürmesi amacıyla gerçekleştiği için gerçek, kalıcı olması beklendiği için de istikrarlı olduğu tespit edilen evlilik. Birçok Devlet, evliliğin uzun vadeli ve münhasıran sürmesi niyetiyle gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilememesi halinde, aksine kanıt bulunmadıkça, evliliğin gerçek olduğunu varsayar.

Geri dönüş (repatriation)

Çeşitli uluslararası hukuki belgelerde öngörülen koşullar çerçevesinde, mülteci veya savaş esirlerinin vatandaş oldukları ülkeye geri dönme hakkı (1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Protokolleri, 1907 Dördüncü Lahey Sözleşmesi'ne Ek Kara Savaşlarında Kanun ve Teamüllere Saygı Gösterilmesine İlişkin Yönetmelik, insan haklarına ilişkin hukuki belgeler ve uluslararası teamül hukuku). Geri dönüş seçeneği, kişileri alıkoyan güçlerin değil bireyin kişisel bir hakkıdır. Ayrıca, uluslararası silahlı çatışmalar hukukunda geri dönüş, çatışmalar sona erdiğinde, kişileri alıkoyan güçlerin bu haktan yararlanmaya uygun kişileri (asker ve siviller) serbest bırakma, menşe ülkelerin ise vatandaşlarını kabul etme yükümlülüğünü de içermektedir. Antlaşma bu hususta genel bir kural getirmese de, günümüzde savaş esirlerinin ve gözaltındaki sivillerin geri dönüşüne taraflar zımnen rıza göstermeyi kolaylıkla kabul etmektedir. Terim olarak geri dönüş, uluslararası kriz zamanlarında diplomatik elçiler, uluslararası yetkililer, yabancı bir ülkeye yerleşmiş kişiler ve göçmenler için de kullanılmaktadır.

Ayrıca bkz. 'destekli gönüllü geri dönüş', 'istek dışı geri dönüş', 'dönüş', 'dönüş hakkı', 'gönüllü geri dönüş', 'gönüllü dönüş'.

**Geri gönderme/refulman
(refoulement)**

Ayrıca bkz. 'zorla sınır dışı', 'sınır dışı', 'zorla dönüş', 'istek dışı geri dönüş', 'geri göndermeme (non-refulman)', 'zulüm' ve 'dönüş'.

**Geri göndermeme (non-
refoulement)**

Devletlerin mültecileri herhangi bir şekilde yaşam ve özgürlüklerinin tehdit altında olabileceği ülkelere ya da sınırlara geri göndermesini yasaklayan uluslararası

- mülteci hukuku ilkesi. Geri göndermeme ilkesi, bazı yazarlar tarafından uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak görülürken, diğer bazı yazarlar teamül normunun oluşması için gerekli olan iki koşulun karşılanmadığını öne sürmektedir.
Ayrıca bkz. 'iltica', 'tamamlayıcı koruma', 'egemenlik'.
- Geri kabul (readmission)** Bir kişinin (kendi vatandaşı, üçüncü bir ülkenin vatandaşı veya vatansız kişiler) bir Devlet tarafından topraklarına yeniden girmesinin kabul edilmesi.
Ayrıca bkz. 'geri kabul anlaşması'.
- Geri kabul anlaşması (readmission agreement)** Düzensiz durumdaki yabancıların anavatanlarına veya üzerinden geçtikleri Devlete geri gönderilmeleri için Devletlerin karşılıklı olarak izlemeleri gereken usulleri öngören uluslararası anlaşma.
Ayrıca bkz. 'anlaşma', 'ikili' ve 'dönüş'.
- Gezgin işçi (itinerant worker)** Mutat olarak belirli bir Devlette ikamet eden ancak iş icabı kısa sürelerle başka bir Devlete veya Devletlere seyahat etmesi gereken göçmen işçi (*Bütün Göçmen İşçi ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 2(2)(e) Maddesi, 1990*).
Ayrıca bkz. 'sınır işçisi', 'göçmen işçi'.
- Giriş damgası (entry stamp)** Bir sınır görevlisi tarafından kişinin pasaportuna Devlete giriş tarihi ve yerini belirtmek üzere koyulan işaret.
Ayrıca bkz. 'çıkış damgası'.
- Giriş noktası (point of entry)** *Bkz. 'kontrol noktası'.*
- Gizli göç (clandestine migration)** Göç hukuku kurallarını çiğneyerek, gizli ya da saklı şekilde gerçekleşen göç. Ülke vatandaşı olmayan bir kişinin, ülkeye giriş düzenlemelerini ihlal etmesi; ya da ülkeye yasal olarak giriş yapıp göç düzenlemelerini ihlal edecek şekilde süresini aşarak ülkede kalması durumunda gündeme gelebilir. Yaygın kullanılan "düzensiz göç" terimi tercih edilmelidir.
Ayrıca bkz. 'kayıtlı göçmen', 'yasadışı ülkeye giriş', 'düzensiz göçmen', 'düzensiz göç', 'düzenli göç', 'kayıt dışı göçmen'.
- Göç (migration)** Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer

değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir.

Ayrıca bkz. ‘net göç’, ‘toplam göç’, ‘turizm’.

Göç bölgesi (immigration zone)

Devletlerin göç kanunlarının geçerli olduğu açık deniz alanları ve kara ülkesi (ayrıca (migrationzone) olarak anılmaktadır).

Ayrıca bkz. ‘açık deniz, durdurma’.

Göç irtibat görevlisi (immigration liaison officer)

Düzensiz göçün önlenmesi, düzensiz göçle mücadele edilmesi ve düzensiz göçmenlerin geri dönüşüne katkıda bulunmak üzere yurtdışına atanan Devlet temsilcisi.

Göç kotası (immigration quota)

Normalde işgücü göçü için olmak üzere bir ülkenin göçmen girişi için belirlediği kota.

Göç yönetimi (migration management)

Özellikle hem Devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini, hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için ulusal bir sistem içindeki çeşitli devlet kurumlarından oluşan yönetimi tanımlayan terim. Göç yönetimi, göçe ilişkin kilit konuları ele alacak politikaların, yasal ve idari düzenlemelerin geliştirilmesine yönelik planlı bir yaklaşım anlamına gelir.

Ayrıca bkz. ‘göç yönetişi’, ‘düzenli göç’.

Göç yönetişi (governance of migration)

Göçü düzenlemeye ve göçmenleri korumaya yönelik kurum, yasal çerçeve, mekanizma ve uygulamalardan oluşan sistem. “Göç yönetimi” bazen devlet düzeyinde sınır ötesi hareketleri düzenleme eylemini de ifade etmek için kullanılsa da, neredeyse “göç yönetimi”yle eşanlamlı olarak kullanılır.

Ayrıca bkz. ‘göç yönetimi, düzenli göç’.

Göçebe (nomad)

Sabit bir yeri veya ikameti olmayan ve genelde su, gıda veya otlatmak amacıyla bir yerden başka bir yere göç eden birey (genelde bir grubun mensubu).

Göçmen (immigrant)

Göç eden kişi.

Ayrıca bkz. ‘ülkeden göç eden kişi’.

Göçmen (migrant)

Uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir 'göçmen' tanımı bulunmamaktadır. Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve 'kişisel uygunluk' sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında, turist veya işadamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar.

Ayrıca bkz. 'kayıtlı/belgeli göçmen', 'göç', 'yolcu'.

Göçmen akını (migrant flow)

Belirli bir süre boyunca belirli bir yere giden veya belirli bir yerden ayrılan ya da buna izin verilen göçmen sayısı.

Göçmen işçi (migrant worker)

"Vatandaşı olmadığı bir Devlette ücretli bir faaliyetle iştigal edecek olan, iştigal eden veya iştigal etmiş olan kişi" (*Bütün Göçmen İşçi ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 2(1) Maddesi, 1990*).

Ayrıca bkz. 'kayıtlı göçmen işçi', 'sınır işçisi', 'gezgin işçi', 'proje bazlı işçi', 'denizci', 'mevsimsel işçi', 'serbest meslek erbabı', 'özel istihdamlı işçi' ve 'kıyı tesislerinde çalışan işçi'.

Göçmen Kaçakçılığı (smuggling)

Doğrudan veya dolaylı olarak, maddi ya da diğer maddi çıkar elde etmek amacıyla, bir kişinin, vatandaşı olmadığı ya da daimi olarak ikamet etmediği bir devlete yasadışı girişinin sağlanması (Madde 3(a), Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı BM Protokolü, 2000). İnsan ticaretinden farklı olarak göçmen (insan) kaçakçılığında sömürü, zorlama ya da insan hakları ihlali yoktur.

Ayrıca bkz. 'varlıklara el koyulması', 'karbondioksit sensörleri', 'yasadışı giriş', 'organize suç', 'Palermo Protokolleri', 'sensörler', 'göçmen kaçakçısı', 'insan ticareti'.

**Göçmen kaçakçısı (smuggler
(of migrants))**

Kişileri, uluslararası kabul görmüş bir Devlet sınırından yasadışı olarak taşımak için kendileriyle yaptığı anlaşma üzerine hareket ettiren aracı kişi.
Ayrıca bkz. 'göçmen kaçakçılığı'.

**Göçmen statüsü (immigration
status)**

Ev sahibi ülkenin göç hukukuna göre bir göçmenin statüsü.
Ayrıca bkz. 'statü değişikliği', 'göç yönetimi'.

Göçmen stoku (migrant stock)

Belirli bir zamanda bir ülkede ikamet eden toplam göçmen sayısı.

**Göçün feminenleşmesi
(feminization of migration)**

Göçte gittikçe artan kadın katılımı (dünyadaki göçmenlerin % 49'u kadın). Son yıllarda göçmenler arasında kadınların oranı büyük ölçüde değişmezken, göçte kadınların rolü ciddi anlamda artmıştır. Kadınlar artık bir hane üyesi olarak göç etmek yerine daha bağımsız bir şekilde hareket etmekte ve istihdama aktif olarak katılmaktadır.

Göçte kadınların sayısındaki artış, cinsiyete dayalı bazı hassas göç biçimlerine yol açmıştır. Örneğin, ev hizmetlerinde ve bakım işlerinde çalışan kadınların ticari amaçlı göçü, seks sektörü için kadınların göç etmesi ve kadın ticareti ve evlilik amacıyla kadınların organize göçü. Bu istihdamların bir kısmının düzensiz olması nedeniyle, kadın göçmenler çoğu zaman istismar bakımından daha büyük risk altındadır.

**Gönderen ülke (sending
country)**

İnsanların yurtdışına daimi veya geçici olarak yerleşmek üzere ayrıldıkları ülke.
Ayrıca bkz. 'menşe ülke', 'menşe Devlet'.

**Gönüllü dönüş (voluntary
repatriation)**

Kriterlere uygun olan kişilerin menşe ülkelerine tamamen kendi isteklerine dayalı olarak dönmeleri. Bu terim çoğu zaman mülteciler, savaş esirleri ve gözetimdeki siviller bağlamında kullanılır. Mültecilerin içinde bulunduğu kötü duruma çözüm olarak önerilen üç kalıcı çözüm yolundan birisidir.

Ayrıca bkz. 'destekli gönüllü geri dönüş', 'kalıcı çözüm', 'entegrasyon', 'istek dışı geri dönüş', 'geri dönüş', 'yerleştirme', 'dönüş' ve dönüş hakkı'.

**Gönüllü dönüş (voluntary
return)**

Kişinin hür iradesine göre menşe ülke, transit ülkesi veya üçüncü bir ülkeye destekli veya bağımsız dönüşü.

Ayrıca bkz. 'destekli gönüllü dönüş', 'zorla dönüş', 'istek dışı geri dönüş', 'dönüş', 'dönüş göçü', 'geri dönüş', 'spontane/kendiliğinden gelişen dönüş', 'gönüllü geri dönüş'.

Gözetleme sistemi (lookout system)

Devletlerin, genelde (ama mutlak olarak değil) otomatik olan, daha fazla incelenmesi, ülkeye girişinin engellenmesi veya ülkeye varışta tutuklanması gereken kişilerden oluşan resmi listesi. Gözetleme sistemi (ayrıca “izleme listesi” sistemi olarak da anılmaktadır), tipik olarak tüm kolluk kuvvetleri, istihbarat ve göç kurumlarının veri girişi sağladığı kurumlar arası bir projedir. İster bilgisayar ortamında veya kitap halinde olsun, kişilere vize veya Devlete girişine izin verilmesine ilişkin karar verilirken gözetleme listesi, rutin olarak konsolosluk ve sınır kontrol yetkilileri tarafından kontrol edilmektedir.

Ayrıca bkz. ‘biyometri’, ‘birincil inceleme’, ‘ikincil inceleme’.

Güçlendirme (empowerment)

İnsanların yaşamlarını etkileyen karar, varlık, politika, süreç ve kurumlar üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmasına izin veren süreç. İnsanların ve toplulukların kendi namlarına bilgiye dayalı karar verme kabiliyetlerini geliştirmeyi amaçlar. Yukarıdan aşağıya doğru bir yaklaşımı ifade eden korumanın aksine aşağıdan yukarıya doğru bir yaklaşımı ifade eder.

Ayrıca bkz. ‘insan güvenliği, koruma’.

Güvenli bölge (safe haven)

“Yaralı ve hasta muharipler veya muharip olmayanlar” ile “savaşlarda yer almayan sivililerin” savaşın etkilerine karşı korunduğu tarafsız bölgeler. (Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi, 1949, 15. Madde).

Ayrıca bkz. ‘sığınma’, ‘tarafsızlaştırılmış bölgeler’.

Güvenli menşe ülke (safe country of origin)

Hiçbir zaman veya genel olarak mülteci yaratmayan bir ülke güvenli menşe ülke sayılmaktadır. Kabul eden ülkeler, belirli sığınmacı grup ya da kategorilerinin yaptıkları başvuruları seri bir şekilde (esasa ilişkin inceleme yapmadan) güvenli menşe ülke kavramına dayanarak reddedebilmektedirler.

Ayrıca bkz. ‘menşe ülke’ ve ‘güvenli üçüncü ülke’.

Güvenli üçüncü ülke (safe third country)

Güvenli üçüncü ülke, bir sığınmacının iltica başvurusu yaptığı ülkeye varmadan önce fiziksel olarak bulunduğu ve etkili bir iltica rejimine erişim sağlama imkânı olan bir ülke.

Ayrıca bkz. ‘menşe ülke’ ve ‘ilk iltica ülkesi’, ‘kabul eden ülke’, ‘güvenli menşe ülke’.

H

Habeas corpus (İhzar emri) (Latince)

Özgürlükten alıkoyma veya hapse atmanın yasallığını test etmek için mahkeme önünde yapılan bir işlem. Verilen bir tutuklama kararının veya getirilen bir vecibenin hukuken geçerliliğini test etmek için kullanılmanın yanı sıra, iade sürecinin kurallara uygunluğunu, kefalet hakkı veya tutarını ya da ceza hükmü veren bir mahkemenin yargı yetkisini gözden geçirmek için kullanılabilir.

Haklı nedenlere dayanan korku (zulüm korkusu) (wellfoundedfear (of persecution))

1951 Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımının kilit bir ögesidir. Korkunun haklı nedenlere dayanması, hem öznel bir unsur (zulüm korkusu) hem de nesnel bir unsur (korkunun tarafsız ve meşru bir temeli olmalıdır) içermektedir. 1951 Sözleşmesi uyarınca zulüm belirtilen beş nedenden herhangi biriyle bağlantılı olmalıdır (ırk, din, tabiiyet, belirli bir sosyal gruba mensubiyet ve siyasi düşünceler).

Ayrıca bkz. 'zulüm', 'mülteci'.

Hareket özgürlüğü /dolaşım serbestisi (freedom of movement)

Üç temel unsurdan oluşan insan hakkı: bir ülkenin toprakları içinde hareket özgürlüğü (*Madde 13(1), İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948*: "Herkes herhangi bir devletin sınırları dâhilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir."), herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü ve kendi ülkesine dönme özgürlüğü (*Madde 13(2), İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948*: "Herkes, kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeyi terk etmek ve kendi ülkesine dönmek hakkına haizdir.") *Ayrıca bakınız Madde 12, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*. Hareket özgürlüğüne, bölgesel düzeyde (ör: Avrupa Birliği) Devletler arasında dolaşım serbestisine ilişkin düzenlemeler bağlamında da atıf yapılmaktadır.

Ayrıca bkz. 'insan hakları', 'terk etme hakkı', 'geri dönme hakkı', 'Schengen Anlaşması ve Sözleşmesi'.

Hassas grup (vulnerable group)

Diğer gruplara kıyasla, çatışma ve kriz zamanlarında ayrımcı uygulamalar, şiddet, doğal ve çevresel felaketler veya ekonomik zorluklarla karşılaşma riski daha yüksek olan herhangi bir grup veya toplumdaki kesimler; çatışma ve kriz dönemlerinde daha fazla risk altında olan (kadınlar, çocuklar veya yaşlılar gibi) toplumsal gruplar ya da kesimler.

Ayrıca bkz. 'azınlık', 'azınlıkların korunması'.

Hedef ülke (country of destination)

Göç akınları (düzenli ya da düzensiz) için varılacak hedef konumundaki ülke.

Ayrıca bkz. 'ev sahibi ülke', 'kabul eden ülke', 'üçüncü ülke'.

Hukuki belge (instrument)

Sözleşme veya antlaşmalar gibi yazılı resmi veya hukuki belgeler. Bir antlaşmanın onaylanması, kabul edilmesi, tasdik edilmesi veya antlaşmaya katılınması halinde, antlaşmanın Devlet açısından bağlayıcılığına rıza gösterildiğini kanıtlayan belgedir.

Ayrıca bkz. 'onaylama'.

I

Irk (race)

1951 Mülteci Sözleşmesindeki mülteci statüsünün verilmesine ilişkin dayanaklardan biri olan ırk, en geniş anlamda yaygın kullanımda ‘ırklar’ olarak bahsi geçen her türlü etnik grubu içerecek şekilde anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. ‘ırkçılık’, ‘mülteci’, ‘yabancı düşmanlığı’.

Irk ayrımcılığı (racialdiscrimination)

Irk ayrımcılığı, ‘ırk, renk, nesep veya ulusal veya etnik kökene dayanarak, kamu hayatının siyasi, ekonomik, kültürel veya diğer alanlarında temel hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmayı ortadan kaldırmak, sınırlamak veya böyle bir etki yaratmak amacıyla kişilere karşı ayırım yapılması, dışlanmaları, kısıtlanmaları veya tercih edilmeleridir’ (1965 Her Tür Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1(1) Maddesi). Ayrıca bkz. ‘ayrımcılık’, ‘ırkçılık’ ve ‘yabancı düşmanlığı’.

Irkçılık (racism)

Belirli bir ırkı ve/veya etnik grubu fiziksel ve kültürel özelliklerine dayanarak başkalarından üstün kılan, ekonomik hakimiyet ve kontrol kazandıran ideolojik yapı (inşa). Irkçılık, ırksal üstünlük doktrini veya inancı şeklinde tanımlanabilir. Buna göre, ırkın zekayı, kültürel özellikleri ve ahlaki tavırları belirlediğine inanılmaktadır. Irkçılık, hem ırka dayalı önyargıları hem de ırk ayrımcılığını içermektedir. Ayrıca bkz. ‘ırk ayrımcılığı’ ve ‘yabancı düşmanlığı’.

İ

İç göç (internal migration)

Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri. Bu göç, geçici veya daimi olabilir. İç göçmenler, menşee ülke içinde yer değiştirirler, ama yine menşee ülkede kalırlar (örneğin, kırsaldan şehre göç).

Ayrıca bkz. 'fili (de facto) mülteciler', 'mutat/olağan ikamet', 'ülkesinde yerinden edilmiş kişiler', 'uluslararası göç', 'kırsaldan kırsala giden göçmenler', 'kırsaldan kente giden göçmenler', 'kentten kırsala giden göçmenler' ve 'kentten kente giden göçmenler'.

İç hukuk yollarının tüketilmesi (local remedies, exhaustion of)

Uluslararası teamül hukukunun yerleşik kuralına göre, uluslararası yargı yollarına başvurulabilmesi için iç hukuk yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Bu kural, Devletlerin kendi vatandaşlarının haklarına başka bir Devlet tarafından saygı gösterilmeyerek devletler hukukunun ihlal edilmesine ilişkin davalarda genelde gözetilmiştir. Böyle durumlarda uluslararası bir mahkemeye başvurmadan önce, ihlalin gerçekleştiği Devletin kendi iç hukuk sistemine göre ve kendi olanaklarıyla durumu telafi etme fırsatı verilmesi gerektiği kabul edilmiştir (Interhandel Davası (İlk İtirazlar), Uluslararası Adalet Divanı 1959).

Ayrıca bkz. 'teamül hukuku, 'uluslararası', 'diplomatik koruma'.

İdari alıkoyma /gözaltı (administrative detention)

Bir Devletin yetkili idari makamı tarafından, bir kişiyi özgürlüğünden mahrum bırakmak için alınan bir tedbir. Birçok ülkenin mevzuatında, düzensiz durumdaki göçmenlerin, ülkeye varışlarında veya ülkeden sınır dışı edilmeleri için idari olarak alıkonulmaları öngörülür.

Ayrıca bkz. 'gözetim altında tutma', 'düzensiz bir durumdaki göçmen'.

İhtiyati tedbir (injunction)

Bir fiilin yapılmasını emreden veya engellenmesini isteyen mahkeme emri. İhtiyati tedbir aldirmek için, davacının, hukuken geçerli herhangi bir sade, yeterli ve tam bir çözüm yolunun bulunmadığını ve bu tedbir alınmadığı takdirde telafi edilemez bir zararın oluşacağını ortaya koyması gereklidir.

İkame göç (replacement migration)

Başka bir ülkeye giden işçilerinin yerini, ülkenin diğer bölgelerinden gelen işçilerin doldurmasınca oluşmuş iç göç boşluğu; ya da bir ülkenin düşük doğum ve ölüm oranları sonucunda nüfus azalması ve yaşlanmasını telafi etmek için ihtiyaç duyduğu uluslararası göç.

İkamet (residence)

Belirli bir süre için belirli bir yerde yaşama fiili veya gerçeği; ikametgâhtan farklı olarak bir kimsenin yaşadığı yer. İkamet genelde sadece belirli bir yerin sakini olarak fiziksel var olmayı ifade ederken, ikametgâh genelde hem fiziksel varlığın hem de söz konusu yere yerleşme niyetinin bulunmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla, kişiler birden fazla ikamet yerine sahip olurken tek bir ikametgâha sahiptir.

Ayrıca bkz. 'mutat/olağan ikamet ülkesi', 'ikametgâh', 'mutat/olağan ikamet yeri' ve 'ikamet izni'.

İkamet izni (residence permit)

Bir Devletin yetkili mercileri tarafından bir yabancıya verilen ve belgenin geçerliliği süresince yabancının o Devlette yaşama hakkı bulunduğunu teyit eden belge.

Ayrıca bkz. 'vize ihlali', 'izin' ve 'ikamet'.

İkametgâh (Domicile)

Bir kişinin fiziksel olarak bulunduğu ve vatani olarak gördüğü yer; o an için başka bir yerde ikamet ediyor olsa bile, bir kişinin dönmeyi ve kalmayı düşündüğü gerçek, sabit, asıl ve daimi vatani.

Ayrıca bkz. 'mutat/olağan ikamet', 'ikamet'.

İki taraflı işgücü göçü anlaşmaları (bilateral labour migration agreements)

Esasen işgücü göçü konusunda Devletlerarası işbirliğine yönelik hukuku bağlayıcı olan taahhütler; Devletler arasında oluşturulan resmi mekanizmalar. Terim, aynı zamanda Devletler ve bakanlıklar, istihdam organizasyonları gibi çeşitli diğer aktörler tarafından yapılan, ülkeler arasında işçilerin hareketini düzenleyen daha az resmi düzenlemeleri tasvir etmek için de kullanılır.

Ayrıca bkz. 'iki taraflı', 'işgücü göçü', 'antlaşma'.

İkili (bilateral)

İki taraf ya da iki Devletin akit olduğu.

Bkz. 'suçluların iadesi', 'çok taraflı antlaşma'.

İkincil başvuru sahibi (derivative applicant)

Bir başkasının başvurusu temelinde göçmen statüsü alabilen kişi, genellikle eş ya da reşit olmayan çocuk.

Bkz. 'çocuk', 'de facto eş', 'bakmakla yükümlü olunan kişiler', 'aile üyeleri', 'küçük', 'asıl başvuru sahibi'.

İkincil göç (secondary migration)

Ev sahibi ülkedeki göçmenin esas olarak ikamet ettiği topluluktan ayrılarak ev sahibi ülke içindeki veya üçüncü ülkeye yönelik hareketi.

İkincil inceleme (secondary inspection)

Ülkeye kabul prosedürleri sırasında birincil incelemede şüphe oluşması veya başvuru sahibinin gözetleme sisteminde kayıtlı olması halinde, başvuru sahibi mülakata alınır veya ek bir incelemeden geçer.

Ayrıca bkz. 'mülakat', 'gözetleme sistemi', 'birincil inceleme'.

İklim mültecileri (climate refugees)

Bkz. 'çevresel göçmen', 'çevresel nedenlerle yerinden edilen kişi'.

İlk sığınma ülkesi (first country of asylum)

Bir mülteci ya da yerinden edilmiş kişinin kendi ülkesi dışında korumadan yararlandığı veya yararlanabildiği ilk ülke. İlk sığınma ülkesi kavramı, genelde, sığınmayı belirleme prosedürüne erişimin koşulu olarak kullanılır.

Ayrıca bkz. 'sığınma (ülkesel)', 'Dublin II Tüzüğü, mülteci', 'sığınma hakkı', 'güvenli üçüncü ülke'.

İnandırıcılığın değerlendirilmesi (credibility assessment)

Vize ya başka bir göç statüsü başvurusunda karar verilirken, başvuru sahibinin sunduğu bilgilerin tutarlı ve inanılır olup olmadığının tespit için başvurulacak adım.

İnsan güvenliği (human security)

Bireylerin fiziksel güvenliği, ekonomik ve sosyal esenliği, insan onuru ve insan haklarının korunmasına katkıda bulunan, bireylerin emniyetiyle ilgili kavram. Birleşmiş Milletlere Üye Devletler 2005 Dünya Zirvesi'nde insan güvenliğinin önemiyle ilgili olarak aşağıdaki açıklamayı yapmıştır: "İnsanların yoksulluk ve çaresizlikten uzak, özgür ve onurlu bir şekilde yaşama hakkını vurguluyoruz. Bireylerin, özellikle de hassas durumdaki insanların, korkudan ve yoksunluktan uzak, bütün haklarını kullanmak ve potansiyellerini tamamen geliştirmek için eşit fırsatlara sahip olarak yaşamaya hakkı olduğunu kabul ediyoruz."

Ayrıca bkz. 'güçlendirme', 'koruma'.

İnsan hakları (human rights)

Kabul edilen çağdaş değerlere göre, insanların yaşadıkları toplum içinde "hak olarak" talep edebilmeleri gereken özgürlükler ve faydalar. Bu haklar, 1948 *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi* ve 1966 *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar ile Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeleri*'den oluşan *Uluslararası Haklar Beyannamesi*'nde, yer alır

ve bu çekirdek haklardan hareketle diğer antlaşmalar tarafından geliştirilmiştir (örn. *Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, 1990).

Ayrıca bkz. 'medeni ve siyasi haklar', 'ekonomik, sosyal ve kültürel haklar', 'temel insan hakları', 'kısıtlanamaz insan hakları', 'azınlıkların korunması', 'egemenlik'.

İnsan taciri (trafficker, human)

İstismar amacıyla kandırma, fiziksel veya psikolojik olarak zorlama suretiyle insanlardan ekonomik ya da başka bir kâr edinmek amacıyla onların hareketini sağlayan aracı kişi. Tacirin niyeti en baştan itibaren (abinitio) kişiyi sömürerek bundan kâr veya avantaj sağlamaktır.

Bkz. 'sömürü', 'göçmen kaçakçısı', 'insan ticareti', 'insan ticareti mağdur'.

İnsan taciri (human trafficker)

Bkz. 'Tacir'.

İnsan ticareti (trafficking in persons)

'Kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle ya da diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, gücünü kötüye kullanma ya da kişinin hassasiyetinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkasına kazanç ya da çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması ya da teslim alınmasıdır.' (Madde3(a), *Organize Suçlarla Mücadeleye İlişkin BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretini, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretini Önleme, Durdurma ve Cezalandırmaya İlişkin BM Protokolü*, 2000.) İnsan ticareti bir Devlet'in sınırları içinde gerçekleşebilir veya sınır ötesi nitelikte olabilir.

Bkz. 'varlıklara el koyulması', 'karbondioksit sensörü', 'zorlama', 'kandırma', 'sömürü/istismar', 'hile', 'organize suç', 'Palermo Protokolleri', 'sensör', 'kaçakçılık', 'insan taciri', 'insan ticareti mağdurları', 'çocuk işçiliğinin en kötü şekilleri'.

İnsan ticareti mağduru (victim of human trafficking)

İnsan ticareti suçuna maruz kalan her türlü gerçek kişi. Ayrıca bkz. 'insan taciri' ve 'insan ticareti'.

İnsancıl hukuk (uluslararası) (humanitarian law, (international))

Tam anlamıyla, devletler hukukunda, savaş veya silahlı çatışma zamanlarında özellikle bireylerin korunmasını öngören kurallardır. Daha genel anlamda, silahlı çatışma hukuku ile eşanlamlıdır. 1949 tarihli dört *Cenevre Sözleşmesi* ve 1977 tarihli iki *Ek Protokol* uluslararası insancıl hukukunun temel kaynağını oluşturur.

Ayrıca bkz. 'insani yardım', 'insancıl ilkeler'.

İnsancıl ilkeler (humanitarian principles)

İnsani faaliyetlerde bulunan bütün aktörler için geçerli olan ve temeli insan hakları ve insancıl hukuka dayanan ve insani faaliyetlerin bütünlüğünü korumayı amaçlayan etik standartlar. İnsancıl ilkelere, ilk defa 1965'te kabul edilen *Kızıl Haç ve Kızılay Örgütlerinin Temel İlkeleri*'nde açık bir şekilde yer verilmektedir.

Ayrıca bkz. 'insan hakları', 'insani yardım', 'insancıl hukuk (uluslararası)', 'ayrımcılık yapmama'.

İnsani yardım (humanitarian assistance)

Krizden etkilenen bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan yardım. Bu yardım esas olarak Devletin sorumluluğu olmakla birlikte uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları (STK) ve Kızıl Haç/Kızılay Hareketi tarafından da desteklenir. Bu yardım insancıl ilkeler doğrultusunda, özellikle insanlık ilkeleri (çocuk, kadın ve yaşlılar gibi hassas gruplara özel ilgi gösterilerek, insanların acı çektiği bütün durumlara müdahale edilmeli; bütün mağdurların onuru ve haklarına saygı gösterilmeli ve korunmalı), tarafsızlık (insani yardım düşmanlık yapılmadan veya siyasi, dini ya da ideolojik çatışmalarda taraf tutmadan sağlanmalı) ve eşitlik (insani yardım etnik köken, cinsiyet, tabiiyet, siyasi görüş, ırk veya dine dayalı ayrımcılık yapılmaksızın sağlanmalı, acılar ihtiyaçlara göre dindirilmeli, acıya neden olan en acil vakalara öncelik verilmeli) doğrultusunda sağlanır.

Ayrıca bkz. 'insancıl hukuk (uluslararası)', 'insancıl ilkeler'.

İnsanlığa karşı suçlar (crimes against humanity)

1998 tarihli *Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü Madde 7*'de insanlığa karşı suçlar, “herhangi bir sivil nüfusu hedef alan yaygın ve sistematik bir saldırının bir parçası olarak işlenen suçlar” olarak yer alır. Bu tanımda öngörülen suçlar; cinayet; toplu yok etme; köleleştirme; nüfusların sınırdışı veya zorla nakledilmeleri; hapis ya da uluslararası hukuka ihlal oluşturan diğer yollarla fiziksel özgürlükten ciddi şekilde mahrum bırakma; işkence; tecavüz; cinsel kölelik; zorla fuhuş, zorla hamilelik, zorla kısırlaştırma ve benzer ağırlıktaki diğer cinsel şiddet türleri; (Madde 7(3)'te belirtildiği üzere) herhangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğa karşı, bu paragrafta atfı yapılan herhangi bir eylemle veya Mahkemenin yetki alanındaki her hangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlere dayalı zulüm; zoraki kayıplar; ırk ayrımcılığı suçu; kasti olarak büyük ızdıraba veya ciddi fiziksel zarara veya zihinsel ya da fiziksel sağlık üzerinde ciddi

zarara yol açan benzer özellikteki diğer insanlık dışı eylemlerdir.

Ayrıca bkz. 'suç', 'uluslararası', 'soykırım', 'terörizm', 'evrensel yargı yetkisi', 'savaş'.

**İnsanlık dışı muamele
(inhumane treatment)**

Ciddi zihinsel veya fiziksel acıya neden muamele. İnsan hakları ihlali (*Madde 7, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1966*) ve uluslararası ceza hukuku ihlalidir (*İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, 1984; Cenevre Sözleşmeleri, 1949, ortak Madde 3*).

Ayrıca bkz. 'ışkence'.

**İspat külfeti/yükü (burden of
proof)**

Bir tarafın, tartışmalı bir iddiayı ya da suçlamayı kanıtlama yükümlülüğü. Göç bağlamında, yabancı bir ülkeye girmek isteyen vatandaş olmayan kişi, genellikle ispat külfeti altındadır; yani, vatandaş olmayan kişi ülkeye girme hakkı olduğunu ve o Devletin kanunlarına göre kabul edilemez olmadığını kanıtlamalıdır. Mülteci statü prosedürleri bağlamında başvuru sahibi, dosyasını ispat etmek yani haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusu duyduğuna dair kanıt sunmak zorundadır.

Ayrıca bkz. 'iyi niyetli (bona fide) başvuru sahibi'.

**İstek dışı/ gönüllü olmayan
geri dönüş (involuntary
repatriation)**

Başka bir alternatifte yer bırakmayan koşulların oluşmasından dolayı mültecilerin, mahkumların, savaş esirlerinin veya gözetimdeki sivillerin menşe ülkelerine geri dönmeleri. Geri dönüş kişisel bir hak olduğundan (esas olarak Devletlerin egemenlik alanına giren sınırdışı işleminin aksine), ister mülteci veya savaş esiri ya da sivil bir tutuklu olsun, uygun şartları taşıyan kişilerin ne vatandaşı oldukları Devlet ne de geçici olarak ikamet ettikleri veya alıkondukları Devlet tarafından iradeleri dışında geri dönüşe zorlanmalarının haklı bir gerekçesi yoktur. Çağdaş devletler hukukuna göre, ülkesine geri dönmeyi reddeden mülteciler, tutuklu siviller veya savaş esirleri, özellikle de kendi ülkelerinde siyasi zulüm korkusu söz konusuysa, geri göndermeye (refulmana) karşı korunmalı ve mümkün ise, kendilerine geçici veya daimi sığınma verilmelidir.

Ayrıca bkz. 'zorla sınır dışı', 'sınırdışı', 'zorla dönüş', 'geri gönderme (refulman)', 'geri dönüş', 'gönüllü geri dönüş' ve 'gönüllü dönüş'.

İstihdam Devleti (State of employment)

‘Duruma göre, göçmen bir işçinin gelir getirici bir etkinlikte ileride bulunacağı, hâlihazırda bulunduğu ya da bir zamanlar bulunmuş olduğu devlet’. (*Madde 6(b), Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Haklarının korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme, 1990*).

Ayrıca bkz. ‘göçmen işçi’, ‘kabul eden ülke’.

İstisna/hariç bırakma hükümleri (exclusion clauses)

Normalde mülteci statüsüne ilişkin kriterleri karşılayan bir kişiyi mülteci statüsünün sağladığı uluslararası korumadan yoksun bırakan kanun hükümleri. *1951 Mülteci Sözleşmesi*’nde istisna hükümleri Madde 1D, 1E ve 1F’de yer almaktadır.

Ayrıca bkz. ‘sona erdirmeye hükümleri’, ‘savaş suçları’.

İş amaçlı göçmen (business migrant)

Genellikle profesyonel veya yönetici sıfatıyla onaylanmış bir ulusal sponsor-işveren ile önceden atandığı bir pozisyonda çalışmak üzere sınırlı süre için ülkeye girişine izin verilen kişi.

İş amaçlı ziyaretçi (business visitor)

İş vizesi ile veya ticari faaliyet yürütmek amacıyla ülkeye girişine izin verilen kişi.

İşçi dövizleri (remittances)

Vatandaş olmayanların kazandıkları veya edindikleri ve menşe ülkelerine gönderdikleri paralar.

Ayrıca bkz. ‘kapitalin ülkeye geri dönmesi’, ‘sosyal sermaye transferi’.

İşgücü göçü (labour migration)

İstihdam amacıyla kişilerin anavatanlarından ayrılarak başka bir Devlete gitmeleri. İşgücü göçü, çoğu Devletin göç kanunlarında ele alınmaktadır. Ayrıca, bazı Devletler kendi ülkelerinden yapılan işgücü göçünü düzenlemek ve yurtdışındaki vatandaşları için fırsatlar yakalamak için aktif bir rol oynamaktadır.

Ayrıca bkz. ‘çalışma amaçlı ikili göç anlaşmaları’, ‘daireysel göç’.

İşkence (Torture)

‘Bir kimseye karşı, kendisinden üçüncü kişiye dair bilgi ya da itiraf almak, kendisinin veya üçüncü kişinin yaptığı veya yaptığında kuşkuyla bir eylem nedeniyle cezalandırmak veya kendisini veya üçüncü kişiyi korkutmak veya zorlamak amacıyla veya ayrımcılığa dayanan her hangi bir sebeple, bir kamu görevlisi veya resmi sıfatla hareket eden bir başka kişi tarafından veya bu görevlinin veya kişinin teşviki veya rızası veya muvafakatıyla işlenen ve işlendiği kimseye fiziksel veya ruhsal olarak ağır acı veya ıstırap veren

eylem. Kanuni yaptırımlardan kaynaklanan veya yaptırımın doğasında bulunan veya bu yaptırımlarla birlikte gelen acı veya ıstırap, işkence sayılmaz.’ (Madde. 1, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık dışı veya Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı BM sözleşmesi,1984). İşkence uluslararası hukukun ihlalini teşkil etmektedir (*Madde 7, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1966; İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, 1984; Cenevre Sözleşmeleri, 1949, ortak maddeler 50/51/130/147*).

Ayrıca bkz. ‘suç, uluslararası’, ‘temel insan hakları’, ‘insanlık dışı muamele’, ‘*juscogens* (temel norm)’, ‘işkencenin yasaklanması’.

İşkence yasağı (prohibition of torture)

İşkence, çeşitli uluslararası hukuki belgelerce yasaklanmıştır. Bunlar arasında, 1948 tarihli *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, 5. Madde; 1966 tarihli *BM Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi*, 7. Madde; 1984 tarihli *İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme*, 2. Madde; ve çeşitli *BM Genel Kurul Kararları*; 1950 tarihli *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, 3. madde; 1948 tarihli *İnsan Hakları ve Yükümlülüklerine İlişkin Amerikan Bildirgesi*, 26. Madde yer almaktadır. İşkence uluslararası bir suçtur. İşkenceye karşı koruma sağlamak hem Devletler için bir yükümlülük hem de temel bir insan hakkıdır. İşkence yasağı genelde *juscogens*, yani devletler hukukunun mutlak bir normu olarak görülmektedir.

Ayrıca bkz. ‘*juscogens*’, ‘temel insan hakları’ ve ‘işkence’.

İtici-çekici faktörler (push-pull factors)

Göç, genelde “itme-çekme modeline” göre analiz edilmektedir. Buna göre, insanların ülkeden ayrılmasına neden olan itme faktörleri (örneğin ekonomik, sosyal veya siyasi sorunları) ile yeni bir ülkeye gitmelerini cazip kılan çekme faktörleri analiz edilmektedir.

İyi niyet (good faith)

İnancın veya amacın dürüstlüğüne işaret eden, aldatma veya fahiş avantaj sağlama niyetinin bulunmadığı ruh hali.

Ayrıca bkz. ‘*bona fide*’, ‘*meşru*’, ‘*mala fide*’.

İyi niyetli (bona fide (latince))

Hile ya da kandırma olmadan, “iyi niyetle”, samimi bir şekilde. Uluslararası kamu hukukunda bu terim ile uluslararası hukuka tabi olan suçların uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme sorumlulukları kastedilir. Bu sorumluluk antlaşmaları özünden

yoksun bırakmayacak şekilde yürütmeyi, antlaşmaları yazıldıkları ruha uygun yorumlamayı ve uluslararası silahlı çatışmalar hukukunda güveni kötüye kullanmanın yasaklanmasını içerir.

Ayrıca bkz. 'iyi niyetli başvuru sahibi', 'iyiniyet', 'meşru', 'kötü niyet (mala fide)'.

İyi niyetli başvuru sahibi(bona fide applicant)

Göç bağlamında, ülkeye samimi bir şekilde yasal bir amaç için girmek isteyen ve konsolosluk ya da göç memuru tarafından, ülkede yasalara uygun olmayan bir şekilde kalması veya ülkeye giriş koşullarını ihlal etmesi muhtemel olmadığı düşünülen bir kişi.

Ayrıca bkz. 'başvuru sahibi', 'iyi niyetli (bona fide)', 'ispat yükümlülüğü'.

İzin (permit)

Genelde bir devlet kurumu tarafından verilen, bir şeyin varolması veya bir kişinin belirli fiilleri veya hizmetleri gerçekleştirmesine izin veren belge. Göç bağlamında, ikamet izinlerine veya çalışma izinlerine sık sık atıfta bulunmaktadır.

Ayrıca bkz. 'ikamet izni', 'vize', 'çalışma izni'.

İzinsiz/yasadışı giriş/ülkeye kabul (unauthorized/illegal entry/admission)

"Yasadışı giriş, giriş yapılan devletin yasal giriş için gerekli şartlarına uymaksızın, sınırı geçmek anlamına gelir."(*Sınır Aşan Organizr Suçlarla Mücadeleye ilişkin BM Sözleşmesini destekleyen Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol'ün 3(b) Maddesi, 2000.*)

Ayrıca bkz. 'yasadışı giriş', 'düzensiz göç', 'belgesiz göçmen'.

İzleme listesi (watchlist)

Bkz. 'gözetleme sistemi'.

J

Juscogens (üstün norm) (Latince)

Münferit tarafların iradesine bakılmaksızın, bağlayıcılığı bakımından mutlak olan hukuk kuralı. Genel devletler hukukundaki mutlak normlar (*juscogens*), Devletlerden oluşan uluslararası toplum tarafından bütünüyle kabul edilen, herhangi bir istisnaya izin vermeyen ve ancak benzer bir özellik taşıyan başka bir genel devletler hukuku normu ile değiştirilebilen normlardır (*Antlaşmalar Hukukuna İlişkin Viyana Sözleşmesi, 53. Madde, 1969*); örneğin, işkence yasağı.

Ayrıca bkz. 'işkence yasağı', 'işkence'.

Jussanguinis (kan bağı ilkesi) (Latince)

Bir çocuğun tabiiyetinin, doğduğu yere bakılmaksızın, anne babasının tabiiyetine göre belirlenmesi kuralı.

Ayrıca bkz. 'jussoli'.

Jussoli (toprak bağı ilkesi) (Latince)

Bir çocuğun tabiiyetinin doğduğu yere göre belirlenmesi kuralı (tabiiyetin anne babadan geçebilmesinin yanı sıra).

Ayrıca bkz. 'jussanguinis'.

K

**Kabul eden ülke
(receivingcountry)**

Varış ülkesi veya üçüncü bir ülke. Geri dönüş durumunda menşe ülkeyi de ifade etmektedir. Hükümet, bakanlık veya meclis kararı doğrultusunda, yıllık olarak belirli sayıda mülteci ve göçmen almayı kabul eden ülke.

Ayrıca bkz. 'varış ülkesi', 'menşe ülke' 'ev sahibi ülke' ve 'üçüncü ülke'.

**Kabul edilmeme
nedenleri (grounds of
inadmissibility)**

Göç kanunları veya yönetmeliklerinde tanımlandığı üzere, yabancıların bir Devlete girişine izin verilmemesinin nedenleri. Bir kişi vize veya diğer bir göçmenlik statüsü almaya uygun olsa da, kabul edilmeme nedenlerinden bir tanesi geçerli ise, kendisine vize veya diğer statü verilmez. Genelde, seyahat belgesi bulunmayan, sabıka kaydı olan, kamu sağlığı veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu düşünülen, daha önce sınırdışı edilmiş olan kişiler gibi istenmeyen yabancıların girişini engellemek amacıyla kabul edilmeme nedenleri oluşturulur.

Ayrıca bkz. 'reddedilen aday', 'fergat'.

**Kabul merkezi (reception
centre)**

Bkz. 'bekletme merkezi'.

**Kaçakçılığa konu kişi/göçmen
(smuggled person/migrant)**

Bir başkasına parasal veya maddi kazanç sağlayarak, tabiiyetine veya daimi ikamet iznine sahip olmadığı bir Devlete yasadışı yollardan girebilen bir göçmen.

Kaçırma (abduction)

Kuvvet ya da hileli ikna yöntemi kullanarak bir kimsenin bir yere götürülmesi. Çocuk kaçırmaya ilişkin kullanıldığında bu terim, velayet hakkı çiğnenerek çocuğun başka bir yere götürülmesi veya alıkonulması anlamına gelir.

Ayrıca bkz. 'çocuklara yönelik sömürü', 'adam kaçırma', 'insan ticareti'.

**Kadın sünneti (female genital
mutilation (FGM))**

Tıbbi olmayan nedenlerle cinsel organın, genelde erken yaşta kesilmesi. Kültürel veya tedavi dışındaki nedenlerle cinsel organın kısmen veya tamamen kesilmesi, alınması ya da dikilmesi.

**Kadınlara karşı şiddet
(violence against women)**

‘İster özel hayatta ister kamusal hayatta olsun, kadınlara yönelik fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ya da mağduriyete neden olan veya neden olması kuvvetle muhtemel eylemler ve bu eylemlere ilişkin tehditler, baskı ve özgürlükten keyfi olarak mahrum bırakma dâhil, cinsel temelli her türlü şiddet eylemi’ (Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi, 1. Madde, 1993).

Ayrıca bkz. ‘toplumsal cinsiyete dayalı şiddet’.

**Kalıcı çözüm (durable
solution)**

Mültecilerin normal bir yaşam sürebilmesi için durumlarının tatmin edici ve kalıcı bir şekilde çözülebilmesinin herhangi bir yolu. Geleneksel olarak, gönüllü geri dönüş, yerel bütünleşme (entegrasyon) ya da yerleştirmeyi kapsar.

Ayrıca bkz. ‘bütünleşme (entegrasyon)’, ‘mülteci (tanınmış)’, ‘geri dönüş’, ‘yerleştirme’, ‘gönüllü geri dönüş’.

**Kalifiye/nitelikli göçmen
(skilled migrant)**

Becerileri veya edindiği mesleki deneyim nedeniyle, ev sahibi ülkeye kabul ile ilgili olarak kendisine genellikle ayrıcalıklı muamele gösterilen göçmen işçi (bu nedenle kalış süresi, istihdamın değiştirilmesi ve aile birleşimi konularında daha az kısıtlamaya tabii olan kişi).

Ayrıca bkz. ‘yüksekvasıflı/nitelikli göçmen’, ‘az/düşük vasıflı ve yarı-vasıflı göçmen işçi’, ‘kalifiye vatandaş’.

Kalkınma (development)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’na (UNDP) göre kalkınma, “insanların tam potansiyellerini geliştirebildikleri, ihtiyaç ve ilgi alanları doğrultusunda üretken ve yaratıcı bir yaşam sürdürebildikleri... [ve] değer verdikleri bir yaşamı sürdürebilmek için önlerindeki seçenekleri arttıran bir ortam yaratılması” anlamına gelir. Bu tanım, büyüme veya gelir göstergeleriyle ölçülen ekonomik kalkınmaya özellikle vurgu yapan tanımdan farklılık göstererek sürecin insan boyutunu içerir.

Kandırma (deception)

Göç bağlamında, bu terim yalnızca sahte ya da yanlış bilgi anlamına değil, aynı zamanda göçmenin bilgi eksikliğinden çıkar sağlayarak kasıtlı olarak suiistimal edilmesini de ifade eder.

Ayrıca bkz. ‘hile’, ‘sahte evrak’, ‘insan ticareti’.

Kanuni Prosedür (due process)

Mahkeme ya da karar verme yetkisine sahip idari makam önünde tebligat ve adil duruşma hakkı dâhil özel hakların korunması ve uygulanmasını sağlayan,

Kapasite oluşturma (capacity building)

genel olarak kabul görmüş kurallar ve ilkeler uyarınca adli takibatın yapılması.

Ayrıca bkz. 'adil yargılama'.

Kapitalin ülkeye geri dönmesi (repatriation of funds)

Hükümetlerin ve sivil toplumun bilgi ve becerilerini güçlendirerek kapasitelerini oluşturmak. Kapasite oluşturma doğrudan proje tasarımı ve bir hükümet ortağıyla uygulama ve eğitim imkânları şeklinde olabileceği gibi, bazen de ilgili yetkililer tarafından diyalog geliştirmeyi hedefleyen ikili ya da çok taraflı bir gündemin kolaylaştırılması şeklinde olabilir. Her hâlükârda, kapasite oluşturma yönetim uygulamalarında genel olarak kabul edilebilir karşılaştırma noktalarının oluşturulmasını amaçlar.

Ayrıca bkz. 'en iyi (etkili) uygulamalar', 'teknik işbirliği'.

Karantina (quarantine)

Göç bağlamında, göçmenlerin menşe ülkelerine yaptıkları para transferleri toplamı.

Ayrıca bkz. 'para havaleleri'.

Karar mercii (adjudicator)

Sâri veya bulaşıcı bir hastalığı olan bir ülkeden gelen kişilerin, hayvanların, ürünlerin, kara taşıtlarının, gemilerin veya uçakların geçici olarak tecrit edilmesine yönelik sağlık tedbirleri.

Göç bağlamında, bir başvuru sahibinin vize, mülteci statüsü veya talep ettiği diğer göç statüsüne uygun nitelikte olup olmadığı hakkında kanunen karar verme yetkisi verilmiş olan kişi.

Ayrıca bkz. 'mülakat'.

Karar verme/hüküm (adjudication)

Göç bağlamı içerisinde, bir başvuru sahibinin talep ettiği vize, mülteci statüsü ya da diğer göçmen statülerinden birisine uygun olup olmadığına dair alınan karar.

Karbon dioksit sensörleri (carbon dioxide sensors)

Kapalı bir konteynerin içinde (vagon ya da kamyon kasası gibi) karbondioksit bulunup bulunmadığını tespit etmek için kullanılan (sabit ya da taşınabilir) teçhizat. Bu sensörler kişilerin gizli bir şekilde sınırdan geçirilmek üzere taşınıp taşınmadıklarını tespit etmek için kullanılır.

Ayrıca bkz. 'sensörler'.

Karışık akınlar (mixedflows)

Yalnızca bir göçmen kategorisinden oluşan nüfus hareketinin aksine, içinde mültecilerin, sığınmacıların, ekonomik göçmenlerin ve diğer göçmenlerin bulunduğu karmaşık nüfus hareketleri.

Katılma (Accession)

“Onaylama”, “kabul”, “tasvip” ve “katılma” bir Devletin bu durumların her birinde milletlerarası alanda bir antlaşmayla bağlanma rızasını ortaya koyduğu bu isimdeki bir milletlerarası işlem anlamına gelir. (*Madde 2(1)(b), Antlaşmalar Hukukuna ilişkin Viyana Sözleşmesi, 1969*).

Ayrıca bkz. ‘onaylama’, ‘bir antlaşmaya getirilen çekince’, ‘antlaşma’.

**Kayıt dışı göçmen işçiler/
düzensiz durumdaki göçmen
işçiler (undocumented migrant
workers/migrant workers in an
irregular situation)**

Bir Devlete giriş yapmalarına, söz konusu Devlette kalmalarına ve çalışmalarına izin verilmeyen göçmen işçiler veya onların aile fertleri.

Ayrıca bkz. ‘kayıtlı göçmen işçiler’, ‘düzensiz göçmen’, ‘göçmen işçi’, ‘düzenli göç’.

**Kayıt dışı/belgesiz göçmen
(undocumentedmigrant)**

Uygun belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapan veya ülkede kalan bu ülkenin vatandaşı olmayan kişiler. Buna: (a) ülkeye giriş yapmak için yasal belgelere sahip olmamasına rağmen gizlice giriş yapmayı başaran kişiler; (b) sahte belgeler kullanarak ülkeye giriş yapan kişiler; (c) yasal belgelerle giriş yaptıktan sonra, izin verilen süreyi aşarak veya giriş şartlarını ihlal ederek izin almadan ülkede kalan kişiler dahildir.

Ayrıca bkz. ‘yasadışı giriş’ ve ‘düzensiz göç’ izinsiz/yasadışı giriş/ülkeye kabul.

**Kayıt dışı/belgesiz göçmen
işçiler (non-documented
migrant workers)**

Bkz. ‘kayıt dışı/belgesiz göçmen işçiler’.

**Kayıtlı göçmen (documented
migrant)**

Bir ülkeye yasal olarak giriş yapmış ve kabul kriterlerine uygun bir şekilde ülkede kalan göçmen.

Ayrıca bkz. ‘kayıtlı göçmen işçi’, ‘göçmen işçi’, ‘düzensiz göçmen’, ‘kayıt dışı göçmen’, ‘kayıt dışı göçmen işçi/düzensiz durumdaki kayıt dışı göçmen’.

**Kayıtlı göçmen işçi
(documented migrant worker)**

İlgili Devletin hukuku ve taraf olduğu uluslararası anlaşmalar uyarınca çalıştığı ülkeye girme, orada kalma ve ücretli faaliyetlerde bulunma izni olan göçmen işçi ya da aile üyeleri (*Madde 5(a), 1990 tarihli Bütün Göçmen İşçileri ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Sözleşme*).

Ayrıca bkz. ‘kayıtlı göçmen’, ‘göçmen işçi’, ‘kayıt dışı yabancı’, ‘kayıt dışı göçmen işçi/düzensiz durumdaki göçmen işçi’.

Kaynak ülke

Bkz. 'menşe ülke', 'gönderen ülke'.

Kentten kente giden göçmenler (urban-urban migrants)

Genellikle istihdam amacıyla, bir kentsel alandan başka bir kentsel alana hareket eden iç göçmenler.

Ayrıca bkz. 'iç göç', 'kırsaldan kırsala giden göçmenler', 'kırsaldan kente giden göçmenler', 'kentten kente giden göçmenler'.

Kentten kırsala giden göçmenler (urban-ruralmigrants)

"Yeni bir yerleşim" amacıyla veya daha önce kırsaldan kente göç etmiş olanların tersine göçlerinden dolayı kentsel alanlardan kırsal alanlara göç eden iç göçmenler.

Ayrıca bkz. 'iç göç', 'kırsaldan kırsala giden göçmenler', 'kırsaldan kente giden göçmenler', 'kentten kente giden göçmenler'.

Keyfi (arbitrary)

Adaletsizlik, öngörülemezlik, gayri makullük, kaprislilik kavramları ile ilgili olarak, makul olmayan bir tarzda.

Kırsaldan kente giden göçmenler (rural-urban migrants)

Kırsal alanlardan kentsel alanlara göç eden iç göçmenler, çoğu zaman yoksulluk, tarım gelirlerinin düşük olması, üretimin yetersiz olması, nüfus artışı, kıtlıklar, arazilerin bölünmesi veya adaletsiz dağıtımı, çevresel bozulmalar ve kırsal alanlardaki ekonomik imkânların kısmen yetersiz kalması sonucunda göç ederler.

Ayrıca bkz. 'iç göç', 'kırsaldan kırsala giden göçmenler', 'kentten kırsala giden göçmenler', 'kentten kente giden göçmenler'.

Kırsaldan kırsala giden göçmenler (rural-ruralmigrants)

Bir kırsal alandan başka bir kırsal alana göç eden iç göçmenler; tüccarların, göçebe çobanların ve tarım işçilerinin kısa veya uzun mesafeli hareketlerini içerir.

Ayrıca bkz. 'iç göç', 'kırsaldan kente giden göçmenler', 'kentten kırsala giden göçmenler', 'kentten kente giden göçmenler'.

Kısa süreli göçmen (short-term migrant)

Dinlenme, tatil, arkadaş ya da akraba ziyareti, iş veya tıbbi tedavi amaçlarıyla gerçekleşen hareketler dışında, en az üç aylığına ama bir yıldan az olmak üzere, kendi olağan ikamet yeri dışında başka bir ülkeye giden kişi. Uluslararası göç istatistikleri açısından, kısa süreli göçmenlerin olağan ikamet ülkesi, orada yaşadıkları süre boyunca, hedef ülke olarak kabul edilir.

Ayrıca bkz. 'uzun süreli göçmen', 'daimi yerleşimciler', 'geçici göçmen işçiler'.

Kısıtlama (derogation)

Belirli tanımlı durumlarda hakların kısıtlanması ya da askıya alınması. Örneğin, 1966 tarihli *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*, bir Devlete “ulusun hayatını ve varlığını tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi ve bunu resmen ilan etmeleri halinde” Sözleşmede belirlenen yükümlülüklerini azaltma hakkını verir. Sözleşmeci Taraf Devletler, “durumun zorunluluklarının kesinlikle gerektirdiği ölçüde, uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülüklerine aykırı düşmeyecek ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, toplumsal köken gibi sebeplerle ayrımcılık içermeyecek şekilde, bu Sözleşmedeki yükümlülüklerini azaltan tedbirler alabilir.”

Derogasyon, bir yasanın kapsamını kısıtlayan ya da kullanımını veya gücünü azaltan daha sonra çıkarılan bir yasa ile kısmi olarak ilgası ya da yürürlükten kaldırılmasını da ifade eder.

Ayrıca bkz. ‘insan hakları’, ‘sınırlama kabul etmez insan hakları’.

Kıyı ötesi ticari faaliyet (offshoring)

Bir işletmenin ticari faaliyetlerinin diğer bir ülkeye taşınması.

Ayrıca bkz. ‘dış kaynak kullanımı’.

Kıyitesislerinde çalışan işçi (worker on an offshore installation)

Vatandaş olmadığı Bir Devletin yargı yetkisine giren bir kıyıdaaki tesiste çalışan göçmen işçi (*Bütün Göçmen İşçi ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, 2(2)(d) Maddesi, 1990).

Ayrıca bkz. ‘göçmen işçi’.

Kimlik belgesi (certificate of identity)

Kişinin ülkeye girişini ya da ülkeden çıkışını kolaylaştırmak için hükümetin kendisine verdiği (pasaport dışındaki) belge.

Ayrıca bkz. ‘geçici seyahat belgeleri’, ‘seyahat belgeler’, ‘seyahat belgeleri (Sözleşme)’, ‘vize’.

Kimlik belgesi (identity document)

Belgeyi taşıyan kişinin kimliğini ortaya koyması için bir Devletin yetkili makamı tarafından düzenlenen bir belge.

Ayrıca bkz. ‘varış/ayrılış kartı’, ‘doğum belgesi’, ‘pasaport ve seyahat belgeleri’.

Kişisel veriler (personal data)

Kişisel veri konusu olan kişilerin tespiti ve bu kişilere zarar verilmesi için kullanılabilecek tüm bilgiler.

Ayrıca bkz. ‘veri koruma’, ‘verisujesi’.

Kişiselyargı yetkisi (personal jurisdiction)

Bir mahkemenin bir şahsı, yargılama sürecine alma yetkisi; davalının yalnızca mülke ilişkin hakları üzerinde değil, aynı zamanda kişisel hakları üzerinde yargı yetkisi. Bu ifade, bir Devlet'in yabancı bir ülkede bulunan ve bu ülkeden statü ve koruma almış vatandaşlarına ilişkin işlem başlatma yetkisi anlamına da gelebilir.

Ayrıca bkz. 'yargı yetkisi/yetki alanı', 'tabiiyet/uyruk', 'egemenlik'.

Kitlesel/toplu göç (mass/collective migration)

Yüksek sayılarda ani insan hareketi.

Ayrıca bkz. 'münferit göç' ve 'akın'.

Kolaylaştırılmış göç (facilitated migration)

Seyahat etmeyi daha kolay ve uygun hale getirerek meşru göçü desteklemek ve teşvik etmek. Bu kolaylaştırma vize başvuru sürecinin daha etkin hale getirilmesi ya da etkin ve yeterince personelin görev yaptığı yolcu denetim usulleri gibi önlemleri içerebilir.

Konsolosluk işlevleri (consular functions)

Kabul eden Devlet içinde gönderen Devletin çıkarlarının ve vatandaşlarının korunması, gönderen Devlet ile kabul eden Devlet arasındaki ticari, ekonomik, kültürel ve bilimsel ilişkilerin daha da geliştirilmesi gibi amaçları içerir (*Madde 5, 1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi*).

Ayrıca bkz. 'konsolosluk memurları', 'konsolosluk koruması'.

Konsolosluk kaydı (consular registration)

Devletin vatandaşı olan kişinin temel bilgilerinin (kimlik, aile durumu, ikamet yeri gibi) konsolosluk siciline geçirilmesi. Konsolosluk kaydının amacı, başta konsolosluk korumasının verilmesi olmak üzere, konsolosluk heyetinin çalışmalarını kolaylaştırmaktır.

Ayrıca bkz. 'konsolosluk işlevleri', 'konsolosluk koruması'.

Konsolosluk koruması (consular protection)

Yurtdışındaki vatandaşlara yardım etmeyi ve onların yerel mahkemeler önünde haklarının ve çıkarlarının korunmasına yardımcı olmayı amaçlayan konsolosluk işlevleri. Özellikle, tutuklu ya da hapiste olan ya da davası sonuçlanıncaya kadar gözaltında tutulan veya başka herhangi bir şekilde alıkonulan göçmenlere sağlanan koruma. Bu durumdaki göçmenler, konsolosluk birimleri ile temas kurma hakları konusunda gecikmeden bilgilendirilmelidirler.

Ayrıca bkz. 'konsolosluk işlevleri', 'konsolosluk memurları', 'konsolosluk kaydı'.

**Konsolosluk memurları
(consular officers)**

Vize ve ikamet konularında Devleti yurtdışında temsil eden hükümet yetkilileri. 1963 tarihli *Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesinin 1(d) Maddesine* göre, konsolosluk memuru “konsolosluk biriminin başındaki kişi de dâhil olmak üzere, konsolosluk işlevlerini uygulama yetkisi verilmiş kişi” dir.

Ayrıca bkz. ‘konsolosluk işlevleri’, ‘konsolosluk koruması’.

**Konsolosluk öncesi destek
hizmetleri (pre) consular
support services)**

Başvurunun ibraz edilmesinden önce hükümetlere ve göçmenlere vize başvurularını kolaylaştırmada yardımcı olan hizmetler. Bu hizmetler şu hususları içerebilir: vize başvuru formlarının tamamlanması ve doldurulmasında yardım; vize başvurusu için destekleyici belge toplanmasında yardım; yasal, eğitim ve çalışma ile ilgili evrakların doğrulanması; belgelerin tercüme edilmesi.

Kontrol noktası (check point)

Ülkeye girmek isteyen kişilerin kontrol ve gümrük işlemleri için sınır yetkilileri tarafından durdurulduğu yer (kara sınırında, havalimanında ya da deniz limanında).

Ayrıca bkz. ‘varış/gidiş kartı’, ‘sınır’, ‘sınır kontrolü’, ‘sınır yetkilileri’.

Koruma (protection)

Koruma kavramı birey haklarının ilgili hukuk dallarının (yani insan hakları hukuku, uluslararası insancıl hukuk ve mülteci hukuku) ruhu ve lafzına uygun olarak tamamen gözetilmesini sağlamayı amaçlayan tüm aktiviteleri kapsayan bir kavramdır. İnsan hakları kuruluşları ve insani organizasyonlar bu faaliyetleri tarafsız bir şekilde (ırk, tabiiyet, etnik köken, dil veya cinsiyete bağlı olmadan) yürütmelidir.’ (Kurumlar Arası Daimi Komite).Uluslararası teamül hukukunun uygulanmasına ilişkin uluslararası hukuki belgelere da organizasyonun faaliyetlerinden kaynaklanan yetkiye uygun olarak bir organizasyonun bir şahsa veya bir gruba sağlandığı koruma. Söz konusu koruma, 1951 Mülteci Sözleşmesi, 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Protokolleri, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi’nin girişimde bulunma hakkı, Uluslararası Göç Örgütü’nün fiili (*de facto*) koruması, Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri, insan haklarına ilişkin hukuki belgeler gibi hukuki belgelerde tanımlanan hakların gözetilmesini sağlamayı amaçlar.

Ayrıca bkz. ‘tamamlayıcı koruma’, ‘fiili (de facto) koruma’, ‘güçlendirme’, ‘insan güvenliği’.

Korunan kişiler (protected persons)

Silahlı bir çatışmada, düşman bir Devletin muharip olmayan ve savaş durumundaki bir Devletin topraklarında ya da bu Devletin işgal ettiği topraklarda bulunan vatandaşlar. Korunan kişiler, savaş durumundaki Devletin ulusal çıkarlarına ters düşmediği sürece, bu topraklardan ayrılma hakkına sahiptirler. Savaş durumundaki Devletler güvenlik sebepleriyle, ikametgah değişikliğinin yasaklanması, belirli bölgelere girişin yasaklanması, seyahatin yasaklanması gibi tedbirler getirerek ve belirli durumlarda ev hapsi ve gözaltına alma işlemleri gibi tedbirler alarak korunan kişilerin hareket özgürlüğünü kısıtlama hakkına hukuken sahiptir.

Ayrıca bkz. 'tutuklu siviller', 'hareket özgürlüğü', 'silahlı çatışma hukuku (uluslararası)'.

Kota (quota)

Göç ve iltica bağlamında nicelik açısından getirilen kısıtlama. Birçok ülke her yıl ülkeye giriş izni verilen göçmen sayısı konusunda bir kota veya üst sınır uygulamaktadır.

Ayrıca bkz. 'göç yönetimi'.

Kovuşturma (prosecution)

Genellikle bir devlet tarafından başlatılan ve hakkında suç isnat edilen bir kişinin yargılandığı cezai takibat veya işlem. Geniş manada, sivil veya cezai bir takibatın ya da işlemin yürütülmesi.

Kölelik (slavery)

Üzerinde sahiplik hakkına ilişkin her türlü ya da tüm yetkilerin uygulandığı kişinin statüsü ya da durumu (*Madde 1, 1953 Protokolü ile değiştirildiği şekliyle 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi*). Kölelik, bir başkasının hayatı üzerindeki sahiplik ya da kontrol unsuru, zorlama ve hareketlerin kısıtlanması ile bir kişinin işvereni terk etme ya da değiştirme özgürlüğünün olmadığı durumlarda (geleneksel kölelik (eşya) borçlandırmak suretiyle çalıştırma, serflik, zorla çalıştırma ve aynisel ya da dinsel kölelik gibi) ortaya çıkar.

Ayrıca bkz. 'borçlandırarak çalıştırma', 'çocuk işçiliği', 'borç esareti', 'kulluk', 'çocuk işçiliğinin en kötü şekilleri'.

Küçük (minor)

İlgili ülkenin kanunlarına göre reşit olmayan, belirli medeni ve siyasi haklarını kullanmaya henüz ehil olmayan kişi.

Ayrıca bkz. 'kültürel uyum', 'kültürel oryantasyon'.

Kültürel oryantasyon (cultural orientation)

Ev sahibi ülke hakkında bilgi edinmek isteyen göçmenlere sunulan eğitim kursları; ev sahibi ülkenin tarihi, coğrafyası, dili hakkında olabilir.

Kültürel uyum (acculturation)

Bilhassa göç hareketleri veya ekonomik yer değişimleri vasıtasıyla farklı kültürlerden gruplar arasında doğrudan ve sürekli temas olmasından kaynaklanan, kültürel adetlerdeki (fikirler, söylemler, değerler, normlar, davranışlar, gelenekler) bir dizi değişim. Kültürel uyum, bir grubun kendi kültürünü özel alanlarında korurken, kamusal hayatlarında baskın kültürün özelliklerini benimsediklerinde gerçekleşir. Kültürel uyum, iki orijinal kültürün unsurlarını sentezleyen yeni bir kültürün ortaya çıkmasıyla da sonuçlanabilir.

Ayrıca bkz. 'asimilasyon', 'kültür', 'entegrasyon'.

Küreselleşme (globalization)

Farklı Devletlerde bulunan insanlar, şirketler ve hükümetler arasında etkileşim ve bütünleşme süreci; uluslararası ticaret ve yatırımın öncülüğünde ve bilgi teknolojileri desteğiyle gerçekleşen süreç. Bu sürecin çevre, kültür, siyasi sistemler, ekonomik kalkınma ve zenginlik ve bütün toplumlardaki insanların esenliği üzerinde etkisi vardır.

L

Lesepase (laissez-passer)

İstisnai durumlarda bir menşe ülkenin vatandaşlarına, aynı ülkenin konsolosluk görevlileri tarafından (örneğin, pasaportun kaybedilmesi veya çalınması durumunda) verilen; ya da bir Devletin koruma sağladığı yabancılara (örneğin, pasaportun kaybedilmesi veya çalınması durumunda, kendi Devletin diplomatik temsilcilerininveya konsolosluk görevlilerinin bulunmaması sebebiyle farklı bir Devletin koruması altında olan yabancılara) verilen bir seyahat belgesi. Bu terim aynı zamanda uluslararası bir kuruluşun çalışanlarına verdiği bir seyahat belgesi anlamına da gelebilir. 'Birleşmiş Milletler çalışanlarına lesepase verebilir. Bu lesepaseler Üye Devletlerin makamlarınca tanınır ve kabul edilir.'(bkz. Birleşmiş Milletlere Tanınan İmtiyaz ve Dokunulmazlıklara İlişkin Sözleşme, 1946, Madde VII, kısım 24).

Ayrıca bkz. 'geçici seyahat belgeleri', 'seyahat belgeleri'.

M

Mahkeme kararı (judgement)

Bir davadaki tarafların hak ve yükümlülüklerine ilişkin olarak mahkemenin verdiği nihai karar.

Ayrıca bkz. 'adil yargılama'.

Mala fide (latince)

Kötü niyetle; yanıltma veya aldatma taşıyan.

Ayrıca bkz. 'bona fide', 'antlaşma'.

Medeni ve siyasi haklar (civil and political rights)

1966 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de geçen farklı hakları genel olarak tanımlamakta kullanılır (örneğin, kendi kaderini tayin; doğal refahın ve kaynakların özgürce kullanımı; ayrımcılık yapmama; kadın erkek eşitliği; yaşam hakkı; işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele veya cezaya karşı koruma; esaretten ve kölelikten korunma; keyfi tutuklama ve alıkoymaya karşı korunma; ülke içinde hareket özgürlüğü hakları; kişi özgürlüğü ve güvenliği; mahkemeler önünde eşitlik; ceza yargılamasında tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılanma ve kamuya açık duruşma hakkı; geçmişe dönük cezai sorumluluğun yasaklanması; özel hayatın, aile hayatının, evin ya da yazışmaların gizliliği; düşünce, vicdan ve din özgürlüğü; ifade özgürlüğü; barışçıl toplanma hakkı; örgütlenme özgürlüğü ve kamusal işlere katılım hakkı).

Ayrıca bkz. 'ekonomik, sosyal ve kültürel haklar', 'insan hakları', 'kısıtlama', 'kısıtlanamaz insan hakları'.

Menşe Devlet (State of origin)

'İlgili kişinin vatandaşı olduğu Devlet' (Madde 6(a), Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Haklarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme, 1990).

Ayrıca bkz. 'menşe ülke', 'gönderen ülke', 'üçüncü ülke'.

Menşe ülke (country of origin)

Göç akınlarının (düzenli ya da düzensiz) kaynağı durumundaki ülke.

Ayrıca bkz. 'güvenli menşe ülke', 'gönderen ülke', 'kaynak ülke', 'menşe Devlet', 'üçüncü ülke'.

Meşru (legitimate)

Gerçek, geçerli veya yasal olan. Örneğin, yasal bir göçmenin meşru bir niyetle göç kanunlarına uygun olarak ve meşru seyahat belgeleri ibraz ederek ülkeye giriş yapması.

Ayrıca bkz. 'bona fide', 'iyi niyet'.

**Mevsimsel göçmen işçi/göç
(seasonal migrant worker/
migration)**

İşçi mevsimsel koşullara bağlı olan ve bu işte yılın sadece belirli dönemlerinde çalışan göçmen işçi (*Bütün Göçmen İşçi ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 2(2)(b) Maddesi, 1990*).

Ayrıca bkz. 'ekonomik göçmen', 'göçmen işçi', 'geçici göçmen işçi'.

**Milletler hukuku
(law of nations)**

Bkz. 'devletler hukuku (kamu)'.

Misafir işçi (guest worker)

Belirli bir süreyle yerleşmek ve çalışmak suretiyle sınırlı bir süre için işe alınan, genelde ekonomik göçmen olarak kabul edilen kişi. Bu terim daha ziyade 20. Yüzyılda 1950'li ve 60'lı yıllardaki göç akınlarıyla sınırlı bir ifade olup artık kullanılmamaktadır.

Ayrıca bkz. 'ekonomik göçmen', 'göçmen işçi'.

**Mutat ikamet yeri
(place of habitual residence)**

Bkz. 'mutat/olağan ikamet yeri'.

**Mutat/olağan ikamet
(habitual/usual residence)**

Bir ülke içinde kişinin yaşadığı ve normalde dinlenmek üzere gününü geçirdiği yer.

Ayrıca bkz. 'mutat/olağan ikamet ülkesi', 'ikametgâh', 'iş göç'.

**Mutat/olağan ikamet ülkesi
(country of habitual/
usual residence)**

Bir kişinin yaşadığı ülke, yani gündelik zamanını normalde geçirdiği, yaşadığı bir yerinin bulunduğu ülke. Eğlence, tatil, arkadaş ve aile ziyareti, iş ziyareti, tıbbi tedavi ya da dinsel sebepli hac amaçlı geçici yurtdışı seyahatler bir kişinin ikamet ettiği ülkeyi değiştirmez.

Ayrıca bkz. 'mutat/olağan ikamet', 'ikamet'.

Mülakat (interview)

Bir kişi hakkında bilgi toplamak ve kişisel özelliklerini tespit etmek için söz konusu kişiyi sorgulama veya onunla konuşma süreci. Mülakat, mülteci statüsü veya başka bir statü için yapılan başvurunun karara bağlanması için başvuru alan yaygın bir adımdır.

Ayrıca bkz. 'karar mercii', 'başvuru', 'birincil inceleme' ve 'ikincil inceleme'.

**Mülteci (BMMYK'nın
tanıdığı) (refugee (mandate))**

BMMYK'nın tüzüğündeki kriterlere uyan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca

ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması farketmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişi.

Ayrıca bkz. 'mülteci'.

Mülteci (prima facie) (Refugee (prima facie))

Bir devlet veya BMMYK tarafından menşe ülkedeki objektif koşullar baz alınarak ilgili mülteci tanımındaki kriterleri yerine getirdiği varsayılarak mülteci kabul edilen kişiler.

Mülteci (refugee)

"İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi" (1967 Protokolü ile değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi). 1951 Mülteci Sözleşmesi, Madde 1(2)'deki mülteci tanımına ilaveten, 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi bir mülteciyi 'kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler' olarak tanımlar. 1984 Cartagena Bildirisinde benzer şekilde, mültecilerin "yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için" ülkesinden kaçan kişileri de kapsadığını belirtir.

Ayrıca bkz. 'başvuru sahibi', 'fili (de facto) mülteci', 'ülke dışında yerinden edilmiş kişiler', 'zorla göç', 'prima facie', 'dolaşım halindeki mülteciler', 'mülteci statüsünün belirlenmesi', 'transit halindeki mülteciler', 'yerinde (sur place) mülteciler', 'yerinden çıkarılan kişiler'.

Mülteci statüsünün belirlenmesi (refugee status determination)

İlgili ulusal ve uluslararası hukuka uyarınca bir kişinin mülteci olarak tanınıp tanınmamasına karar verilen (BMMYK ve/veya Devletler tarafından gerçekleştirilen) süreç.

Ayrıca bkz. 'iltica', 'mülteci'.

N

Nakliye (conveyance)

Bir kişiyi bir Devletten diğerine taşımak için kullanılabilecek herhangi bir uçak, gemi, tren, otomobil ya da başka bir taşıt veya deniz aracı.

Ayrıca bkz. 'taşıyıcı', 'taşımıcılık'.

Net göç (net migration)

Aynı dönem içinde bir Devlet topraklarına giren kişilerin sayısı ile topraklardan ayrılan kişi sayısı arasındaki fark. 'Göç dengesi' olarak da anılır. Bu denge, gelenlerin sayısı ayrılanların sayısından fazla olduğunda net ülkeye göç, aksi olduğunda ise net ülkeden göç olarak adlandırılır.

Ayrıca bkz. 'toplam göç'.

Nitelikli vatandaş (qualified national)

Göç bağlamında, menşeülkesindeveya bölgesinde ihtiyaç duyulan belirli mesleki becerilere sahip olarak yabancı bir ülkeye yerleşen vatandaşlar.

Ayrıca bkz. 'beyin göçü', 'diasporalar', 'çok vasıflı/vasıflı göçmen', 'vasıflı göçmen'.

Nüfusbilim/ demografi (demography)

Özellikle büyüklük, yoğunluk, dağılım ve önemli istatistiki bilgilere atıfta bulunarak insan nüfusunu konu edinen bilim dalı.

Nüfusun yerinden edilmesi (population displacement)

Bkz. 'yerinden edilme'.

O

Ombudsman (ombudsman)

Sivil vatandaşların hükümet dışı kuruluşlar (örneğin bir şirket veya üniversite) ya da hükümet hakkındaki şikâyetlerini almak, araştırmak ve rapor etmekle görevlendirilen bağımsız yetkili (bazı ülkelerin yargı yetkisine göre göç meseleleri ile de ilgilenir).

Onaylama (ratification)

Onaylama, bir antlaşmanın “kabul edilmesi” veya “tasdik edilmesini” ifade etmektedir. Uluslararası bağlamda onaylama, “Devletlerin, uluslararası alanda bir antlaşmanın bağlayıcılığına muvafakat ettiğini gösteren uluslararası eyleme verilen isimdir” (Antlaşmalar Hukukuna İlişkin 1969 Viyana Sözleşmesi, 2(1)(b) Maddesi). Bir Devletin rızasını tesis eden onaylama belgeleri, Taraf Devletler arasında değiş tokuş yapıldığı, emanetçiye tevdi edildiği veya öyle kabul edilmişse Taraf Devletlere veya emanetçiye tebliğ edildiği tarihten itibaren geçerlilik kazanmaktadır (16. Madde). Ulusal bağlamda ise, Devletin bir antlaşmada öngörülen yükümlülükleri kabul ettiğini ortaya koyan süreci ifade etmektedir. Birçok Devletin Anayasasında, hükümetlerin bir antlaşmanın bağlayıcılığını kabul etmeden önce izlemeleri gereken usuller öngörülmüştür.

Ayrıca bkz. ‘katılım’, ‘hukuki belge’, ‘antlaşmaya çekince koymak’.

Organize suç (organized crime)

Genellikle, sıkı veya gevşek örgütlü gruplar tarafından yürütülen ve toplumun göreceği zararı göz ardı ederek yasadışı piyasaların kurulmasını, tedarikini ve istismarını amaçlayan büyük ölçekli ve karmaşık suç faaliyetleri kastedilir. Bu faaliyetler sırasında genellikle hukuk tamamıyla hiçe sayılır ve çoğu zaman tehdit, gözdağı verme ve fiziksel şiddet gibi kişileri hedef alan suçlar işlenir.

Ayrıca bkz. ‘göçmen kaçakçılığı’ ve ‘insan ticareti’.

Ö

Öğrenci (student)

Akredite bir kurumda bir müfredat programına katılan bir kişi.

Özel istihdamlı işçi (specified-employment worker)

(I) Sınırlı ve belirli bir süre için işvereni tarafından belirli bir işi ya da görevi yerine getirmesi için istihdam ülkesine gönderilen; ya da (ii) sınırlı ve belirli bir süre için mesleki, ticari, teknik ya da başka bir yüksek uzmanlık becerisi gerektiren bir işte çalışan; ya da (iii) istihdam ülkesindeki işverenin isteği üzerine sınırlı ve belirli bir süre için doğası gereği geçici ya da kısa olan bir işte çalışan ve istihdam ülkesinden ya izin verilen kalış süresinin bitmesinden sonra veya belirli iş ya da görevde artık bulunmadığından ya da o işte artık çalışmadığından bu sürenin bitmesinden önce ülkeden çıkması gereken göçmen işçi. (*Madde 2 (2)(g), Tüm Göçmen İşçileri ve Aile Bireylerinin Haklarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme, 1990*).

Ayrıca bkz. 'göçmen işçi'.

P

Palermo Protokolleri (Palermo Protocols)

2000 tarihli *Sınır Aşan Organize Suçlarla Mücadeleye İlişkin Sözleşmeye ek protokoller: 2000 tarihli Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol; 2000 tarihli İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol; 2001 tarihli Yasadışı Ateşli Silahlar, Mühimmat ve İlgili Malzemelerin Üretimi ve Ticaretine Karşı Protokol.*

Ayrıca bkz. ‘insan kaçakçılığı’, ‘insan ticareti’.

Pasaport (passport)

Bir kişinin belgeyi veren Devletin vatandaşı olduğunu tespit eden, yetkili Devlet merci tarafından verilen belge. Bu belge, pasaport sahibinin ilgili Devlete tekrar dönme hakkının kanıtıdır. Batı geleneklerine göre, pasaportlar yurtiçinde kimlik belgesi olarak değil, yurtdışına seyahat etmek amacıyla kullanılır. Pasaport, tabiiyeti belgeleyen sertifika veya kanıt olarak uluslararası düzeyde kabul edilen belgedir. Ancak, sadece varışta (prima facie) kanıt değeri taşımaktadır.

Ayrıca bkz. ‘varış/gidiş kartı’, ‘kimlik belgesi’, ‘seyahat belgeleri’, ‘seyahat belgeleri (Sözleşme)’, ‘vize’.

Personanongrata (istenmeyen kişi) (latince)

“İstenmeyen kişi”. İstenmeyen veya arzu edilmeyen kişi. Diplomatik bağlamda, ev sahibi ülke tarafından reddedilen kişi.

Politika (policy)

Bir hükümetin kamu işlerinin yönetiminde izlediği genel ilkeler.

Ayrıca bkz. ‘göç yönetişi’, ‘göç yönetimi’.

Prima facie (latince)

Varışta; ‘ilk görünüşte’, ancak daha fazla kanıt veya bilgi gerektiren anlamındaki Latince terim. Çürütülene veya aksi ispatlanana dek, bir unsur kanıtlamak veya varsayımında bulunmak için yeterli kanıt teşkil eder. Göç bağlamında, göçmen statüsü için yapılan başvuru, varışta (prima facie) temel şartların karşılanıp karşılanmadığını tespit etmek için ön inceleme tabi tutulabilir (genelde, mali yardım veya çalışma izni almada bir koşul olarak).

Ayrıca bkz. ‘mülteci’, ‘BMMYK’nın tanıdığı mülteci’, ‘mülteci (prima facie)’, ‘tarama’.

Pro bono (latince)

“Kamu yararı için”. Özellikle kamu yararı adına sağlanan ücretsiz yasal hizmetler.

**Proje bazlı işçi
(project-tied worker)**

Kişinin işvereni tarafından belirli bir Devlette gerçekleştirilen bir proje için belirli bir süreyle ve sadece söz konusu projede çalışmak üzere istihdam amacıyla ilgili Devlete girişine izin verilen göçmen işçi (1990 tarihli *Tüm Göçmen İşçileri ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, 2(2)(f) Maddesi).

Ayrıca bkz. ‘göçmen işçi’.

R

**Reddedilen başvuru sahibi
(rejected applicant)**

Göç bağlamında, ilgili ülkeye göç için gereklikriterleri yerine getirmediği için bir konsolos ya da büyükelçi tarafından reddedilen başvuru sahibi.

Ayrıca bkz. ‘kabul edilemezlik nedenleri’.

**Refakatsiz küçükler
(unaccompanied minors)**

Reşit olmayan ve tabiiyetine sahip oldukları ülke dışında olup, anne babaları, vasi veya kanunen veya geleneklere göre onlardan sorumlu başka bir yetişkinin refakat etmediği çocuklar. Belgesiz yetişkin yabancılara uygulanan gözaltı veya diğer uygulamalar çocuklar için uygun olmayabileceği için, refakatsiz çocuklar sınır kontrol yetkilileri için özel birtakım zorluklar yaratmaktadırlar.

Ayrıca bkz. ‘çocuk’, ‘küçük’ ve ‘ebeveynlerinden ayrı düşmüş çocuklar’.

S

Sağlık (health)

Dünya Sağlık Örgütü Tüzüğü'nün (1946) başlangıç bölümüne göre sağlık, sadece herhangi bir hastalığın veya rahatsızlığın bulunmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak bütünüyle iyi olma halini ifade eder.

Sağlık değerlendirmesi (health assessment)

Göç bağlamında, hem nüfus hareketlerinin kabul eden ülkenin kamu sağlığı üzerindeki etkisini azaltmak ve daha iyi yönetmek hem de sağlık durumlarını ve tıbbi kayıtları tespit ederek ve etkin maliyetle yöneterek göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırmak. Yardım gören göçmenlerin ülkelerinden ayrılmadan önce sağlık değerlendirmesinden geçmeleri, tedavi edilmediği takdirde göçmenin sağlık durumu ve/veya ev sahibi toplumların halk sağlığını olumsuz etkileyebilecek önleyici ve tedavi edici müdahalelerde bulunma olanağını sağlar.

Sahte (Fraud)

Belli bir çıkar elde etmek amacıyla bir gerçeğin yanlış sunulması ya da maddi bir gerçeğin gizlenmesi.

Sahte evrak (fraudulent document)

Bir Devlet adına seyahat ya da kimlik belgelerini çıkarmaya yetkili bir kişi ya da kurum dışında birileri tarafından maddi bir şekilde sahte olarak seyahat ya da kimlik belgelerinin hazırlanması ya da değiştirilmesi ya da uygun olmayan şekilde, yanlış yorumlama, yolsuzluk, baskı ya da diğer hukuk dışı bir yöntem aracılığıyla bu belgelerin çıkarılması elde edilmesi ya da belgelerin gerçek sahibi dışında bir kişi tarafından kullanılması (Madde.3(c), Birleşmiş Milletler'in Sınıraşan Organize Suçla Mücadeleye İlişkin Sözleşmesi'ni tamamlayan Göçmenlerin Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Kaçakçılığının Yapılmasına Karşı BM Protokolü, 2000). Daha geniş göç bağlamında, bu tür evraklar diploma ve yeterliliklerin tanınması için eğitime ilişkin sahte evrakların yanı sıra özgeçmiş (CV) ve işverenin referans mektubu gibi istihdama ilişkin sahte evrakları ifade edebilir.

Ayrıca bkz. 'kandırma', 'kimlik belgesi', 'seyahat belgeleri'.

Savaş suçları (war crimes)

Savaş hukuku ile örf ve adet kurallarının ihlali. Bu suçlar, dört 1949 Cenevre Sözleşmesi'nde düzenlenen çatışmada aktif olarak yer almayan kişilerin kasıtlı olarak öldürülmesi, işkence ya da insanlık dışı

muamele görmesi, gayri meşru şekilde tutuklanması veya zorla sınır dışı edilmesi; yine dört 1949 Cenevre Sözleşmesi ile korunan mülklerin tahrip edilmesi veya bunlara el konulması gibi, sözkonusu sözleşmelerin ağır ihlallerini içermektedir. Sivil veya askeri personel savaş suçu işleyebilirler.

Ayrıca bkz. 'suçlar, uluslar arası', 'insanlığa karşı suçlar', 'barışa karşı suçlar', 'hariçte tutulma klostları', 'evrensel yargı yetkisi'.

**Schengen Anlaşması ve Sözleşmesi
(Schengen Agreement and Convention)**

14 Haziran 1985 tarihinde imzalanan Schengen Anlaşması'yla, Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda, ortak sınırlarındaki kontrolleri kademeli olarak azaltma ve imzalayan Üye Devletlerin, diğer Üye Devletlerin veya üçüncü ülkelerin tüm vatandaşlarına dolaşım özgürlüğü getirme hususunda mutabakata varmıştır. *Schengen Sözleşmesi*, Anlaşmayı tamamlayıcıdır ve dolaşım özgürlüğünün uygulanmasına yönelik hükümleri ve teminatları düzenler. Anlaşma ve Sözleşme, bunlara dayanılarak alınan kurallar ve ilgili anlaşmalar 'Schengenmüktesebatı'nı oluşturur ve 1999 yılından beri Amsterdam Antlaşması'nın bir protokolüne binaen Avrupa Birliği'nin kurumsal ve yasal çerçevesinin bir kısmını teşkil etmektedir.

Ayrıca bkz. 'Dublin II Tüzüğü'.

Sensörler (Sensors)

İnsanların hareketini veya varlığını algılayan özel tasarımı teçhizat. Buna hareket sensörleri ve karbon dioksit sensörleri de dahildir. Bazı sensörlerin insan eliyle işletilmesi gerekirken, bazı sensörler sınır hattındaki ücra noktalara yerleştirilmekte ve bu noktalardan sınır kontrol tesislerine bilgi iletilmektedir.

Ayrıca bkz. 'karbondioksit sensörler'.

Serbest meslek erbabı göçmen işçi (self-employed migrant worker)

'İş akdine bağlı bir çalışma dışında gelir getirici bir işle iştigal eden ve normalde ya tek başına ya da aile fertleriyle birlikte geçimini sağlayan göçmen işçi. Ayrıca, istihdam eden Devletin mevzuatı ya da ikili veya çok taraflı anlaşmalarca serbest meslek erbabı olarak tanınan diğer göçmen işçiler' (*Bütün Göçmen İşçi ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, 2(2)(h) Maddesi, 1990).

Ayrıca bkz. 'göçmen işçi'.

**Seyahat belgeleri
(travel documents)**

Bir başka ülkeye girmek için kimlik kanıtı olarak kabul edilen tüm belgelerin genel adı. En sık kullanılan seyahat belgeleri pasaportlar ve vizelerdir. Ayrıca bazı Devletler bazı kimlik kartlarını ya da başka belgeleri de kabul ederler.

Ayrıca bkz. 'kimlik belgesi', 'sahte evrak', 'lezepase' 'pasaport', 'seyahat belgeleri (Sözleşme)', 'vize'.

**Seyahat belgesi (Sözleşme)
(travel documents
(Convention))**

1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 28(1). Maddesine taraf olan bir ülkenin, mültecilere, ülke tabiiyetine sahip bir kişinin pasaportu yerine verdiği seyahat belgeleri. Söz konusu madde şu şekildedir: "Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, ulusal güvenlikleri veya kamu düzenleri ile ilgili engelleyici ciddi sebepler bulunmadıkça, kendi toprakları dışında seyahatlerini temin edecek seyahat belgeleri vereceklerdir ve bu belgelere işbu Sözleşme'nin Cetvelindeki hükümler uygulanacaktır. Taraf Devletler bu tür bir belgeyi ülkelerinde bulunan herhangi bir mülteciye verebilirler..."

Ayrıca bkz. 'kimlik belgesi', 'pasaport', 'mülteci', geçici seyahat belgeleri', 'seyahat belgeleri', 'vize'.

Sığınma (asylum)

Bir Devletin geri göndermeme (non-refulman) ilkesi ve uluslararası veya ulusal düzeyde tanıdığı mülteci haklarına dayalı olarak topraklarında verdiği bir koruma türü. Vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkede koruma sağlanamayan, bilhassa ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten korkan kişiye verilir.

Ayrıca bkz. 'sığınmacı', 'sığınma hakkı', 'geri göndermeme (non-refulman)', 'mülteci statüsü belirlenmesi', 'iltica Devleti'.

**Sığınma hakkı
(right of asylum)**

İki anlamda kullanılan genel bir terimdir: sığınma verme hakkı (Devletler topraklarında bulunan kişilere kendi takdirine göre sığınma hakkı verebilir) ve sığınma hakkı kazanma sığınma talep edilen Devlet veya takipçi Devletten bu hakkın kazanılması anlamlarında kullanılmaktadır.

Ayrıca bkz. 'sığınma', 'ilk sığınma ülkesi', 'iltica Devleti'.

Sığınma ülkesi

Ülkesel sığınma sağlayan Devlet.

Ayrıca bkz. 'sığınma (ülkesel)', 'iltica hakkı'.

Sığınmacı (asylum seeker)

Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler. *Bkz. 'başvuru', 'yabancı', 'mülteci', 'sığınma hakkı'.*

Sınır (border)

İki Devletin veya Devletlerin alt bölümlerinin kara ya da deniz alanlarını ayıran çizgi. Yerleşik ve geliştirilmiş toprakların sınırında bulunan bir bölge anlamına da gelebilir.

Ayrıca bkz. 'yeşil sınır'.

Sınır (boundary)

Bkz. 'sınır (border)'.

Sınır (frontier)

Bkz. 'hudut'.

Sınır geçişi (border crossing)

Belirlenmiş bir kontrol noktasından veya sınır boyunca herhangi bir noktadan fiziksel olarak sınırı geçme eylemi.

Ayrıca bkz. 'sınır', 'sınır kontrolü', 'sınır yetkilileri', 'kontrol noktası'.

Sınır işçisi (frontier worker)

Mutat ikametini komşu bir ülkede tutan ve normalde her gün ya da en azından haftada bir gün buraya dönen göçmen işçi. (*Madde 2(2)(a), Bütün Göçmen İşçileri ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1990*).

Ayrıca bkz. 'ekonomik göçmen', 'gezgin işçi', 'göçmen işçi'.

Sınır kontrolü (border control)

Bir Devletin egemenliğini kullanarak, insanların topraklarına girişini veya topraklarından çıkışını düzenlemesi; sınır kontrolü, fiziksel bir sınırda veya ülke dışındaki bir büyükelçilik veya konsoloslukta yürütülebilir.

Ayrıca bkz. 'sınır yönetimi', 'sınır yetkilileri', 'kontrol noktası', 'egemenlik'.

Sınır ötesi göç (cross-border migration)

Kişilerin uluslararası sınırların ötesine hareket etmesine ilişkin süreç.

**Sınır yetkilileri
(border officials)**

Birincil görevi sınırı korumak ve Devletin göç (ve muhtemelen gümrük) hukukunu uygulamak olan yetkililere verilen genel ad. Aynı zamanda “sınır muhafızları”, “sınır polisi” ya da “yabancılar polisi” olarak da geçer.

Ayrıca bkz. ‘ülkeye kabul’, ‘kontrol noktası’, ‘sınır yönetimi’, ‘kontrol noktası’, ‘ülkeye kabul edilmeme’.

**Sınır yönetimi
(border management)**

İş adamlarının, turistlerin, göçmenlerin, mültecilerin ülkeye sınırdan iznli giriş-çıkışlarını kolaylaştırma ve vatandaş olmayanların belirli bir ülkeye düzensiz şekillerde girişini tespit etme ve engelleme. Sınır yönetimi kapsamında alınan önlemler Devletler tarafından tatbik edilen vize gerekliliklerini, düzensiz göçmenleri ülkeye getiren nakliye şirketlerine uygulanan taşımacılık yaptırımlarını ve denizde durdurma uygulamalarını içerir. Uluslararası standartlar, meşru amaçlarla gelen yolcuların ülkeye girişini kolaylaştırmak ve uygun olmayan gerekçelerle ya da geçersiz belgelerle gelen yolcuların ülkeye girişini engellemek arasında bir denge kurmayı gerektirir.

Ayrıca bkz. ‘sınır kontrolü’, ‘taşıyıcı sorumluluk kanunu’, ‘egemenlik’.

Sınırdışı (expulsion)

Bir Devlet yetkilisi tarafından bir kişiyi ya da kişileri (vatandaş olmayan ve vatansız kişiler) kendi iradeleri hilafına o Devlet ülkesinden çıkarma niyetiyle yapılan ve ülkeden çıkarma sonucunu doğuran işlem.

Ayrıca bkz. ‘sınırdışı (deportation)’, ‘toplu sınırdışı’, ‘sınırdışı emri’, ‘refoulement’, ‘geri gönderme’.

**Sınırdışı emri
(expulsion order)**

Bir Devletin vatandaşı olmayan bir kişiyi ülke topraklarından ayrılmak zorunda bırakan adli ya da idari emir.

Bkz. ‘sınırdışı (deportation)’, ‘sınırdışı emri’, ‘toplu sınırdışı’, ‘refoulement’.

**Sınırdışı emri
(deportation order)**

Bir kişinin ülkeden gönderilmesi emrini veren idari veya adli karar.

Ayrıca bkz. ‘sınır dışı etme’, ‘ihraç etme (expulsion)’.

**Sınırdışı etme
(deportation)**

Devletin egemenlik hakkını kullanarak, vatandaş olmayan bir kişinin ülkeye girişini reddetmesi ya da ülkede kalma izninin sona ermesi sonucunda bu kişiyi menşe ülkesine ya da üçüncü bir ülkeye göndermesi.

Ayrıca bkz. ‘sınır dışı etme (expulsion)’, ‘refoulement’, ‘geri gönderme’.

**Sınırlama getirilemez insan hakları
(non-derogable human rights)**

Mutlak nitelikteki insan hakları her zaman tanınmalı ve gözetilmelidir. 1966 tarihli *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*, aşağıdaki hakların sınırlama kabul etmez haklar olduklarını belirtir: yaşama hakkı, işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele veya cezaya karşı korunma hakkı, köleliğe karşı korunma hakkı, ceza hukukunun geriye yönelik olarak uygulanmaması, sözleşmeden doğan borçların yerine getirilmemesi nedeniyle hapis cezasına karşı korunma hakkı, hukuk önünde birey olarak tanınma hakkı, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü. Her ne kadar, sınırlama kabul etmez insan hakları listelense de, uluslararası toplum tüm insan haklarını evrensel, bölünmez, birbirine bağlı ve eşit muameleyi hak eder olarak görme eğilimindedir.

Ayrıca bkz. 'medeni ve siyasi haklar', 'yükümlülükleri azaltma/derogasyon', 'temel insan hakları', 'insan hakları', 'devredilemez'.

**Silahlı çatışma
(armed conflict)**

“Savaşan Devletlerden biri diğerini tanımasa bile, iki veya daha fazla ...[Devlet], arasındaki savaş ilanı ya da diğer türlü silahlı çatışma.” (*bkz. Madde 2, Cenevre Sözleşmeleri I-IV, 1949*). “Silahlı bir çatışma, Devletler arasında silah gücüne başvurulduğu durumlarda ya da Devlet yetkilileri ile örgütlü silahlı gruplar arasında ya da bir Devlet içerisinde bu tür gruplar arasında devam eden silahlı şiddet durumlarında da mevcuttur” (*Prosecutor v. Dusko Tadic, No. IT-94-I-AR 72, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Temyiz Dairesi*).

Ayrıca bkz. 'silahlı çatışma hukuku'.

**Silahlı çatışma hukuku
(uluslararası)
(law of armed conflict
(international))**

Silahlı çatışma durumlarına uygulanabilen uluslararası hukuk kuralları bütünü. Silahlı çatışmalara ilişkin uluslararası hukuk esasen uluslararası silahlı çatışmaları düzenlemektedir. Uluslararası nitelikte olmayan silahlı bir çatışmaya ilişkin hükümlere daha az oranda yer verilir.

Ayrıca bkz. 'silahlı çatışma', 'tutuklu siviller', 'insancıl hukuk (uluslararası)'.

**Sivil tutuklular
(civil detainees)**

Uluslararası silahlı çatışma hukukunda, zorunlu güvenlik nedenleriyle çatışmaya taraf olan bir Devlet tarafından gözetim altında tutulan, korunan kişiler veya birçok durumda tarafsız siviller.

Ayrıca bkz. 'silahlı çatışma hukuku (uluslararası)', 'korunan kişiler'.

**Siyasi düşünceler
(political opinion)**

1951 Mülteci Sözleşmesi'nin dayanaklarından ve Sözleşmedeki zulüm sebeplerinden biri olan siyasi düşünce ile bir kişinin ifade ettiği bir düşünceyi savunması ya da bir düşüncenin kendisine atfedilmesi ve her iki durumda da bunun otoriteler tarafından fark edilmesi kastedilir. Bu sebep, şahıs tarafından ifade edilmemiş olsa da, ifade edileceği ve ifade edildiğinde otoritelerin buna tolerans göstermeyeceği varsayımı nedeniyle önemlidir.

Ayrıca bkz. 'mülteci'.

**Sosyal sermaye transferi
(social capital transfer)**

Uluslararası göçmenlerin menşe ülkelerinden getirdikleri yetkinlikler, vasıflar, bilgi birikimi, uygulamalar ve fikirler.

Ayrıca bkz. 'para havaleleri'.

Soy (lineage)

Nesep ve nesil; aile, üstsoy veya altsoy.

**Soya bağlı yerleşimciler
(ancestry based settlers)**

Kendi ülkeleri dışındaki bir ülkeye o ülkeyle olan tarihsel, etnik ya da diğer bağları nedeniyle kabul edilen yabancılardır. Bu yabancılara bu bağların doğası gereği o ülkede derhal uzun süreli ikamet hakkı tanınır ya da o ülkede vatandaşlık hakkına sahip olmaları nedeniyle ülkeye kabulden kısa bir süre sonra ülke vatandaşlığı verilir.

Ayrıca bkz. 'yabancı', 'vatandaş', 'tabiiyet', 'vatandaş olmayan kişi', 'daimi yerleşimciler'.

**Soykırım
(genocide)**

“Ulusal, etnik, ırksal veya dini bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri soykırım suçunu oluşturmaktadır: gruba mensup olanları öldürmek; grubun mensuplarına ciddi derecede bedensel veya zihinsel zarar vermek; grubun fiziksel varlığını tamamen veya kısmen ortadan kaldırmayı hesaplayarak grubun yaşam koşullarını kasten değiştirmek; grup içindeki doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak; gruba mensup olan çocukları zorla başka bir gruba nakletmek.” (Madde 2, Soykırımı Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme, 1948 ve Madde 6, Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsü, 1998).

Ayrıca bkz. 'uluslararası suçlar', 'insanlığa karşı suçlar', 'evrensel yetki'.

**Sömürü / istismar
(exploitation)**

Bir şeyden ya da bir kimseden avantaj sağlama eylemi, özellikle bir kişinin kendi çıkarı için bir başka kişiden haksız fayda elde etmeye yönelik davranışı (ör: cinsel sömürü, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, kölelik

ya da köleliğe benzer uygulamalar, kulluk ya da organların nakli).

Ayrıca bkz. 'borçlandırarak çalıştırma', 'çocuk istismarı', 'borç esareti', 'zorla çalıştırma', 'kulluk', 'kölelik', 'insan taciri', 'insan ticareti'.

**Sözleşme / Konvansiyon
(convention)**

Bkz. 'Antlaşma'.

**Sözleşmeli iş
(contractual labour)**

Bir üstlenici tarafından belirli bir süre için belirli bir amaçla sağlanan işçilik.

Sponsorluk (sponsorship)

Bir ülkeye giriş yapmak ve genellikle belirtilen bir süre boyunca bu ülkede kalmak isteyen yabancı uyruklu kişiye destek sözü, bilhassa da mali destek sözü verilmesi. Bazı ülkeler belirli göçmen statüsü kategorileri ve ziyaretçiler için ya sponsorluk ya da yeterli gelirin kanıtlanmasını şart koşturmaktadır.

Ayrıca bkz. 'destek beyannamesi', 'teminat', 'garanti'.

**Spontane
(kendiliğinden gelişen) göç
(spontaneous migration)**

Dışarıdan yardım almadan bir kişinin ya da grubun göç planlarını hazırlayıp o planı izlemesidir. Spontane/kendiliğinden gelişen göç genellikle itme-çekme faktörlerinden kaynaklanır ve bu tür göçün özelliği ülke desteğinin ya da herhangi bir uluslararası ya da ulusal yardım türünün bulunmamasıdır.

Ayrıca bkz. 'yardımlı göç', 'yardımlı gönüllü geri dönüş', 'itme-çekme faktörleri', 'spontane/kendiliğinden gerçekleşen geri dönüş'.

**Spontane geri dönüş
(kendiliğinden geri dönüş)
(spontaneous return)**

Mültecileri, ülke içinde yerinden edilmiş kişileri (IDP) veya sığınmacıları da içeren, bireyin veya bir grubun gönüllü ve bağımsız olarak, çoğunlukla Devletlerin desteği veya diğer uluslararası ya da ulusal destekler olmadan menşe ülkelerine dönmesi.

Ayrıca bkz. 'yardımlı gönüllü geri dönüş', 'spontane/kendiliğinden gelişen göç', 'gönüllü dönüş'.

**Statü değişikliği
(change/switching of status)**

Bir ülkede yasal olarak bulunan yabancının daha farklı bir göç statüsü istemesi durumunda uygulanan prosedür. Örneğin, kanun hükmü uyarınca, o Devletin vatandaşı olmayıp öğrenci vizesine sahip bir kişi, öğrenimi bittikten sonra, statü değişikliği yaparak çalışma vizesine geçebilir.

Bkz. 'yabancı', 'göç statüsü', 'vatandaş olmayan kişi', 'vize'.

Statünün uyarlanması
(adjustment of status)

Bkz. 'statü değişikliği'.

Statünün sona ermesine ilişkin klostlar (cessation clauses)

Mülteci statüsüne artık ihtiyaç duyulmadığı koşullarda statünün sonlanacağını belirten, hukuki bir belgede yer alan yasal hükümler, örneğin, *Madde 1(c), Mültecilerin Hukuki Durumuna ilişkin 1951 Sözleşmesi*; ve *Madde I(4), Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi*.
Ayrıca bkz. 'hariçte bırakma klostları'.

Stok (yabancı)
(stock) (foreign))

Sözkonusu yılın belirli bir tarihinde (örneğin, 1 Ocak, ya da 31 Aralık) belirli bir yerde bulunan yabancı uyruklu kişilerin sayısı.
Ayrıca bkz. 'göçmen akımı'.

Suç, uluslararası
(crime, international)

Uluslararası bir hukuk normu kapsamında cezai bir yaptırımı gerektiren eylem. Uluslararası suçların kesin bir tanımı yoktur; ancak uluslararası hukuk genelde aşağıdaki eylemleri uluslararası suçlar olarak kabul eder: insanlığa karşı suçlar; savaş suçları; soykırım; ırk ayrımı; terörizm; kölelik ve diğer zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele şekilleri; uyuşturucu madde ticareti; korsanlık; insan kaçakçılığı ve ticareti; rehine almak. Her Devlet bu suçların işlenmesinden sorumlu kişileri yargılamak ya da iade etmekle yükümlüdür; bu suçlardan doğan bireysel sorumluluk uluslararası düzeyde de takip edilebilir. (Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Ceza Mahkemesi).

Ayrıca bkz. 'insanlığa karşı suçlar', 'soykırım', 'terörizm', 'işkence', 'evrensel yargı yetkisi', 'savaş suçları'.

Suçluların iadesi
(Extradition)

Kendi ülkesi dışında ve diğer ülkenin yargı alanı içerisinde işlediği bir suç nedeniyle sanık ya da hükümlü durumundaki kişinin, genellikle bir antlaşma ya da diğer karşılıklılık düzenlemeleri temelinde mahkemeye çıkarılması ya da cezalandırılması amacıyla resmen teslim edilmesidir. İade süreci genelde ulusal mevzuat, ikili antlaşmalar ve, bazı durumlarda, çok taraflı sözleşmelere (ör: Suçluların İadesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 1957) göre gerçekleşir.

Ayrıca bkz. 'Refoulement'.

§

Şahit/şahit olmak (witness)

Doğrudan deneyim yoluyla belirli olaylar veya gerçekler hakkında şahsi bilgi sahibi olan kişi. Hukuki bağlamda ise, bu gibi bilgileri mahkemede sunmaya kanunen ehil olan kişileri ifade etmektedir. Bir olayı veya eylemi gözlemlemek. Hukuki bağlamda, bir anlaşma veya sözleşme gibi yazılı bir hukuki belgenin icra edilmesini (imzasını) gözlemek.

Ayrıca bkz. 'yemin'.

Şirket içi transfer edilen kişi (intra-corporate transferee)

Bir şirketin bağlı yabancı kuruluşuna (şube, tabi şirket, ofis, ortak girişim vb.) geçici olarak transfer edilen bir şirket çalışanı.

T

Tabiiyet (nationality)

Birey ve Devlet arasındaki yasal bağ. Uluslararası Adalet Divanı, Nottebohm davasında (1955) tabiiyeti şöyle tanımlamıştır: “Tabiiyet, temelinde bir toplumsal bağlılık olgusu ve karşılıklı hak ve ödevlerle birlikte gerçek bir varlık, çıkar ve duygu dayanışması bulunan bir hukuksal bağ olup, doğrudan doğruya kanun yoluyla veya idari yetkililerinin fiili sonucunda kendisine tabiiyet verilen kişi ile tabiiyeti kendisine tanıyan Devletin insan topluluğu arasında başka herhangi bir Devletinkinden daha yakın bir bağlantı tesis etmektedir”. Tabiiyet Kanunlarının İhtilafına İlişkin Belirli Sorunlar Hakkındaki 1930 tarihli Lahey Sözleşmesi’nin 1. Maddesine göre: “Her Devlet, kendi kanunlarına göre kimlerin kendi vatandaşı olduğunu belirler. Bu kanunlar, tabiiyetle ilgili olarak kabul edilen uluslararası sözleşmeler, uluslararası teamüller ve genel olarak kabul görmüş hukuk ilkelerine uyduğu sürece, diğer Devletler tarafından tanınacaktır”. Tabiiyet bağı, bir Devletin nüfusu için belirlediği birtakım bireysel hakları ve yükümlülükleri de beraberinde getirir. Bir Devletin kişiler üzerindeki yargı yetkisi/yetki alanı ilkesine dayalı olarak tabiiyet, örneğin bir Devletin vatandaşlarının bireysel haklarının yabancı otoriteler tarafından ihlal edilmesine karşı (özellikle diplomatik koruma yoluyla) koruma sağlama hakkı, vatandaşlarının topraklarına kabul etme görevi ve onları sınırdışı etme yasağını gözetmesi gibi göçe dair birtakım sonuçlar doğurur.

Ayrıca bkz. ‘vatandaşlık kazanılması’, ‘vatandaşlık’, ‘fiilen (de facto) vatansızlık’, ‘diplomatik koruma’, ‘çifti/çoğul vatandaşlık’, ‘vatandaşlığın kaybedilmesi’, ‘vatandaş’, ‘vatandaşlığa alınma’, ‘kişisel yargı yetkisi/ yetki alanı’, ‘vatansızlık’.

Takdir yetkisi (discretion)

Bir devlet memurunun, genelde resmi veya temsili sıfatla, belirli durumlarda kendi muhakemesi ve vicdanına göre davranma yetkisi veya hakkı.

Talep (claim)

Mülteci statüsü ya da tazminat hakkı ya da hukuk yargılamasında tazminat talebi gibi bir işlemin yapılması ya da bir hakkın veya faydanın belirlenmesi için bir kamu kurumuna ya da mahkemeye yöneltilen talep.

Ayrıca bkz. ‘başvuru’.

**Tamamlayıcı koruma
(complementary protection)**

1951 Mülteci Sözleşmesi'ndeki mülteci statüsüne uygun olmasalar dahi uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilere, bir ülke tarafından o ülke içinde ikamet etmeleri için ulusal kanunlar ve uygulama uyarınca verilen resmi izin.

Ayrıca bkz. 'koruma'.

**Tarafsızlaştırılmış bölgeler
(neutralized zones)**

Uluslararası silahlı çatışma bağlamında, hem yaralı ve hasta muharıpleri ve muharip olmayan kişileri, hem de yöredeki savaşa katılmayan tüm sivil nüfusunun üyelerini yakın çevredeki askeri operasyonlardan korumak amacıyla fiili muharebe alanı içinde kurulan bölgeler.

Ayrıca bkz. 'güvenli sığınak', 'hassas grup'.

Tarafsızlık (neutrality)

Silahlı çatışma zamanlarında Devletlerin ihtilafta taraf tutmaması ve ihtilafın taraflarıyla barışçıl münasebetlerini sürdürmesi.

Ayrıca bkz. 'silahlı çatışma'.

Tarama (screening)

Belirli bir özellik veya yeteneğin bulunup bulunmadığını kontrol etme süreci. Göç bağlamında, kişinin başvurduğu statü için 'ilk varışta' (prima facie) uygun olup olmadığını tespit etmek için yapılan ön (genelde yüzeysel) değerlendirme.

Ayrıca bkz. 'prima facie'.

Taşıma (transportation)

Malların ya da insanların bir taşıyıcı aracılığıyla bir yerden bir yere hareket ettirilmesi.

Ayrıca bkz. 'taşıyıcı', 'nakliye'.

Taşıyıcı (carrier)

Nakliye bağlamında "taşıyıcı", nakliyenin sahibi ya da kiralayanıdır. Taşıyıcı ile genellikle havayolu otobüs, demiryolu ya da deniz yoluyla taşımacılık yapan şirketi kastedilir. Bazı Devletlerin hukukuna göre, 'taşıyıcı' terimi, kişiyi ülkeye getiren herhangi bir taşıma aracının sahibini de kapsar.

Ayrıca bkz. 'nakliye', 'taşımacılık'.

**Taşıyıcının sorumluluğu
kanunu
(carrier liability law)**

Göç bağlamında, geçerli ülkeye giriş belgeleri olmayan kişileri bir Devlet topraklarına getiren taşıyıcılara, para cezası veya diğer cezalar dâhil, bir dizi idari veya cezai tedbir uygulayan bir kanun.

Ayrıca bkz. 'sınır yönetimi', 'yolcu, gezgin'.

**Teamül hukuku, uluslararası
(customary law, international)**

Uluslararası hukukun bir kaynağı. Bir normun “teamül hukuku” olarak tanınması için gerekli iki kriter vardır: Devlet uygulaması ve *opinio juris* (Lat.) (uygulamanın hâkim hukuk anlayışını gerektirdiği ve bununla tutarlı olduğu düşüncesi).

Ayrıca bkz. ‘uluslararası hukukun genel ilkeleri’, ‘uluslararası hukuk (kamu)’, ‘uluslararası hukuk sujesi’.

Tecavüz (rape)

Mağdurun vücudunun herhangi bir kısmına cinsel organ ile müdahale edilmesi veya mağdurun anüsüne veya üreme organına bir obje veya vücudun bir kısmı ile zor kullanarak, zor kullanma tehdidiyle, zorlamayla, zorlayıcı bir çevreden istifade ederek müdahale edilmesi ya da bu fiillerin gerçekten rıza gösterme kapasitesinden yoksun bir kişiye karşı gerçekleştirilmesi.

Ayrıca bkz. ‘cinsel istismar’.

**Teknik işbirliği
(technical cooperation)**

Genellikle kamu sektörü işlevlerine odaklanan, belli bir konudaki bilgi ve uzmanlık paylaşımında (mevzuatın ve usullerin geliştirilmesi, alt yapının tasarımı ve uygulaması ile ilgili yardım ya da teknolojik iyileştirme gibi) bulunan iki veya birkaç aktörün koordine eylemi.

Ayrıca bkz. ‘en iyi (etkili) uygulamalar’, ‘kapasite oluşturma’.

**Temel insan hakları
(fundamental human rights)**

İnsan haklarının geniş kapsamı içerisinde, insanoğlunun onuru ve değeri, kadın ve erkeğin eşit hakları, toplumsal ilerleme ve daha iyi yaşam standartları dikkate alındığında bazı insan haklarının özel öneme sahip olduğu kavramını yansıtan görüş. Bazı hakların kısıtlanamaz (non-derogable) niteliği bu görüşü destekler. Buna göre, 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 4(1) Maddesi, “ulusun hayatını ve tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi” halinde bu haklardan derogasyona izin vermekle birlikte, Madde 6 (yaşam hakkı), Madde 7 (işkence), Madde 8(1) ve (2) (kulluk ve kölelik), Madde 11 (akitten doğan yükümlülüğün ihlali nedeniyle hapsedilme), Madde 15 (geriye dönük cezai sorumluluk), Madde 16 (kanun önünde kişi olarak tanınma) ve Madde 18’e (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) ilişkin bir derogasyonu yasaklar. Bununla beraber, bütün insan haklarının aynı temelde ve aynı vurguya sahip olarak adil ve eşit bir şekilde değerlendirilmesi ve evrensel, bölünemez, birbirine bağımlı ve birbiriyle ilişkili görülmesi yönünde bir eğilim vardır.

Ayrıca bkz. ‘insan hakları’, ‘azaltılamaz insan hakları’, ‘işkence yasağı’, ‘kölelik’, ‘işkence’.

Teminat (bond)

Göç bağlamında, vatandaş olmayan bir kişinin genellikle ülkeden ayrılmak gibi gerekli eylemleri yapacağına ilişkin bir teminat olarak Devletin tahsil ettiği parasal meblağ. Çıkış teminatları vize verilirken ya da ülkeye girişte tahsil edilebilir. Teminat olarak tutulan fonlar, genellikle ülkeden çıkış ispat edildiğinde (örneğin kişinin kendi ülkesindeki ilgili Devlet konsolosluğunu ziyaret etmesiyle) geri verilir. Teminat, gözetimden serbest bırakılmak için de ödenebilir.

Ayrıca bkz. 'garanti'.

Temyiz (appeal)

Bir kararın daha yüksek bir merci tarafından tekrar incelenmesi için uygulanan usul; bu usul genellikle bir mahkemenin ya da kurumun kararının yeniden incelenmesi ya da kararın bozulması amacıyla daha yüksek bir mahkemeye sunulması şeklindedir.

Ayrıca bkz. 'yargı denetimi'.

Terörizm (terrorism)

Uluslararası hukukta yaygın olarak kabul gören bir tanımı olmayan 'terörizm', Kamusal alanda terörü kışkırtmak üzere tasarlanan eylemlerin kasti ve sistematik olarak kullanılması olarak tanımlanabilir. Terörizm, bir bireyin veya bireysel bir kapasitede veya Devlet desteğiyle hareket eden bir grubun eylemleri olabilir. Bir Devlet de hem nüfusa (zorla çalıştırma, sınırışı, soykırım vb. insan hakları ihlalleri) karşı, hem de uluslararası silahlı bir çatışmada düşman Devlet'in sivil halkına karşı terör eylemlerinde bulunabilir. Terör eylemlerinin belirli kategorileri, 1999 tarihli *Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi*'ne ek uluslararası antlaşmalarda özel olarak yer almaktadır. Aynı Sözleşme, terörizmi 'bir sivil yada silahlı bir çatışma durumundaki düşmanlıkta etkin rol üstlenmeyen başka bir kişiyi öldürmek ya da fiziksel anlamda ağır yaralamak amacıyla yapılan ve amacı, doğası ve bağlamı açısından bir nüfusun gözünü korkutmak ya da bir hükümetin ya da uluslararası kuruluşun bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını sağlamak olan her eylem' (*Madde. 2(1)(b)*) olarak nitelendirir.

Ayrıca bkz. 'suç', 'uluslararası'.

**Tersine beyin göçü
(reverse brain drain)**

Bkz. 'beyin gücü kazanımı'.

Tespit (determination)

Bkz. 'hüküm / karar verme'.

Toplam göç (total migration)

Ülkeye gelen göçmenlerin giriş ve varışları ile ülkeden göç edenlerin çıkış ya da ayrılışlarının toplamı, toplam göç hacmini verir ve buna *net göç*ten farklı olmak üzere *toplam göç* denir. Toplam göç girişler ve çıkışlar arasındaki farktan doğan net göçten ya da göç dengesinden farklıdır.

Ayrıca bkz. 'net göç'.

Toplu göç (exodus)

Menşe ülke dışına (istisnai ve düzensiz) gruplar halinde hareket. Toplu göç çok sayıda kişinin katıldığı bir hareket ya da belirli bir zamanda toplumun bir kısmının hareket etmesi anlamına gelir.

Toplu sınırışı (expulsion en masse)

Kitlesel sınır dışı olarak da geçer. Vatandaş olmayan kişilere yönelik toplu sınırışı uluslararası hukukun çeşitli belgeleri tarafından yasaklanmıştır (*Madde 4, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 Nolu Protokolü, 1950; Madde 12-5, Afrika Halk ve İnsan Hakları Şartı 1981; Madde 22-9, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 1969*). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre, toplu ihraç, vatandaş olmayan kişilerin özel durumunun münferit olarak makul ve objektif bir incelemeye tabi tutularak değerlendirildiği durumlar dışında, vatandaş olmayan kişileri grup olarak ülkeyi terk etmeye mecbur bırakan bir tedbirdir (*Andric v. İsveç, No. 45917/99, 23 Şubat 1999 ve Čonka v. Belçika, No. 51564/99, 5 Şubat 2002 at para. 59*). Toplu sınırışı, tabiiyetlerine bakılmaksızın, bir etnik gruba üye kişiler Devlettten çıkarıldığı zaman da meydana gelebilir.

Ayrıca bkz. 'sınırdışı etme', 'sınırdışı emri'.

Transit (transit)

İki ya da daha fazla ülke arasında seyahat ederken geçiş esnasında farklı uzunluklarda gerçekleşen durma.

Ayrıca bkz. 'transit ülke', 'hareket halindeki mülteciler', 'transit Devlet', 'transit yolcular', 'transit vize'.

Transit Devleti (State of transit)

Genel manada, bir kişinin bir hedef ülkeye yolculuk ederken geçtiği bir Devlettir.

'İstihdam Devletine giderken ya da istihdam Devletinden menşe Devlete ya da mutat ikamet Devletine gelirken herhangi bir yolculukta ilgili kişinin içinden geçtiği Devlet.' (*Madde 6(c), Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Haklarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme, 1990*).

Ayrıca bkz. 'transit ülke', 'üçüncü ülke', 'transit', 'transit yolcular', 'transit vize'.

**Transit halindeki mülteciler
(refugees in transit)**

Başka bir yere yerleştirilmeleri şartıyla bir Devletin topraklarına geçici olarak giriş yapmalarına izin verilen mülteciler.

Ayrıca bkz. 'mülteci', 'yerleştirme' ve 'transit'.

**Transit ülke
(country of transit)**

Göç akınlarının (düzenli ya da düzensiz) içinden geçtiği ülke.

Ayrıca bkz. 'transit devlet', 'transit'.

Transit vize (transit visa)

Üçüncü bir hedef ülkeye gitmek için vatandaş olmayan kişiye verilen vize. Transit vize, hamilin vizeyi veren Devlet'in topraklarından geçmesine veya orada çok kısa süre, genellikle 24 veya 48 saat, kalmasına izin verir.

Ayrıca bkz. 'transit ülke', 'transit', 'transit yolcular', 'vize'.

**Transit yolcular
(transit passengers)**

Bir Devlettten hava veya deniz yoluyla, başka bir Devletin havaalanına veya limanına gelen ve tek amaçları üçüncü bir ülkeye seyahatlerine devam etmek olan kişiler.

Ayrıca bkz. 'transit Devlet', 'transit'.

Turizm (tourism)

Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası olarak veya bir ülke içinde eğlence, spor veya keşif amacıyla hareket etmesi. Turizm, iştirak edenlerin mutlak ikametlerinde bir değişiklik olacağını ima etmezken, 'turizm amaçlı göç' teriminin bazen kullanılmasına rağmen turizm tam manasıyla bir göç türü değildir.

Ayrıca bkz. 'göç', 'yolcu', ziyaretçi'.

U

Ultra vires (latince)

Yetkili olmayan; şirket kuruluş sözleşmesi veya kanunlarca tanınan yetkinin kapsamını aşan.

Ulusal muamele (national treatment)

Bu standarda göre, vatandaş olmayan kişiler, ev sahibi Devletin kendi vatandaşlarına sağladığı yasal korumadan daha fazlasını bekleyemez. Ancak, ulusal standart, devletler hukukundaki asgari standartlarca öngörülen uluslararası yükümlülüklerden kaçmak için kullanılamaz.

Ayrıca bkz. 'uluslararası asgari standart'.

Uluslararası asgari standart (international minimum standard)

Vatandaş olmayan kişilerin, bulundukları Devletin ulusal mevzuatı ile düzenlenen haklardan bağımsız olarak, doğrudan uluslararası kamu hukuku tarafından belirlenen bir grup haktan faydalanmalarını sağlayan doktrin. Bir Devlet, ülkesinde bulunan yabancı olmayan kişilere (veya bu gibi kişilerin mülklerine) yapacağı muamelede uluslararası hukukun belirlemiş olduğu asgari standartları gözetmek zorundadır (örneğin, adalete erişimin engellenmesi, mahkemeye erişimin haksız yere geciktirilmesi veya engellenmesi devletler hukukunca öngörülen uluslararası asgari standartların ihlalini oluşturur). Bazı hallerde, uluslararası asgari standartlar tarafından güvence altına alınan koruma düzeyi, Devletin kendi vatandaşlarına sağladığı standardın üzerinde olabilir.

Ayrıca bkz. 'ulusal muamele', 'ayrılma hakkı'.

Uluslararası göç hukuku (international migration law)

Devlet egemenliğinden ve insan haklarına ilişkin hukuki belgelerden kaynaklanan göçe ilişkin uluslararası normlar ve ilkeler. Devlet egemenliği, bir Devletin göçmenlerin kabulü, göçaltına alınması ve sınır dışı edilmeleri, insan ticareti ve insan kaçakçılığıyla mücadele, sınırların korunması, vatandaşlık verilmesi gibi haklarını içerir. Bu iki unsur uluslararası göç hukukunun ana sütunlarını oluşturur. Uluslararası göç hukuku belgeleri, insan hakları hukuku, insancıl hukuk, iş hukuku, mülteci hukuku, konsolosluk hukuku, ticaret hukuku ve denizcilik hukuku gibi çeşitli hukuk dallarına yayılmıştır.

Ayrıca bkz. 'uluslararası hukuk (kamu)', 'göç'.

**Uluslararası göç
(international migration)**

Kişilerin geçici veya daimi olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutata olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılımları. Dolayısıyla, uluslararası bir sınırın geçilmesi söz konusudur.

Ayrıca bkz. 'iç göç'.

**Uluslararası havaalanı
(international airport)**

Bir Devlet'in toprakları içinde konumlanan, uluslararası hava trafiği girişi ve çıkışları için tahsis edilen, gümrük, göç, kamu sağlığı, hayvan ve bitki karantinalarına ilişkin formalitelerin ve benzer prosedürlerin yürütüldüğü havaalanı (*Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi, 1944, Ek 9*).

**Uluslararası hukuk/devletler
hukuku (international law)**

Uluslararası hukuka tabi öğeler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuki ilkeler. Daha çağdaş anlamıyla, sadece devletleri değil uluslararası örgütler gibi katılımcıları, hatta bireyleri (örneğin, insan haklarını kullanan veya savaş suçu işleyen kişiler) de içine alan uluslararası ilişkiler hukuku. Ayrıca, günümüzde devletler hukuku, devletler umumi hukuku olarak anılan terim, geçmişte milletler hukuku veya jus gentium olarak da anılmıştır.

Ayrıca bkz. 'teamül hukuku', 'uluslararası', 'uluslararası hukuksujesi'.

**Uluslararası hukuk süresi
(subject of international law)**

Uluslararası tüzel kişiliğe sahip olan ve bu sıfatla uluslararası hukukun getirdiği haklara ve yükümlülöklere tabi olan kişi. Başlangıçta yalnızca Devletler uluslararası hukuka tabi idi. Zaman içinde, başta uluslararası organizasyonlar ve özel kişiler olmak üzere, uluslararası hukuka tabi farklı sujerler tanımlanmıştır. Bu öğelerin tüzel kişiliklerinin kapsamı farklılık göstermekle beraber, her zaman Devletlere göre daha sınırlıdır.

Ayrıca bkz. 'uluslararası hukuk (kamu)', 'uluslararası organizasyonlar', 'Devlet'.

**Uluslararası hukukun
genel ilkeleri
(general principles
of international law)**

Farklı ulusal hukuk sistemlerinin ortak ilkelerinden oluşan ve uluslararası hukuk düzenine aktarılmış olan devletler hukuku kaynağı.

Ayrıca bkz. 'uluslararası teamül hukuku', 'uluslararası', 'uluslararası hukuk (kamu)'.

**Uluslararası koruma
(international protection)**

Bkz. 'fiili (de facto) koruma' ve 'koruma'.

**Uluslararası yardım
(international assistance)**

Ayni yardımlar, mali katkılar ve eğitimli personel tarafından hizmet verilmesi gibi uluslararası toplum tarafından sağlanan destekler.

**Ulusötesi kimlik /
transnasyonalizm
(transnationalidentity /
transnationalism)**

İnsanların jeopolitik sınırlar ötesinde sosyo-kültürel bağlantılar kurarak bu bağlantıları devam ettirdiği süreç.

Uzatma (extension)

Vize ya da göçmen statüsünün geçerlilik süresinin devam ettirilmesi.

**Uzun süreli göçmen
(long-term migrant)**

Olağan ikamet ülkesinden ayrılarak en az bir yılığına başka bir ülkeye giden ve varış ülkesi gerçekte yeni olağan ikamet ülkesi haline gelen kişi. Çıkış ülkesi açısından, söz konusu kişi uzun vadeli ülke dışına giden göçmen(emigration), varış ülkesi açısından ise uzun vadeli ülkeye gelen göçmen (immigration) sayılır. Ayrıca bkz. 'daimi yerleşimciler' ve 'kısa vadeli göçmen'.

Ü

Üçüncü ülke (third country)

Bir kişinin menşe ülkesi dışındaki ülke.

Ayrıca bkz. 'hedef ülke', 'menşe ülke', 'kabul eden ülke', 'menşe Devlet', 'transit Devlet'.

Üçüncü ülke vatandaşı (third country national)

Bkz. 'yabancı', 'vatandaş/uyruk', 'vatandaş olmayan kişiler'.

Ülke dışında yerinden edilmiş kişiler (externally displaced persons)

Zülüm, yaygın şiddet, silahlı çatışma durumları ve diğer insan yapımı felaketler nedeniyle ülkesinden kaçmak zorunda kalmış kişiler. Bu kişiler genelde toplu halde kaçarlar. Bu kişilere bazen 'de facto/fiili mülteciler' de denir.

Ayrıca bkz. 'de facto mülteciler', 'yerinden edilmiş kişiler', 'ülkesinde yerinden edilmiş kişiler', 'yerinden çıkarılan kişiler'.

Ülke karasuları (territorial sea)

Kıyı Devleti'nin egemenliğinin uzandığı bitişik deniz kıyıları boyunca belirli bir genişlikteki su şeridi. Ülke karasuları 12 deniz milini aşamayacaktır.

Ayrıca bkz. 'komşu bölge', 'açık denizler'.

Ülke toprakları (national territory)

Bir Devletin yargı yetkisine ait ya da yetki alanındaki coğrafi bölgeler.

Ülkeden çıkarma (removal)

Geri dönme yükümlülüğünün icrası, ülkeden dışarı fiziksel olarak nakledilme.

Ayrıca bkz. 'zorla sınır dışı etme', 'sınır dışı', 'geri gönderme (refulman)'.

Ülkeden göç (emigration)

Başka bir Devlette yerleşmek amacıyla bir Devlettten ayrılmak ya da çıkmak.

Ayrıca bkz. 'beyin göçü', 'göç', 'ülkeden tekrar göç', 'ayrılma hakkı'.

Ülkeden göç eden kişi (emigrant)

Ülkeden göç eden kişi.

Ayrıca bkz. 'ülkeden göç', 'göçmen'.

**Ülkeden tekrar göç
(re-emigration)**

Menşe ülkesinedöndükten sonra kişilerin tekrar ülkeden göç etmeleri.

Ayrıca bkz. 'ülkeden göç' ve 'dönüş'.

**Ülkeler arası evlat edinme
(inter-country adoption)**

Bkz. 'evlat edinme (uluslararası)'.

**Ülkesel sığınma
(asylum (territorial))**

Bir Devletin bir yabancıya toprakları üzerinde, non-refoulement (geri göndermeme) ilkesi temelinde, birtakım uluslararası haklardan faydalanması sonucunu doğuracak şekilde menşe ülkesinin yargı yetkisine karşı koruma sağlaması.

Ayrıca bkz. 'sığınma (diplomatik)', 'sığınmacı', 'geri göndermeme (non-refulman)', 'sığınma hakkı', 'iltica Devleti'.

**Ülkesel sığınma
(territorial asylum)**

Bkz. 'sığınma (ülkesel)'.

**Ülkesel yargı yetkisi
(territorial jurisdiction)**

Tanımlanmış bir alanda ya da orada ikamet eden kişiler hakkındaki vakalar üzerinde sahip olunan yargı yetkisi. Ayrıca bir devletin, ya da devlet mahkemelerinden birinin ya da bir alt biriminin yargı yetkisine giren alan.

Ayrıca bkz. 'yargı yetkisi/yetki alanı', 'egemenlik'.

**Ülkesinde yerinden edilmiş
kişiler (internally displaced
persons/IDPs)**

Özellikle silahlı çatışma, genel şiddet durumları, insan hakları ihlalleri veya doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketlerin etkilerinden kurtulmak için mutlak olarak ikamet ettikleri yerlerden kaçmaya zorlanmış veya kaçmak zorunda kalmış olan ve Devletlerin uluslararası olarak tanınan sınırlarını aşmamış olan kişi veya gruplar (*Ülke İçinde Yerinden Edilmeye İlişkin Kılavuz İlkeler*, BM Belge No. E/ CN.4 /1998 /53 / Ek.2.).

Ayrıca bkz. 'de facto mülteciler', 'yerinden edilmiş kişi', 'ülke dışında yerinden edilmiş kişiler' ve 'yerinden çıkarılan kişiler'.

Ülkeye giriş (entry)

Vatandaş olmayan bir kişinin yabancı bir ülkeye gerçekleştirdiği gönüllü ya da gönüllü olmayan, izinli ya da izinsiz her türlü giriş.

Bkz. 'ülkeye kabul', 'ülkeye kabul edilmeme'.

Ülkeye giriş yasağı (entry ban)

Bir Devlete girişi veya Devlette kalışı belirli bir süre için engelleyen idari ya da adli karar.

Ülkeye giriş yasağı (exclusion)

Vatandaş olmayan bir kişinin bir Devletin topraklarına girişinin resmi şekilde reddedilmesi. Bazı Devletlerde sınır görevlileri ya da diğer yetkililerin yabancılara yönelik ülkeye giriş yasağı getirme yetkisi varken, bazı Devletlerde ülkeye giriş yasağı bir duruşma sonrasında göç hâkimi tarafından uygulanabilir.

Ülkeye göç (immigration)

Vatandaş olmayan kişilerin yerleşim amacıyla başka bir ülkeye gittikleri süreç.

Ayrıca bkz. 'beyin gücü kazanımı', 'ülkeden göç'.

Ülkeye kabul (admission)

Bir Devlete giriş izni vermek. Eğer bir yabancı bir kontrol noktasından (hava, kara ya da deniz) geçmiş ve sınır yetkilileri tarafından girişine izin verilmiş ise ülkeye “kabul edilmiştir”. Gizli bir şekilde giriş yapmış olan bir yabancı ülkeye kabul edilmiş addedilmez.

Ayrıca bkz. 'sınır yetkilileri', 'kontrol noktası', 'ülkeye giriş', 'ülkeye kabul edilmeme'.

Ülkeye kabul edilmeme (non-admission)

Devletin topraklarına giriş izni vermeyi reddetmek.

Ayrıca bkz. 'ülkeye kabul', 'ülkeye giriş'.

V

Varış/gidiş kartı (arrival/departure card)

Bir kişi tarafından varış ülkesindeki sınır kontrol noktası yetkililerine teslim edilmek üzere varıştan önce ya da varış sırasında doldurulan kart (pasaportla ve gerekli olduğu hallerde vize ile birlikte). Bazı Devletlerde sınır yetkilileri kartı ülkeye girişte alırlarken, diğer Devletlerde kart veya kartın bir parçası yolcuya iade edilir ve Devletten ayrılırken gösterilmesi şart koşulur. Bu kartlara ilişkin uluslararası standartlar, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) 1944 tarihli *Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi*'nin 9 sayılı Ekinde tanımlanmıştır.

Ayrıca bkz. 'kontrol noktası', 'kimlik belgeleri', 'pasaport', 'vize'.

Varlıklara el koyulması (assets forfeiture)

Mülk ya da sahibinin suç niteliğinde bir eyleminden dolayı Devletin mülk ya da mala el koyması; örneğin, yabancıların bir Devlete kaçak olarak (insan ticareti, göçmen kaçakçılığı amacıyla) sokulmasında kullanılan bir araca el koyulması.

Ayrıca bkz. 'göçmen kaçakçılığı', 'insan ticareti'.

Vasi (guardian)

Genelde, bir kişinin ehliyetsizliği, maluliyeti veya çocuk olmasından dolayı, kendisinin veya mülkünün bakımını üstlenen, bu konuda kanunen yetkili kılınan kişi.

Vatandaş (Citizen)

Bkz. 'vatandaş (national)'.

Vatandaş (national)

Doğum veya vatandaşlığa alınma yoluyla siyasi bir topluluğun mensubu olan, topluluğa bağlılık borcu olan ve bütün medeni ve siyasi haklar ile korumadan yararlanabilen kişi; Devletin sağladığı bütün imtiyazlardan yararlanma hakkı olan Devlet mensubu. Belirli bir Devletin tabiiyetinden yararlanan kişi.

Ayrıca bkz. 'tabiiyet', 'vatandaşlığa alınma' ve 'üçüncü ülke vatandaşı'.

Vatandaş olmayan kişiler (non-national)

Belirli bir Devletin uyruğunu taşımayan veya vatandaşı olmayan bir kişi.

Bkz. 'yabancı (alien)', 'yabancı (foreigner)' ve 'üçüncü ülke vatandaşı'.

**Vatandaşlığa alınma
(naturalization)**

Bir Devletin, vatandaşı olmayan bir kişinin başvurusu üzerine resmen kendi vatandaşlığını vermesi. Devletler hukukunda vatandaşlığa alınmaya ilişkin ayrıntılı kurallar öngörülmemiştir. Ancak, devletler hukuku, vatandaşı olmayan ve vatandaş olmak üzere başvuruda bulunan kişileri vatandaşlığa kabul etme yetkisinin Devletlere ait olduğunu kabul edilmektedir.

Ayrıca bkz. ‘vatandaşlık kazanılması’, ‘vatandaş/uyruk’, ‘tabiiyet’.

**Vatandaşlığın kaybedilmesi
(loss of nationality)**

Vatandaşlık, bireylerin gerçekleştirdikleri bir eylem (başka bir ülkeye yerleşme, vatandaşlıktan isteyerek vazgeçme veya başka bir vatandaşlık kazanılmasından dolayı otomatik olarak kendi vatandaşlığını kaybetme) veya Devletin gerçekleştirdiği bir eylem (vatandaşlıktan çıkarma) sonucunda kaybedilebilir. Vatandaşlıktan çıkarma Devletlerin idari kurumları veya kanun marifetiyle gerçekleştirdikleri tek taraflı bir fiildir. Buna göre, kişiler vatandaşlıktan mahrum bırakılmaktadır. Vatandaşlıktan çıkarma konusunda yeknesak hükümler bulunmamasına rağmen, bazı Devletler bu doğrultuda birtakım yasal nedenler geliştirmişlerdir. Örneğin, yabancı bir ülkede sivil veya askeri hizmet yapmak, yabancı ülkelerin nişanlarını kabul etmek veya belirli suçlardan mahkûmiyet almak bu nedenlerden bazılarıdır. Ülke olarak, vatandaşlığın elde edilmesi ve kaybedilmesinin iç hukuk kapsamında girdiği kabul edilse de Devletler, tabiiyete ilişkin alanları düzenlerken devletler hukukunun normlarına uymak zorundadır. Örneğin, *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 15(2) Maddesi* uyarınca: “Hiçkimse keyfi olarak tabiiyetinden veya tabiiyetini değiştirme hakkından mahrum bırakılamaz”.

Ayrıca bkz. ‘vatandaşlık kazanılması’, ‘vatandaşlıktan çıkarılma’, ‘yabancı ülkeye yerleşen kişi’, ‘yabancı ülkeye yerleşme’, ‘tabiiyet’ ve ‘vatansızlık’.

Vatandaşlık (Citizenship)

Bkz. ‘tabiiyet’.

**Vatandaşlık kazanılması
(acquisition of nationality)**

Doğumla vatandaş olmayan bir kişinin, şahsi başvurusu üzerine veya kişisel statüsündeki bir değişikliği müteakip ya da bir Devletin topraklarının başka bir Devlete teslim edilmesi neticesinde, bir Devletin tabiiyetini elde etmesi.

Ayrıca bkz. ‘vatandaşlıktan çıkarılma’, ‘vatandaşlığın kaybedilmesi’, ‘tabiiyet’.

**Vatandaşlıktan çıkarılma
(denationalization)**

Bkz. ‘vatandaşlığın kaybı’.

- Vatansız kişi (stateless person)** Herhangi bir Devletin kanunlarının işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişi (Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi, 1. Madde, 1954). Buna göre, vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan; Devletin sağladığı diplomatik korumadan, ikamet edilen Devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrum olan kişilerdir.
Ayrıca bkz. 'de facto vatansızlık', 'tabiiyet/uyruk'.
- Vatansızlık (statelessness)** İç hukuku kapsamında hiçbir Devlet'in vatandaşı olarak kabul edilmeyen bir bireyin statüsü. Yasaların çatışması, ülke topraklarının devredilmesi, evlilik yasaları, idari uygulamalar, ayrımcılık, doğum kaydının olmaması, vatandaşlıktan çıkarma (Devlet'in bireyin tabiiyetini iptal etmesi) ve vatandaşlık hakkından feragat (bir bireyin Devlet'in korumasını reddetmesi) gibi birçok sebepten dolayı vatansızlık ortaya çıkabilir.
Ayrıca bkz. 'fili (de facto) vatansızlık', 'vatandaşlıktan çıkarılma', 'vatandaşlığın kaybedilmesi', 'feragat'.
- Vazgeçilemez (inalienable)** İnsan hakları bağlamında, bir bireyden geri alınamayan, devir, temlik ya da terk edilemeyen hakkı ifade eder.
- Veri koruma (data protection)** Kişisel verilerin toplanması, saklanması, kullanılması ve açıklanması açısından özel hayatın gizliliğini korumaya yönelik kurumsal, teknik ve fiziksel önlemlerin sistematik olarak uygulanması.
Ayrıca bkz. 'veri sujesi', 'kişisel veri'.
- Veri suresi (data subjects)** Belirli bir faktör veya faktörlere istinaden doğrudan veya dolaylı olarak tespit edilebilen kişi. İsim, kimlik numarası, somut durumlar ve fiziksel, ruhsal, kültürel, ekonomik veya sosyal özellikler gibi faktörler söz konusu olabilir.
Ayrıca bkz. 'veri koruma', 'kişisel veri'.
- Vesayet/gözetaltı (custody)** Bir kişinin bakım ve kontrol sorumluluğu. Mahkeme bir küçüğün vesayetini bir akrabasına ya da başka bir vasiye verebilir. Göç bağlamında ise, yetkililer tarafından alıkonulan bir kişi "gözetim altında" bulunur.
Ayrıca bkz. 'idari gözetim altında tutma', 'gözetim altında tutma'.

Vize (visa)

Konsolosluk yetkilileri tarafından pasaporta veya kimlik sertifikasına vurulan ve konsolosluk yetkilisinin vize verildiği tarihte Devletin geçerli kanunlarına göre belge sahibinin ülkeye kabul edilebilecek, ülkeden ayrılabilir veya transit geçebilecek yabancılar sınıfına girdiğine inandığını gösteren onay. Vizeler, Devletlere giriş yapmak için geçerli olan kriterleri ortaya koymaktadır. Uluslararası uygulamalar, ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü) standartlarına uygun olarak makine tarafından okunabilen, birtakım güvenlik özellikleri taşıyan etiketlere basılan vizeler düzenleme yönünde bir eğilim göstermektedir.

Ayrıca bkz. 'başvuru sahibi', 'biyometrikler', 'iş amaçlı ziyaretçi', 'kimlik belgesi', 'statü değişikliği', 'çıkış vizesi', 'pasaport', 'izin', 'geçici seyahat belgeleri', 'transit vize', 'seyahat belgeleri (Sözleşme)', 'vize reddi'.

Vize ihlali (overstay)

Bir ülkenin verdiği giriş izni süresini aşmak. Ayrıca, bazen isim olarak da kullanılmaktadır. Örneğin, "kayıtdışı göçmen nüfusu, vize ihlalinde bulunanlar ile yasadışı giriş yapanlardan oluşmaktadır".

Ayrıca bkz. 'düzensiz göçmen', 'ikamet izni' ve 'kayıtdışı göçmen'.

Vize reddi (visa refusal)

Yetkili ulusal mercilerin bir vize başvurusunu reddetme kararı. Ret diğerlerinin yanı sıra, kamu düzeni, kamu sağlığı veya başvuru sahibinin yeterli kaynağa sahip olmaması vb. sebeplere dayanabilir.

Ayrıca bkz. 'vize'.

Y

Yabancı (alien)

Belirli bir Devlet açısından o Devletin uyruğunda olmayan kişi.

Ayrıca bkz. 'yabancı', 'vatandaş olmayan kişi', 'kayıt dışı göçmen'.

Yabancı (Foreigner)

Başka bir devlete ait olan ya da sadakat borcu altında olan bir kişi.

Ayrıca bkz. 'vatandaş olmayan kişi', 'üçüncü ülke vatandaşı'.

Yabancı düşmanlığı (xenophobia)

Uluslararası düzeyde, yabancı düşmanlığı ile ilgili olarak genel kabul gören bir tanım bulunmamaktadır. Ancak, yabancı düşmanlığı, kişilerin topluluğa, topluma veya ulusal kimliğe yabancı oldukları veya dışarıdan geldikleri düşünüldüğü için kişileri reddeden, dışlayan ve sık sık kötüleyen tavırlar, önyargılar ve davranışlar şeklinde tanımlanabilir. Birbirinden ayırt edilmesi zor olan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı arasında yakın bir bağ bulunmaktadır.

Ayrıca bkz. 'ayrımcılık', 'ırk', 'ırka dayalı ayrımcılık', 'ırkçılık'.

Yabancı ülkeye yerleşen kişi (expatriate)

Yabancı bir ülkede yaşayan kişi.

Ayrıca bkz. 'yabancı ülkeye yerleşme', 'vatandaşlığın kaybı'.

Yabancı ülkeye yerleşme (expatriation)

Kendi ülkesindeki ikametini veya ülkesine bağlılığını gönüllü olarak geri çeken; başka yerde yaşamak üzere anavatanından ayrılan kişi. Bir ülkeden başka bir ülkeye bağlılık niyetiyle yapılması halinde, söz konusu eylemin tarihi itibarıyla kişinin bütün medeni ve siyasi hakları mutlak olarak sona erer.

Ayrıca bkz. 'yabancı ülkeye yerleşen kişi', 'vatandaşlığın kaybı'.

Yardımlı /destekli göç (assisted migration)

Yardımsız, kendiliğinden gerçekleşen (spontane) göçün aksine göçmenlerin Devlet, Devletler ya da uluslararası bir kuruluş yardımıyla gerçekleştirdiği hareketlilik.

Bkz. 'yardımlı gönüllü dönüş', 'kendiliğinden (spontane) göç', 'kendiliğinden (spontane) geri dönüş'.

**Yardımlı gönüllü geri dönüş
(assisted voluntary return)**

Dosyası reddedilen sığınmacılar, insan ticareti mağdurları, sıkışmış göçmenler, nitelikli vatandaşlar ve diğer göçmenler gibi ev sahibi ülkede kalması mümkün olmayan ya da kalmak istemeyen ve kendi menşe ülkelerine gönüllü olarak geri dönmek isteyen kişilere yapılan idari, lojistik, mali destek ve yeniden entegrasyon desteği.

Ayrıca bkz. 'geri dönüş (repatriation, return)', 'kendiliğinden (spontane) göç', 'kendiliğinden (spontane) geri dönüş', 'gönüllü geri dönüş', 'gönüllü dönüş'.

Yargı (judiciary)

Devletin kanunları yorumlamak ve adaleti uygulamaktan sorumlu organı; mahkeme sistemi; hâkimler topluluğu.

**Yargı denetimi
(judicial review)**

Mahkemenin yasama veya yürütme faaliyetlerinin anayasaya veya hukuka aykırı olduğuna hükmetme yetkisi; bir mahkemenin alt mahkemenin veya idari organın ulaştığı fiili veya hukuki bulguları denetlemesi.

Ayrıca bkz. 'temyiz'.

**Yargı yetkisi / yargı alanı
(jurisdiction)**

Bir devletin ülkesi üzerinde bulunan tüm kişiler ve şeyler üzerinde egemenliğini kullanma konusunda sahip olduğu genel yetki veya böyle bir yetkinin uygulanacağı coğrafi bölge.. Daha özel olarak, bir dava konusunu dinlemek ve karara bağlamak için sahip olunan kanuni yetki veya izin anlamına gelebilir.

Ayrıca bkz. 'kişiler üzerindeki yargı yetkisi/yetki alanı', 'egemenlik'.

Yarı yargısal (quasi-judicial)

Yürütme veya idari yetkililerin yargısal eylemleriyle bağlantılı veya bu eylemleri içeren fiiller. Bu fiiller çoğu zamanyargı içinde yeralmayan idari bir organ tarafından üstlenilir. Takdir yetkisinin kötüye kullanılmaması halinde geçerli kabul edilen yarı-yargısal fiiller, çoğu zaman vatandaşların temel haklarını belirlemektedirler. Bu fiiller, mahkemelerin denetimine tabiidir.

**Yasadışı giriş
(illegal entry)**

“Hedef Devlete yasal giriş için gerekli şartları yerine getirmeden sınır geçme fiili” (*Birleşmiş Milletlerin 2000 tarihli Sınır Aşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ne ek Birleşmiş Milletler Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol'ün 3(b) Maddesi*).

Ayrıca bkz. 'düzensiz göç ve kayıtdışı göçmen', 'kaçakçılık', 'izinsiz / yasadışı ülkeye giriş'.

Yasadışı göç (illegal migration)	<i>Bkz. 'düzensiz göç'.</i>
Yasadışı göçmen (illegal migrant)	<i>Bkz. 'düzensiz göçmen', 'kayıtdışı göçmen'.</i>
Yasadışı yabancı (illegal alien)	<i>Bkz. 'düzensiz göçmen', 'kayıtdışı göçmen'.</i>
Yasal (lawful)	Yasalara aykırılık teşkil etmeyen; yasalarla uyumlu olan, yasalarca izin verilen.
Yasal giriş (lawful admission)	Vatandaş olmayan kişinin, geçerli bir göçmen vizesine sahip olmasıdaahil, ülkeye yasal olarak girişi.
Yasal olmayan giriş (unlawful entry)	<i>Bkz. 'yasadışı giriş', 'izinsiz / yasadışı giriş / ülkeye kabul'.</i>
Yasallaştırma (legalization)	Yasal hale getirme eylemi; yasal yaptırım yoluyla izin vermeveya hukuka uygun kılma. <i>Ayrıca bkz. 'af', 'düzenli hale getirme'.</i>
Yemin (oath)	Genelde kutsal kabul edilen (örneğin tanrı veya tanrılar) veya saygı gösterilen bir şeyle bağlantılı olarak yapılan dürüstlük yemini. Hukuk bağlamında, yemin altındayken sözlü veya yazılı ifade vermek yasal bir yükümlülük olarak doğruyu söylemeyi gerektirmektedir. Birçok ülkede, yemin altındayken doğruyu söylemeyen kişiler suç işlemiş sayılmaktadır. <i>Ayrıca bkz. 'af', 'şahitlik/tanıklık'.</i>
Yeniden entegrasyon (ekonomik) (reintegration (economic))	Dönüş göçü bağlamında, geri dönen göçmenlerin menşe ülkelerindeki ekonomik sistemin yeniden bir parçası haline gelmeleri ve kendi geçimlerini sağlayacak bir duruma gelebilmeleri. Kalkınma açısından, ekonomik anlamda yeniden entegrasyon, yabancı ülkede kazanılan bilgi birikimin menşe ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını arttırmak için kullanılmasını da amaçlamaktadır. <i>Ayrıca bkz. 'beyin göçü', 'entegrasyon', 'yeniden entegrasyon', 'geri dönüş', 'dönüş göçü'.</i>
Yeniden entegrasyon (kültürel) (reintegration (cultural))	Dönüş göçü bağlamında, geri dönen göçmenin menşe ülkesindeki toplumun değerleri, yaşam şekli, dili, ahlaki ilkeleri, ideolojisi ve geleneklerini yeniden benimsemesi. <i>Ayrıca bkz. 'entegrasyon', 'yeniden entegrasyon', 'geri dönüş', 'dönüş göçü'.</i>

**Yeniden entegrasyon (sosyal)
(reintegration (social))**

Dönüş göçü bağlamında göçmenin menşe ülkesindeki sosyal yapıları yeniden dâhil olması. Bu, bir yandan kişisel bir ağın oluşturulması (arkadaşlar, akrabalar ve komşulardan oluşan) ve diğer yandan sivil toplum yapılarının gelişmesini (dernekler, yardım grupları ve diğer örgütler) içermektedir.

Ayrıca bkz. 'beyin göçü', 'entegrasyon', 'yeniden entegrasyon', 'geri dönüş', 'dönüş göçü'.

**Yerinde mülteciler
(refugees sur place)**

Menşe ülkelerinden ayrıldıklarında mülteci olmayan ancak daha sonra mülteci haline gelen kişiler (haklı nedenlere dayalı zulüm korkusu yüzünden). Yerinde mültecilerin bu korkusu, kendi ülkelerinde meydana gelen bir darbe veya ülkeden ayrıldıktan sonra yoğunlaşan baskı veya eziyet verici politikaların uygulanmaya başlamasından kaynaklanabilir. Bu kategoride yapılan başvurular, ikamet ve sığınma ülkesindeki *bona fide* siyasi faaliyetlere de dayanabilir.

Ayrıca bkz. 'zulüm' ve mülteci'.

**Yerinden çıkarılan kişiler
(uprooted people)**

Topluluklarını terk etmek zorunda bırakılan kişiler. Zulüm ve savaş yüzünden kaçan kişiler, çevresel felaketler yüzünden zorla yerinden edilen kişiler ve kendi yurtlarında hayatta kalamayacakları için başka bir toplulukta veya yurtdışında yaşam kurmak zorunda kalan kişiler.

Ayrıca bkz. 'çevresel göçmen', 'çevresel nedenlerle yerinden edilen kişiler', 'ülke dışında yerinden edilmiş kişiler', 'ülkesinde yerinden edilmiş kişiler' ve 'mülteciler'.

**Yerinden edilme
(Displacement)**

Genellikle silahlı çatışma veya doğal afetler sebebiyle, bir kişinin evinden ya da ülkesinden zorla çıkarılması.

Ayrıca bkz. 'yerinden edilmiş kişi'.

**Yerinden edilmiş kişi
(displaced person)**

Kendisini mülteci yapabilecek korkular ya da tehlikeler dışındaki sebeplerle Devletinden ya da topluluğundan kaçan kişi. Yerinden edilmiş bir kişi genellikle iç çatışma ya da doğal veya insan kaynaklı afetler nedeniyle kaçmak zorunda kalmıştır.

Ayrıca bkz. 'de facto mülteciler', 'çevresel nedenlerle yerinden edilmiş kişiler', 'ülkesi dışında yerinden edilmiş kişiler', 'ülkesinde yerinden edilmiş kişiler', 'mülteci'.

**Yerleşme amacıyla gelen
göçmenler
(migrants for settlement)**

Uzun veya sınırsız süreyle ve ekonomik, sosyal veya siyasi hakları hemen hemen hiç kısıtlanmaksızın kalma izni verilen yabancılar (örneğin, istihdam amacıyla gelen göçmenler, aile fertlerinden oluşan göçmenler, aynı soydan gelen göçmenler, serbest yerleşme hakkı bulunan göçmenler veya yabancı emekliler).

Yerleştirme (resettlement)

Genelde üçüncü bir ülke olmak üzere, insanların (mülteciler, ülkesinde yerinden edilmiş kişiler vs.) başka bir coğrafi bölge ve ortama yerleşmeleri ve entegre olmaları. Mülteci bağlamında, sığındıkları ülkeden, kendilerini kabul eden başka bir Devlet'e transferleri. Mültecilere genellikle iltica hakkı veya diğer uzun vadeli ikamet hakları tanınır ve çoğu durumda mülteciler vatandaşlığa geçme fırsatını elde ederler.

Ayrıca bkz. 'kalıcı çözüm', 'zorla yerleştirme', 'entegrasyon', 'daimi yerleşimciler' ve 'mülteci (BMMYK'nın tanıdığı)', 'geri dönüş'.

Yeşil kart (green card)

ABD'de daimi ikamet statüsü elde edebilmek için ABD devletinin Amerikan vatandaşı olmayanlara verdiği kimlik kartı. Daimi İkamet Kartı olarak da anılan bu kart, bir yabancının ABD'de daimi olarak yaşama ve çalışma hakkına sahip biri olarak yasal ve daimi olarak ikamet ettiğine dair kanıttır. Kişiler, istihdam yoluyla veya ABD vatandaşı olan veya daimi ikamet izni bulunan bir kişinin sponsorluğuyla yeşil kart almaya hak kazanabilir. Yeşil kart Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşama ve çalışma hakkına ek olarak, kart sahibine belirli bir süreyle yurtdışına seyahat etme, belirli bir süre sonra ABD vatandaşlığına başvurma ve başvuru sahibinin eşi ve 21 yaşın altındaki bekar çocukları için vatandaşlığa başvurma hakkını verir.

Ayrıca bkz. 'daimi ikamet'.

Yeşil sınır (green border)

Bir Devletin kontrol noktaları arasındaki kara sınırlarını tarif etmek için kullanılan terim. Su sınırları (nehir veya sahil şeridi) 'mavi sınır' olarak da anılır.

Ayrıca bkz. 'sınır', 'kontrol noktası'.

Yetim (orphan)

Her iki ebeveyni de vefat etmiş olarak bilinen bir çocuk. Bazı ülkelerde tek bir ebeveyni olan çocuklar da yetim olarak adlandırılır.

Ayrıca bkz. 'çocuk'.

Yolcu (passenger)

Bir araçta (gemi, otobüs, araba, uçak, tren vs.) seyahat eden, aracı kullanmayan kişi.

Ayrıca bkz. 'taşıyıcı sorumluluk kanunu'.

Yolcu (traveller)

Herhangi sebeple bir yerden bir başka yere giden kişi.

Ayrıca bkz. 'taşıyıcı sorumluluk kanunu', 'göçmen', 'turizm', 'ziyaretçi'.

**Yürürlüğe girme
(entry into force)**

Bir antlaşmanın tüm hükümlerinin tüm taraflar açısından hukuki olarak bağlayıcı olduğu an. 1969 tarihli *Antlaşmalar Hukukuna İlişkin Viyana Sözleşmesi*'nin 24. Maddesi gereğince, bir antlaşmanın yürürlüğe girmesi antlaşmanın öngördüğü şekilde ve tarihte veya taraf Devletlerin anlaştığı şekilde ya da böyle bir hükmün ya da antlaşmanın olmaması durumunda taraf Devletlerin antlaşmayla bağlı olacaklarına rıza göstermeleri üzerine gerçekleşir. Antlaşma yürürlüğe girdikten sonra taraflar arasında bir Devletin dâhil olması durumunda, antlaşma aksini öngörmediği sürece, antlaşma bu Devlet için katıldığı tarihte yürürlüğe girer. Emtia sözleşmeleri gibi durumlarda antlaşma hükümleri gereğince ya da henüz yürürlüğe girmemiş antlaşmalarda belirli sayıda tarafın antlaşmayı yürürlüğe girmiş kabul ettiği zamanlarda koşullu uygulamaya izin verilebilir. (Madde 25(1), 1969 tarihli *Antlaşmalar Hukukuna İlişkin Viyana Sözleşmesi*).

Ayrıca bkz. 'antlaşma'.

Z

Ziyaretçi (visitor)

Göç bağlamında ziyaretçi terimi bazı ulusal mevzuatlarda mesleki bir faaliyete iştirak etmeden bir Devlette geçici bir süre boyunca kalmasına izin verilen Devlet vatandaşı olmayan kişiyi belirtmek için kullanılır.

Ayrıca bkz. 'daimi ikamet' ve 'daimi yerleşimciler', 'turizm', 'yolcu'.

Zararı karşılama (restitution)

Belirli bir şeyin veya statünün hakiki sahibine iade edilmesi veya eski haline döndürülmesi; başkasına verilen zararın tazmin veya telafi edilmesi; başkasına karşı gerçekleştirilen haksız fiilden elde edilen çıkarların tazmin edilmesi.

Zorla evlendirme (forced marriage)

Bir kişinin isteği dışında gerçekleştirilen görücü usulü evlilik. Genelde, aileye başlık parası ödenir. Evliliğe itiraz edilmesi genelde şiddet ve/veya tacizle sonuçlanır.

Ayrıca bkz. 'zorlama'.

Zorla geri gönderme (forced repatriation)

Bkz. 'gönüllü olmayan dönüş'.

Zorla geri gönderme (forced return)

Bir kişinin idari ya da yargısal bir karar neticesinde menşe ülkesine, transit ya da üçüncü ülkeye zorla gönderilmesi.

Ayrıca bkz. 'sınırdışı etme', 'ihraç etme', 'gönüllü olmayan geri gönderme', 'geri gönderme', 'geri dönüş', 'gönüllü geri gönderme', 'gönüllü geri dönüş'.

Zorla göç (forced migration)

Doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi (Ör: mültecilerin, ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin hareketleri ve doğal, çevresel, kimyasal, nükleer felaketler, açlık ya da kalkınma projeleri nedeniyle gerçekleşen hareketler).

Ayrıca bkz. 'zorlama', 'ülkesinde yerinden edilmiş kişiler', 'mülteci'.

Zorla yeniden yerleştirme / yer değiştirme (forced resettlement / relocation)

Bir Devletin yetki alanında bulunan kişilerin ya da grupların bir devlet politikasının parçası olarak kendi düzenli ikametlerinden uzaklaştırılmaları ve istekleri dışında nakledilmeleri.

**Zorla yerinden edilme
(forced displacement)**

Silahlı çatışma hukukunda, işgal altındaki toprakların içinde sivillerin bireysel veya toplu hareketi. 1949 tarihli *Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına Dair Cenevre Sözleşmesi*'nin 49. Maddesi ve 12 Ağustos 1949 tarihli *Cenevre Sözleşmelerine Ek ve Uluslararası Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokolün*, 1977, 85. Maddesi uyarınca zorla yerinden edilme, zorunlu askeri gerekçeleri olmadıkça, savaş suçu oluşturmaktadır. Daha genel anlamda, zorla yerinden edilme ya da yerinden edilme, kişilerin başta silahlı çatışma, sivil itaatsizlik ya da doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketler nedeniyle bireysel veya toplu olarak isteği dışında ülkesinden veya topluluğundan hareket etmesini ifade eder.

Ayrıca bkz. 'yerinden edilmiş kişiler', 'yerinden edilme', 'ülke dışında yerinden edilmiş kişiler', 'ülkesinde yerinden edilmiş kişiler'.

**Zorla/zorunlu çalıştırma
(forced/compulsory labour)**

Bir kişinin herhangi bir ceza tehdidi altında gönüllü olmaksızın sunmak zorunda bırakıldığı her türlü çalışma ya da hizmet (*Madde 2(1), Uluslararası Çalışma Örgütü Zorla Çalıştırma Hakkındaki Sözleşme No. 29, 1930*).

Ayrıca bkz. 'çocuk işçiliği', 'zorlama'.

Zorlama (coercion)

Meşru olup olmamasına bakılmaksızın fiziksel güç ya da fiziksel güç kullanma tehdidiyle baskı kurma. Zorlama, bir kişinin başka bir kişinin davranışını etkilemek için belirli bir kaynak üzerindeki kontrolünü kullanması ile ekonomik nitelikte de olabilir.

Ayrıca bkz. 'zorla / zorunlu çalıştırma', 'zorla göç'.

Zulüm (persecution)

Mülteci bağlamında, ırk, din, tabiiyet, siyasi görüş veya belirli bir sosyal gruba mensubiyetten dolayı yaşam veya özgürlüğün tehdit altında olması. Zulüm, her zaman olmamakla birlikte çoğu zaman, sistemli ve tekrar eden şekilde insan haklarının ihlal edilmesinden ve diğer ciddi zararlardan oluşur. Ayrımcılık her zaman zulüm olarak kabul edilmese de, sözkonusu kişinin temel bir hakkını etkilemesi halinde veya birkaç ayrımcı tedbirin kümülatif olarak ciddi zarara yol açması halinde zulüm olarak kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

Literatür

Aleinikoff, T.A. ve V. Chetail (Ed.),

- 2003 Migration and International Legal Norms, T.M.C. ASSER PRESS, Lahey

Bernhardt, R. (Ed.),

- 1985 Encyclopedia of Public International Law, Instalment 8, Elsevier Science Publisher, B.V., Amsterdam

Cholewinski R., R. Perruchoud ve E. MacDonald

- 2007 International Migration Law: Developing Paradigms and Key Challenges
T.M.C. Asser Press

Avrupa Konseyi

- 2002 Creation of a Charter of Intent on Clandestine Migration, Report of the Rapporteur of the Committee on Migration, Refugees and Demography, erişim:<http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc02/EDOC9522.htm>

Avrupa Birliği Konseyi

- 2002 Proposal for a Return Action Programme, Annex 1: Indicative Definitions, Brüksel, erişim: <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/02/st14/14673en2.pdf>

European Migration Network

- 2010 Asylum and Migration Glossary

Garner, B.A. (Ed.),

- 1999 Black's Law Dictionary (Seventh Edition), West Group, St. Paul, Minnesota

Ghosh, B.

- 1998 Huddled Masses and Uncertain Shores: Insights into Irregular Migration, Uluslararası Göç Örgütü, Martinus Nijhoff

Grant, J.P, J.C. Barker (Ed.),

- 2004 Parry and Grant Encyclopaedic Dictionary of International Law (Second Edition), Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, New York

Uluslararası Çalışma Örgütü

- 1997 International Migration Statistics, Annex: Labour Migration Statistics Questionnaire's Terms and Concepts, <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/ilmdbqs.pdf>

Uluslararası Göç Hukuku

- 2001 Report on Stopping Forced Labour, Global Report Under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, International Labour Conference, 89th Session, Report I (B)
- 2008 World Migration 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy, Volume 4, IOM World Migration Report Series, Cenevre
- 2005 World Migration 2005: Costs and Benefits of International Migration, Volume 3, IOM World Migration Report Series, Cenevre
- 2003 World Migration 2003: Managing Migration, Challenges and Responses for People on the Move, Volume 2, IOM World Migration Report Series, Cenevre
- 2001 "The Role of Regional Consultative Processes in Managing International Migration", IOM Migration Research Series, No. 3, Cenevre
- 1997 "Terminology and Typologies of Migration", IOM Overview of International Migration, Migration Management Training Programme, IOM Cenevre
- 1970s Glossary: Definitions and Explanations of Terms and Abbreviations Used in Migration Work, Intergovernmental Committee for European Migration, Cenevre

Perruchoud, R.,

- 1992 “Persons falling under the Mandate of the International Organization for Migration (IOM) and to Whom the Organization may Provide Migration Services”, International Journal of Refugee Law, Vol. 4, No. 2, Oxford University Press, Oxford
- 1998 “Migration Terminology”, International Migration Policy and Law Courses, Budapeşte, Macaristan

Birleşmiş Milletler

- 1998 Recommendations on Statistics of International Migration, Revision 1, Glossary, BM;
http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1E.pdf

Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Komisyonu

- 1998 Concise report on world population monitoring, 1997: International Migration & Development, BM, New York

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

- 2010 Glossary of Migration Related Terms
www.unesco.org/shs/migration/glossary

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

- 2006 Master Glossary of Terms Revision 1, BMMYK Cenevre,
<http://www.unhcr.org/refworld/docid/42ce7d444.html>
- 1979 Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, BMMYK Cenevre

Van Krieken, P. J. (Ed.),

- 2004 The Consolidated Asylum and Migration Acquis: The EU Directives in an Expanded Europe, T.M.C. ASSER PRESS, Lahey

Yazılı Kaynaklar¹

Kara Harbinin Kanunları ve Adetleri hakkında (IV) sayılı Sözleşme ve Sözleşmeye Ek Kara Harbinin Kanunları ve Adetlerine ilişkin Düzenlemeler, Lahey, 1907 (yürürlüğe giriş tarihi 26 Ocak 1910) [187 Consol. T.S. 227]

Kölelik Sözleşmesi (Köle Ticareti ve Köleliğin Ortadan Kaldırılmasına dair Sözleşme), 1926 (yürürlüğe giriş tarihi 9 Mart 1927), [60 LNTS 253], Kölelik Sözleşmesini Değiştiren Protokol ile değişik, 1953 (yürürlüğe giriş tarihi 7 Aralık, 1953) [182 U.N.T.S. 51]

Vatandaşlık Kanunlarındaki İhtilaflara ilişkin Bazı Sorunlar hakkında Sözleşme, 1930 (yürürlüğe giriş tarihi 1 Temmuz 1937)

Zorla Çalıştırmaya ilişkin 29 No.lu ILO Sözleşmesi, 1930 (yürürlüğe giriş tarihi 1 Mayıs 1932; 1957 tarihli ve C105 sayılı Sözleşme ile yürürlükten kalkmıştır)

Devletlerin Hakları ve Görevlerine ilişkin Montevideo Sözleşmesi, 1933 (yürürlüğe giriş tarihi 26 Aralık 1934)

Birleşmiş Milletler Antlaşması, 1945 (yürürlüğe giriş tarihi 24 Ekim 1945)

Birleşmiş Milletlerin İmtiyaz ve Muafiyetlerine dair Sözleşme, 1946 (yürürlüğe giriş tarihi 17 Eylül 1946) [1 U.N.T.S. 15]

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948 [G.A. res. 217A (III)]

Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi, 1948 [O.A.S. Res. XXX]

Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına dair Sözleşme, 1948 (yürürlüğe giriş tarihi 12 Ocak 1951) [78 U.N.T.S. 277]

Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına ilişkin IV sayılı Cenevre Sözleşmesi, 1949 (yürürlüğe giriş tarihi 21 Ekim 1950) [75 U.N.T.S. 287]

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi, 1950 (yürürlüğe giriş tarihi 3 Eylül 1953) [213 U.N.T.S. 222]

Mütecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme, 1951 (yürürlüğe giriş tarihi 22 Nisan 1954) [189 U.N.T.S.137]

Vatansız Kişilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme, 1954 (yürürlüğe giriş tarihi 6 Haziran 1960) [360 U.N.T.S. 117]

Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Kölelik Kurumlarının ve Köleliğe Benzer Uygulamaların Kaldırılmasına ilişkin Ek Sözleşme, 1956 (yürürlüğe giriş tarihi 30 Nisan 1957) [226 U.N.T.S. 3]

---

¹ Uluslararası göç hukuku belgelerinin kapsamlı bir listesi için bakınız: Perruchoud R., Tomolova K., eds., *Compendium of International Migration Law Instruments*, T.M.C. Asser Press, 2007.

Avrupa Sosyal Şartı, 1961 (yürürlüğe giriş tarihi 26 Şubat 1965) [529 U.N.T.S. 89]

1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek IV sayılı Protokol, 1963 (yürürlüğe giriş tarihi 2 Mayıs 1968) [E.T.S. No. 46]

Konsolosluk İlişkileri hakkındaki Viyana Sözleşmesi, 1963 (yürürlüğe giriş tarihi 19 Mart 1967) [596 U.N.T.S 261]

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme, 1965 (yürürlüğe giriş tarihi 4 Ocak 1969) [660 U.N.T.S. 195]

Medeni ve Siyasal Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR), 1966 (yürürlüğe giriş tarihi 23 Mart 1976) [999 U.N.T.S. 171]

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme, 1966 (yürürlüğe giriş tarihi 3 Ocak 1976) [993 U.N.T.S. 3]

Mültecilerin Statüsüne ilişkin Protokol, 1967 (yürürlüğe giriş tarihi 4 Ekim 1967) [606 U.N.T.S. 267]

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 1969 (yürürlüğe giriş tarihi 18 Temmuz 1978) [1144 U.N.T.S. 123]

Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, 1969 (yürürlüğe giriş tarihi 27 Ocak 1980) [1155 UNTS 331]

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 1978 (yürürlüğe giriş tarihi 18 Temmuz 1978) [1144 U.N.T.S. 123]

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1979 (yürürlüğe giriş tarihi 3 Eylül 1981) [1249 U.N.T.S. 13]

Afrika (Banjul) İnsan ve Halkların Hakları Şartı, 1981 (yürürlüğe giriş tarihi 21 Ekim 1986)

İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezanın Önlenmesine ilişkin Sözleşme, 1984 (yürürlüğe giriş tarihi 26 Haziran 1987) [Doc. A/RES/39/46]

Schengen Anlaşması, 1985 ve Schengen Anlaşmasının Uygulanmasına ilişkin Sözleşme, 1990 (yürürlüğe giriş tarihi 1 Eylül 1993)

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989 (yürürlüğe giriş tarihi 2 Eylül 1990) [Doc. A/RES/44/25]

Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme, 1990 (yürürlüğe giriş tarihi 1 Temmuz 2003) [A/RES/45/158]

Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildiri, 1993 (A/RES/48/104)

Ülke İçinde Yerinden Edilmeye ilişkin Kılavuz İlkeler, 1998 [Un Doc E/CN.4/1998/53/Add.2]

Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri hakkında 182 sayılı ILO Sözleşmesi, 1999 (yürürlüğe giriş tarihi 19 Kasım 2000)

Terörizmin Finansmanının Engellenmesi hakkında Uluslararası Sözleşme, 1999 (yürürlüğe giriş tarihi 10 Nisan 2002) [A/RES/54/109]

Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 2000 (yürürlüğe giriş tarihi 29 Eylül 2003) [G.A. res. A/RES/55/25]

Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Engellenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol.

Ek II, 2000 [G.A. res. A/RES/55/25], (yürürlüğe giriş tarihi 25 Aralık 2003)

Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Göçmenlerin Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Kaçakçılığına Karşı Protokol, III sayılı Ek, 2000 [G.A. res. A/RES/55/25], (yürürlüğe giriş tarihi 28 Ocak 2004)

SERİDEKİ DİĞER KİTAPLAR

- No 1 Göç Terimleri Sözlüğü (2004)
- No 2 Göç Terimleri Sözlüğü (Rusça, 2005)
- No 3 Göç ve İnsan Haklarının Korunması (2005)
- No 4 Göç ve İnsan Haklarının Korunması (2005)
- No 5 Biyometrik ve Uluslararası Göç (2005)
- No 6 Göç Terimleri Sözlüğü (Arapça, 2006)
- No 7 Göç Terimleri Sözlüğü
- No 8 Göç Terimleri Sözlüğü (Slovenca)
- No 9 Göç Terimleri Sözlüğü (2006)
- No 10 Göç Terimleri Sözlüğü (Arnavutça)
- No 11 Göç Terimleri Sözlüğü (Boşnakça, 2007)
- No 12 Göç ve Sağlık Hakkı: Avrupa Topluluğu Hukuku ve Avrupa Konseyi Belgeleri üzerinde bir Değerlendirme (2007)
- No 13 Göç Terimleri Sözlüğü (Çince, 2008)
- No 14 Uluslararası Göç Hukuku : Uluslararası Belgelerin Değerlendirilmesi (2008)
- No 15 Göçmen Çocukların İnsan Hakları (2008)
- No 16 AB Üyesi 27 Devlette Düzenli Göç Kanunları (2009)
- No 17 AB Üyesi 27 Devlette Düzenli Göç Kanunları (2009)
- No 18 Göç Terimleri Sözlüğü (Türkçe, 2009)
- No 19 Göç ve Sağlık Hakkı: Avrupa Topluluğu Hukuku ve Avrupa Konseyi Belgeleri üzerinde bir Değerlendirme (2009)
- No 20 Göç Terimleri Sözlüğü (Yunanca, 2009)
- No 21 Göç Terimleri Sözlüğü (İtalyanca, 2009)
- No 22 Göç Terimleri Sözlüğü (Portekizce, 2009)
- No 23 Göç Terimleri Sözlüğü (Makedonca, 2010)
- No 24 Haklar, İkamet, Rehabilitasyon: İnsan Ticareti Mağdurlarının İkametlerinin Değerlendirilmesine dair Karşılaştırmalı bir İnceleme (2010)
- No 25 Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı (İngilizce, 2011)
- No 26 Göç Terimleri Sözlüğü (Korece, 2011)
- No 27 Göç Terimleri Sözlüğü (Vietnamca, 2011)
- No 28 27 AB Üye Ülkesindeki Yasal Göçe İlişkin Mevzuat, Cilt 1 (Ermenice, 2013)
- No 29 27 AB Üye Ülkesindeki Yasal Göçe İlişkin Mevzuat, Cilt 2 (Ermenice, 2013)
- No 30 Göç Terimleri Sözlüğü (Ermenice, 2013)
- No 31 Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı (Türkçe, 2013)

